

Bu sayıda

- 3 • Yeni Fransız gençliği hiçbir şeyi değiştirmek istemiyor.
- 4 • Kürtaj doğum kontrol yöntemi midir?
- 5 • Üniversiteli oluyorum mu?
- 6 • Adına "eğitim" diyorlar!
• Örgütsüz spordan örgütlü spora
- 7 • "Mecburen" Eurovision ve bitirken
- 8 • 30. Ölüm yıldönümünde Orhan Burian
- 9 • Kıyılar Durunca
• 50. yılında "Yaban"

Ayrıca...

- Sanat hukuk, tiyatro, kültür, eğitim, spor, müzik, plastik sanatlar yazılarıyla...
- Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, Okul yaşamı, haftanın kitapları, ilan tahtası, satranç, bulmacalar ve "İnsancıklar"

Sait Faik ölümünün 29. yılında anılıyor

Modern Türk öykücülüğüne yeni bir anlatım ve ses getiren Sait Faik Abasıyanık, ölümünün 29. yılında 11 Mayıs 1983 çarşamba günü Burgaz adasındaki mezarı başında yapılacak bir toplantıda anılacak.

Sait Faik'in ölüm yıldönümlerinde bir önceki yılın en beğenilen öykü kitabına verilen Sait Faik Hikaye Armağanı için seçici kurul 5 Mayıs Perşembe günü toplanacak ve 11 Mayıs günü açıklanacak. Darüşşafaka Cemiyeti yöneticileri tarafından oluşturulan seçici kurul, son iki yılda Sait Faik Hikaye Armağanı'nı alacak yapıt bulamıyordu.

Sait Faik'in öykülerinde büyük kentin sıkıntılı aydın tipini ve küçük insanların genellikle çevre ilişkilerinin yoğunluk kazandığı öykülerinde geleneksel kuruluşlara sığmayan bir anlatım zenginliği ile anlatır. Öykülerinde gözlemci gerçekçiliği yeğleyen bir anlatım kullanmakta, kısa dialoglu, hızlı

SOMUT

6 MAYIS 1983

50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 40/14

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Sanatçılara ilişkin yasa önerileri Başbakanlığa sunuluyor

Yasa önerisi 1978 yılından sonra Sosyal Sigortalar Kurumuna çalışma belgesi vermiş olan sanatçılara bu belgedeki kayıtlı hizmetlerini borçlandırma olanağı sağlıyor

Borçlanma belgelerinin meslek kuruluşları tarafından onayı yeterli görülecek

Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yanlış uygulamalar sonucu yoksun duruma düşmüş olan sanatçıların büyük bir yük altına girmeden emekli olmalarını sağlamaya yönelik yasa önerisi tüm bakanların görüşlerine sunuldu. Tasarı daha sonra Başbakanlığa sunulacak.

Bilindiği gibi sanatçılar 1978 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına alınmıştı. Bu kanunda öngörülen değişiklikler gerçekleşirse, sanatçıların bu haklardan yararlanabilmek için yasanın yürürlüğe girmesini izleyen üç ay içinde SSK'ya başvurularını gerekecek.

Bu yasa ile 1978 tarihinden sonra yasal süresi içerisinde Sosyal Sigortalar Kurumuna çalışma belgesi bulunan sanatçılara bu belgedeki kayıtlı hizmetlerinin borçlandırılması olanağı sağlanmakta. Yasa Tasarısının getirdiği bir başka yenilik de hizmetleri iş yeri

kayıtları ile doğrulanmaları sonucu bildirge ve bordroları iptal edilen sanatçılara da borçlanma hakkı tanınmakta. Borçlanmalar ise günün asgari ücreti üzerinden değil, sanatçıların belgeyi verdikleri günün asgari ücreti üzerinden yapılması önerilmekte.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa eklenmesi önerilen geçici maddeler şöyle:

Geçici Madde 1- 506 Sayılı Kanuna, 2167 Sayılı Kanunun 14'üncü maddesi ile eklenen Ek 1'inci Madde ile kanun kapsamına alınanlardan 11.7. 1978 tarihinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar 506 Sayılı Kanunun değişik Geçici 8'inci Maddesinde belirtilen çalışma belgesi ile 2167 Sayılı Kanuna göre borçlanmaya esas hizmet belgesi verenler veya bunların ölümü halinde hak sahipleri, bu belgelerde kayıtlı hizmetlerin tamamını;

A- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde Kuruma yazılı olarak başvurmak,

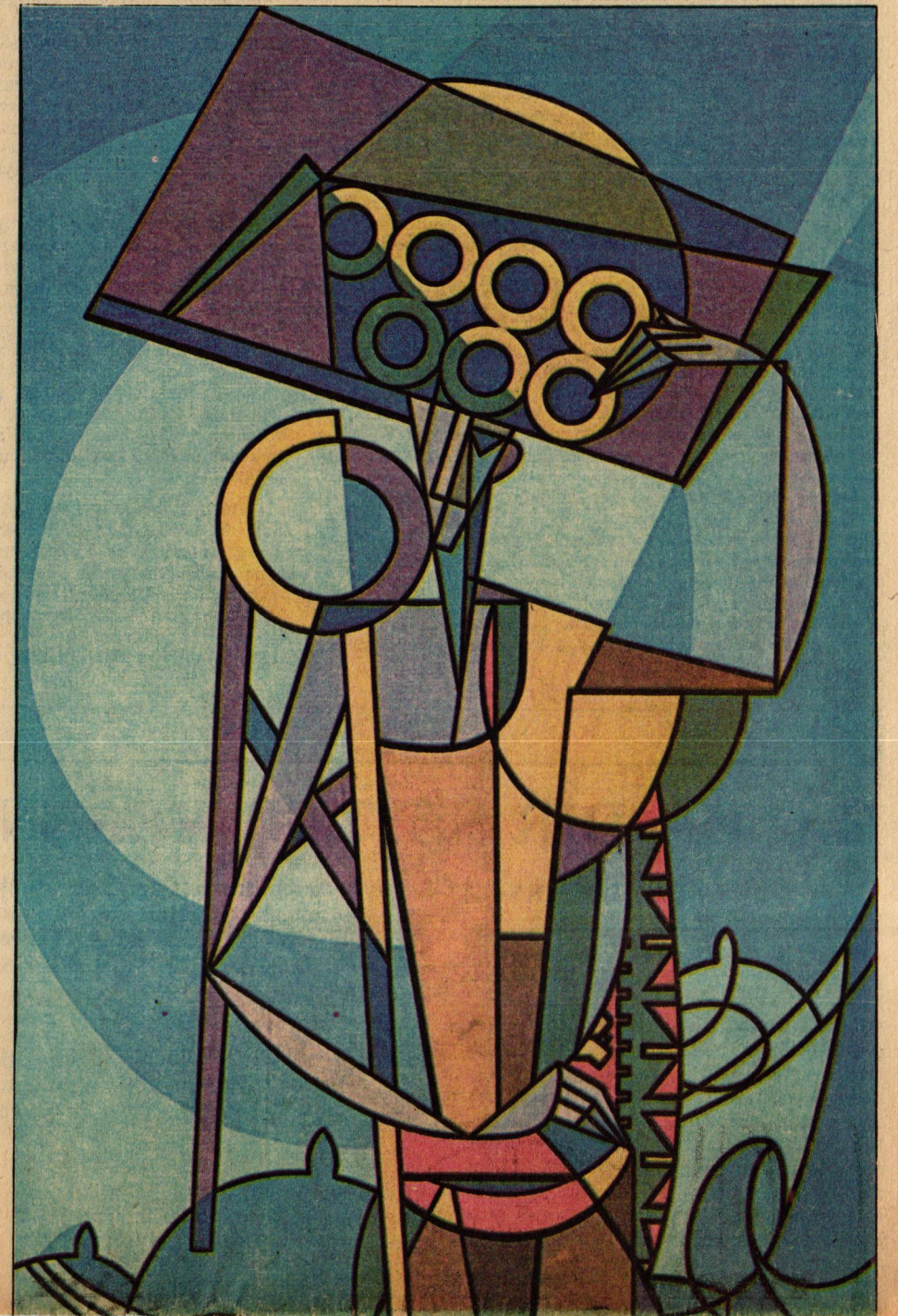
B- Yukarıda sözü edilen çalışma ve borçlanmaya esas hizmet belgelerinin Kuruma verildiği tarihte geçerli olan prime esas asgari günlük kazanç üzerinden hesaplanacak malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim borcunu, tebliğ tarihinden itibaren en geç 6 ay içinde Kuruma ödemek,

Sartı ile borçlanabilirler.

Bunlar için ayrıca borçlanmaya esas hizmet belgesi istenmez.

Bir aile meselesi

Ana gövdeden ayrılan dallar
Bakma cılız olduklarına
Çoğalır boyuna
Ve çoğala çoğala
Güneşin gözünü ağlatır piçler
Mesele...

değişik arlatımıyla insanları ve yaşamın yüklerini yazmıştır. Sınıf bilincine yer vermeyen buna karşın gözlemci gerçeklikle konulara yaklaşan öykülerinde usta bir kurguya sahiptir.

Ve maile
Ve kardeşçesine tutsak

CAN YÜCEL

Galatasaray Lisesi Birinci Kültür Şenliği başladı

Galatasaray Lisesinin düzenlediği I. Kültür Şenliği, grande cour'da yapılan halkoyunları gösterisi ve geleneksel futbol maçı ile başladı. 6 Mayıs Cuma 13.20'de Tefvik Fikret salonunda **Romantisme** adlı Fransızca toplu film gösterisi yapılıyor. Öğretmen Dutfton, Fransızca konferans veriyor. 7 Mayıs Cumartesi saat 14'de Burak-Serdar-Onur üçlüsü konser verecek. 9 Mayıs pazartesi 13.20 de **Aydınlanma Çağı** adlı filmin toplu gösterisi yapılacak, ve Fransızca olarak APEL; konu ile ilgili bir konferans verecek. 10 Mayıs Salı 16.30'da Tiyatro Kolu **Bir Yıl Boyu N'aptık** adlı müzikli gösteriyi sunacak. 11 Mayıs 13.20'de film gösterisi, aynı gün 16.00'da Bilim-Kültür Yarışması yapılacak. 12 Mayıs 16.00'da tiyatro kolu **Dün Bugün Yarın** konulu gösteri sunacak.

14 Mayıs 14.00'te cumartesi günü Türk Şiiri üstüne edebiyat matinesi yapılacak. 16'da Halk Oyunları gösterisi sunulacak.

Balkan Kitap Festivali'ne Türkiye'den 10 yayınevi çağrıldı

Festivale Türkiye'den de 10 yayınevi, üç ozan ve dört tarihçi çağrıldı.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi ve Atal Behramoğlu Festival'de kitaplarını imzalayacaklar, şiirlerini okuyacaklar.

Yunanistan Yayıncılar Birliği, Balkan ülkeleri arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve bir barış, dostluk ve kardeşlik ortamının sağlanması amacıyla Selanik'te 15 gün süreli bir "Balkan Kitap Festivali" düzenliyor.

20 Mayısta açılacak ve 5 Hazirana kadar sürecek olan Festivalde bütün Balkan ülkelerinden çok sayıda yayınevinin katılması ve kitaplarını sergilemesinin yanı sıra, Festival komitesince çağrılı ozanlar ve tarihçiler de şiirlerini okuyup, konuşmalar yapacaklar.

Ayrıca bir de "Balkan Ülkelerinde Kitap"

konulu bir panel düzenlenecek. Panel için çağrılı yayınevlerinden birer konuşmacı isteniyor.

Balkan Kitap Festivali'ne ülkemizden de; Ada, Adam, Altın Kitaplar, Can, Cem, Remzi, Sander, Toros, Varlık ve Yazko yayınevleri ile şiirlerini okumak üzere Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi ve Atal Behramoğlu, tarihçi ve bilim adamlarımız Doğan Avcıoğlu, Pertev Naili Boratav, Abdullah Kuran, Şerif Mardin çağrıldılar.

Festival süresince yapılacak panel ve şiir gecelerinden başka bir de "Balkan Birliği" konulu bir afiş yarışması düzenlendi. Yarışmada birinci olacak afişe 50 bin drammi, ikinciye 30 bin drammi, üçüncüye de 20 bin drammi ödül verilecek.

Afiş yarışması seçici kuruluna da ülkemizden ünlü afişçi Mengü Ertel çağrıldı.

Kuruma tevdi edilen ve meslek kuruluşlarınca onaylanmış bulunan borçlanma belgeleri için ayrıca işveren onayı aranmaz.

Bu suretle borçlandırılan hizmetler prim veya kesenek ödemek suretiyle sigortaya veya daha önce borçlanılmış hizmetlere katılır.

Sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki sürelerin borçlandırılması halinde sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür.

Geçici Madde 2- 506 Sayılı Kanuna, 2167 Sayılı Kanununun 14'üncü maddesiyle eklenen Ek 1'inci madde gereğince, Kanun kapsamına alınanlara, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar yapılan aylık ödemeleri geri alınmaz.

Yasa tasarısında öngörülen bir başka yön de; yasa kapsamına alınanların borçlanma belgelerinin işverenlerce onaylanma olanaksızlığı gözönüne alınarak, meslek kuruluşlarının onayı yeterli görülmüştür.

Bu yasa tasarısının gerçekleşmesi özellikle, aylık aylığı bağlanması tehlikeye düşen sanatçılar, emeklilik sürecindeki sanatçılar için ivedilik taşıyan bir adımdır.

Sabri Berkel, "Simitçi", 1952, Tu, ygb. 162x91 cm. İRHM Kol.

Atatürk Kültür Kurumu yasa tasarısı değiştiriliyor

Anayasanın 134. maddesi gereğince hazırlanan yasa tasarısı üzerinde komisyon çalışmaları sürerken MGK Üyesi Org. Tahsin Şahinkaya yasa üzerinde değişiklik önerisi verdi. 82 Anayasası'nın 134. maddesi "Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılaplarını Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk bilimini bilimsel yoldan araştırmak... amacı ile Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu kurulur" demekte. Tasarı da bu temelde hazırlanmakta. Ancak Tasarı daha Danışma Meclisine sunulmasından başlayarak sert tepkilere neden olmuştu. Aralarında Remzi Banar, Şerafettin Yarkın gibi Danışma Meclisi Üyeleri, Prof. Cevat Geray, Prof. Bahri Savcı gibi bilim adamlarının bulunduğu bir çok kişi ve kurum tarafından eleştirilmişti. Türk Dil Kurumu'da Başkan Prof. Şerafettin Turan ve diğer üyelerin imzaları ile tasarıyı "tarihsel gerçeklere ve Anayasa'ya aykırı" bulduklarını bir bildiri ile açıklamışlardı.

Son biçimini almakta olan tasarı için MGK Üyesi Tahsin Şahinkaya'nın verdiği değişiklik önerisi şu başlıkları içeriyor:

Kurulun oluşumunda: Cumhurbaşkanının atayacağı kişi sayısının 3'ten 4'e çıkarılması. Cumhurbaşkanının seçeceği aday sayısının 8'den 6'ya indirilmesi.

Genel Müdürlük şeklinde bir örgütlenmeden, başkanlık şeklinde bir örgütlenmeye gidilmesi.

Bağlı kuruluşların (Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk Kültür Merkezi, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu) ismen aynı kalmak koşulu ile, tüzel kişiliğe sahip kılınması.

Organların oluşumu: Üyelerin Yüksek Kurulca; 20 üye YÖK'ce 20 olmak üzere 40 Asil ve 4 Şeref Üyesi (Şeref Üyeleri Samih Rifat, Ruşen Eşref Unaydın, Celal Sahir Erman, Yakup Kadri Karaosmanoğlu) ve Haberleşme Üyeleri olarak belirlenmesi.

Kurumun bütçesi 'Katma Bütçe' olmaktan

Aziz Nesin Haftası 9 Mayıs'ta sona eriyor

Ankara Evrensel Kitabevi ve Sanat Galerisi'nin 2-9 Mayıs günleri arasında düzenlenen **Aziz Nesin Haftası** 9 mayısta sona eriyor.

Aziz Nesin Haftası'nda ünlü yazarımızın bugüne dek yayımlanan tüm kitapları, çıkardığı dergiler, aldığı ödüller, yabancı dillerde yayımlanan tüm yapıtları sergilendi. Sergi süresince Nesin Vakfı'nın kuruluşundan bugüne gelişimi anlatıldı.

Böyle bir hafta yurdumuzda ilk kez düzenlendi. Aziz Nesin'in bugüne dek 69 kitabı yayımlandı. Sağlanan gelir Vakfa verilecek.

çıkartılıp, Başbakanlık Bütçesine bağlı duruma getirilmesi.

Bu değişiklikten önce Bütçe Plan Komisyonundan Turgut Tan, Cahit Tutum, Tülay Öney, Özer Gürbüz, Turgut Gürbüz'den oluşan 5 kişilik bir grup önceki tasarı üzerine bir 'karşı oy' yazısı hazırladılar, ancak son değişiklik önerisi karşı oyların açıklanmasının gecikmesine neden oldu.

nasılsınız

Siyasal cesaret, bugün, her zamankinden çok daha büyük engellerle karşı karşıyadır. Çünkü günlük hayatımız, iletişim ve bilginleşim araçlarının dev gücüyle öylesine dopdolu hale geliyor ki, halkın inançlarına yada geleneksel düşüncelere karşıt düşen her tavır rahatça bir fırtınaya yolaçabiliyor. Siyasal hayatımız öylesine pahalı, öylesine mekanikleşmiş ve profesyonel politikacılarla kamu ilişkileri uzmanlarının öylesine tekeli altına girmiş bir halde ki, bağımsız bir politikanın özlemini çeken bir idealist yola getirmek için seçilme ve kariyerini sürdürme zorunda bulunduğu kendisine anımsatmak yeterli oluyor.

J. KENNEDY

SOMUT

BİRLİK VE BERABERLİK ÜZERİNE

Haftanın şarkısı birlik ve beraberlik. Daha açık deyimiyse, bölünmeyelim. Herkesin bir diğerine söylediği bu. Aman bölünmeyelim. Biz bütünlüğümüzü sağlırsak, gerisi kendiliğinden gelir. Sen onun dediklerine bakma. Önemli olan bütünlüktür...

Toplantılar, tartışmalar, katılmalar ayrılmalar, hep bu türkiyle başlayıp, bitecektir. Sonunda görülecektir ki, ya ezgi yanlı ya da düzgü... Her grup bir başka bayrağın altında ortaya çıkmış. Ortalık aydınlanır aydınlanmaz, kayırmalarla, çürütmeler aynı sarmalın içinde yuvarlanıp gidecektir.

Hemen, kişiler yerine, ilkeler çevresinde bütünlük sağlansa, her türlü bölünmenin önüne geçilebilir, gibi düşüncelere sarılmayalım. Çünkü onda da tereddüt var. İlkeler deyip geçmek kolay da, bunları ortaya koyup tartışmak zor. Neden mi? Hemen hazırcılığımızı uyandırıp, ilkelerle bir bakalım. Bizim yetişmeye çalıştığımız toplumlarda, asıl özlemimiz nasıl gerçekleşmiş. Elbette özlemimiz, iki büyük partinin, kişilerden kurtulmuş bir biçimde, ilkeler çerçevesinde oluşması ise...

Alalım Almanya'yı... İki büyük partiden birinin çevresinde toplandığı ilke, Hristiyanlıktır. Şu anda tek başına olmasa da bir küçük ortakla, ilkesinden ödün vermeden koalisyon kurabilecek büyüklükte olduğu kuşkusuz. Öteki ise muhalefeti temsil eden Sosyal Demokrat partidir. Liberal parti ise, aynı biçimde ilkesini belirtmiş. Gelişmiş bir toplumun bölünme biçimine uygun bir yapıya sahiptir bu partiler. Hristiyan Demokratlar, daha çok dindar, daha büyük zengin olma hevesinde, daha katı görüşlerin sahibi kişileri içinde toplamaktadır. Sosyal

Demokrat Parti ise, sendikaları, dernekleri, klüpleriyle daha çok işçileri... Liberal parti, bu ikisinin arasında, ne yeterince dindar, ne yeterince sınıf bilincine gelmemiş kişilerin partisi halinde...

İtalya ise, hemen hemen aynı. Orada, Sosyal Demokrat Parti yerine Komünist Partisi ezeli ve büyük muhalefet... İngiltere ise yeniden üçlü akımı canlandırdı. Muhafazakârlar, İşçiler ve Liberallerin oluşturduğu söylenen Sosyal Demokratlar... Fransa deseniz öyle. İktidardaki Sosyalist Birliğin bir kanadı komünistler. Muhalefetteki muhafazakârların, bir kanadı daha muhafazakâr olduğu savında, öteki daha ileri...

Amerika'da ise, durum çok açık seçik. Gerçekten iki büyük parti var. Biri gider, biri gelir. Amerikan toplumu seçim karnavalının ardından, dirlilik ve düzenlik içinde yürür...

Bakınız, şöyle karşılaştırmalı bir biçimde ele alınverdiğinde, Avrupa ile Amerika arasında bir ayırım belirir. Avrupa genellikle, üç partili. Daha önce İngiltere iki partili iken, şimdi o da üç partili olduğuna göre, en azından üç partili diyelim. Amerika ise iki partili. Şimdi elbirliğiyle, Amerikan demokrasisini küçümseyip, Avrupa demokrasisinin erdemlerini sıralamaya kalkışmayalım. Şöyle kısacık, işin temeline bir bakalım. Avrupa mı daha gelişmiştir. Amerika mı? Ve İngiltere, Avrupa'nın en gelişmiş ülkesi iken, imparatorlukken yani neden iki partilidir de, Almanya öne geçer geçmez, üçe bölünmüştür?

Bir an için duygularımızın tıpasını tıkar, olaylara bu açıdan bakabilir miyiz? Elbette, hoşgörülü isteriz, endüstrileşme isteriz, kalkınma isteriz, emzik isteriz, diye bağırmasın... Partileşme, yani bölünme ve bütünlüşme, toplumun ayrışmasıyla oluşan bir şeydir. Bir zaman toplumun bütünlüğünün çıkarları aynı doğrultuda, bütünlük

şirse, hatta tek parti halinde yürütülmektedir politika... Diktalar, şunlar bunlar sözümüzün dışında... Biz sınıfsız toplumdan söz ediyoruz. O durumda, kimse çok küçük çıkarlar için, ayrılığı düşünmediğinden, bütünlük rahat ve kolay sağlanmaktadır. Çünkü herkes, refahtan gerekli payı alabildiğine inanmaktadır. Vakta ki, toplumun yapısı, özellikle de ekonomik yapısı, küçük çıkarları büyütüp, öne geçirmeye başlamaktadır... Yani refahtan aynı payı alması güçleşmektedir. Hemen politik yapısında da ayrışma olmaktadır. Bölünmelerin temelinde yatan budur. Bir ülkede, sınıflar ve kategoriler oluşmuşsa, bütünlüşen ilkeler olamaz. Ancak oyalayıcı etkenler bulmak gerekebilir. Örneğin Almanya ya da İtalya'da olduğu gibi, dini bayrak edebilirsiniz. Bu bir zaman için bütünlüğü bir ilke olabilir. Her yerde olabilir mi? Bir sınıfı bayrak edebilirsiniz... Her ülkede mümkün mü?... O zaman, sizin ortaya koyacağınız ilke, birbirinin benzeri pek çok şarkıdan daha hoş gideni olacaktır. Bunu bulmak kolay mı? Olmadığından, iş gelip dayanacaktır kişilere. Şu ya da bu kişinin çevresindeki grubun etkinliğine göre, ilk ayrışmalar gerçekleşecektir. Sonrasını, önümüzdeki beş yıl belirler. Ancak, bu durumda bile, sürekli bir kalkınma ve refah payında artış söz konusu olursa, yeni yeni bölünmeler engellenmiş olur. Yok, tıkanıklıklar söz konusu olur da, bir kitlenin, ötekenden daha fazla çıkar sağladığı sezdildiği anda yeni yeni bölünmeler kaçınılmaz hale gelir. Her biri de, akacağı yatağı kendiliğinden bulur. Çünkü bir toplumda her özlemin müşterisi vardır.

O yüzden, toplumun yapısı, neyi kaldırabileceksin, ister istemez o yöne gidilecektir. Soyut kavramlarla uğraşma, pek çok şey söylemek olası. Somut olarak ortaya çıkan ise açık. Bir toplum, değişim süreci içinde ve çıkar çelişkileri de açık oluyorsa, siz istediğiniz kadar birlik, bütünlük şarkısı söyleyin, bölünmeler kaçınılmaz olur.

SANAT

İSRÂFİL VE SÛR'U

ÖZDEMİR İNCE

Hangi adadandı, şimdi anımsamıyorum, ama Emre Kongar'a Ege Adaları'ndan birinden gönderdiğim manzaralı bir kartın arkasına, "41 numara ayakkabıda 45 numara ayak gibiyim, derimin çatlayıp yırtıldığını hissediyorum." diye yazmıştım. Yıl ya 1978, ya da 1979 olmalı. Bir bunalım değil, zihinsel ve ruhsal bir coşku söz konusuydu. "Kabına sığamamak" gibi bir şey. Varlık ve bilincim bir esrime, bir sınırsız, dipsiz bir coşku içindeydi: Mutluydum! Ruhbilimciler nasıl tanımlarlar bilemem, benim için mutluluk tümurcukların çiçeğe dönüşmesini simgelediği kadar, olgunlaşmış yaranın patlayıp irinlerin akmasını da simgeler. Cinmasını patlaması gibi, binlerce güvercinin bir anda havalanması, şenlik donanması gibi bir şey: Madde kılıfı, öz biçimi parçalar.

Bunalım da zorlar. Ama mutluluk gibi tek yönlü değildir bunalım, çift yönlüdür: Ya içe, ya da dışa döner. İçe dönerse burju gibi deler ve parçalar, ya da dış dünyadan yalıtır. Bunalım dışa dönükse, yüzü bulutlu ve asık olsa da araştırır, bir çözüm arar, bulur ya da bulamaz. Ama bu her iki durumda da içe dönük bunalımdan çok daha anlamlıdır. Çünkü dışa dönük bunalımda, mutlulukta olduğu gibi, yaşamın olumlanmasının büyük bir payı, devindirici gücü vardır.

"Yaşamın olumlanması" ilk anda kendini teslim etmeyen, içerdiği kavram ve değerleri bir çuval gibi boşaltmayan bir eylem. Çünkü insanın aklına savaşın, ezilmenin, horlanmanın, insandışının, sömürünün, tiranlığın da olumlanması gibi bir anlam içerdiği de gelebilir. Gelmemesi gerekir. Çünkü yaşamın olumlanması, onun bir bütün olarak ele alınması durumunda, gerçek anlamıyla kavranabilir: Hem hastalıklarının, hem de bunlara karşı ilaçlarını kendi varlığında barındıran yaşam ancak olumlanabilir. Olumsuzlar, umutsuzlar, karamsarlar yaşamın sadece hastalıklarını görürler ve bu hastalıkların kendi elleriyle sundukları ilaçları, panzehirleri görmezler, göremezler ya da görmek istemezler. Yaşamın olumlanması, insan olmanın, toplumsal bir varlık olmanın doğru bilincidir, bu bilincin sorumluluklarını yüklemek eylemidir. Bilime, tarih ve zamana olan sarsılmaz inançtır; zamanı "şimdi" ile, "bugün" ile sınırlanmamaktır; aksine, dün, bugün ve yarın aynı anda algılamak ve anlamaktır. Tüm nesne ve olayların gelişimlerini tarihsel koşullarla olan bağlantılarıyla inceleme, değerlendirme ve öğrenme yöntemi. Tarih'i, kendi amaçlarına ulaşmaya çalışan insanın etkinliği olarak görmek ve onun itici gücünü anlamaktır. Döne döne, gürül gürül akan bir ırmağa benzeyen tarihsel süreç tanık olmak, onu yaşamaktır.

HALKA BİR ŞEYLER VEREN TİYATRO

FARUK ERSÖZ

Üzerinde çok konuşulan sanatlardan bir de tiyatro ülkemizde. Nedenidir pek bilinmez ama, herhalde boş vakitlerde "kitap okuyup, müzik dinlemenin" yanısıra arada "sinemaya, tiyatroya" da gidildiği için olacak, hemen herkes tiyatro üzerine söz etme hakkını bulmaktadır kendinde. Öyle ki, söz bir kez tiyatrodan açıldı mı, oyundan, oyunculuğundan tutun da, tiyatronun özgül sorunlarına değin gelir sonunda. Oysa acaba neden, örneğin, on iki aralığın kullanılmaya başlanmasından sonra musikideki gelişmeler genelde konser ziyaiçilerinin dahi pek umurunda değilken "Epik tiyatro" ve "Brecht" daha çok gündemdedir? Elbet bir nedeni vardır

Sahnedeki canlandırılan tiyatro olayını ders vermek için araç kılma eğilimine sık sık rastlanmıştır. Oysa bir konuyu öğrenmek isteyen açar kitabı okur. Nitekim, hiç olanağı var mıdır ki, tiyatro, üstelik bir oyun çerçevesinde, örneğin üretim ilişkilerini ayrıntılı biçimde açıklayıp, anlatsın, öğretsin?

Unutmamalı ki insan ancak bildiği kadarını öğretebilir. Tiyatro bir sanat kurumu olduğuna göre bilgiden çok sanatçıya gerek vardır orada, çok bilenlerin yeri ise bilim yuvalarıdır, tiyatro değil...

Bu konuda üç yüz sayfalık bir kitabın dahi insanı ne ölçüde bilgilendireceği su götürürken, iki üç saat gibi sınırlı bir zaman içinde tiyatro bu işin üstesinden gelsin? Yüksek sesle düğün bir tonlamayla iki üç saat içinde üç yüz sayfalık

O halde, evreni sanatsal imgelerle kavrarken, onun mantıksal ve bilimsel yansımalarını yadsımayan, küçümseyen ozanın (sanatçının) başlıca işi yaşamın olumlanması olmalıdır: Bilinciyle, bilincaltıyla, düşleriyle ve imgelem gücüyle.

Ve böyle bir ozanın bir tek izleği vardır: İnsanın yazgısı! Yani bunalımı tanımlamanın, adlandırmanın ve yok etmeye çalışmanın tarihi. Bunalımın çekirdeğindeki mutluluğu ve mutluluğun gölgesindeki bir başka bunalımı görmek.

Bunalım insanı köklerinden söker, yıkar, yaralar ve yok eder. Bu durumda ozanın işi, insana, kendi küllerinden yeniden doğan Anka'yı anımsatmak olmalıdır. Ama ne yazık ki bir Şaman olduğuna bazen unuttur ozan, ama XXI. yüzyıla onyediyi yıl kala Şaman mesleğini tekrar öğrenmek zorundadır.

Dünyanın dört bir yanında, sokaktaki adam kendine soruyor: "Bütün bunlar neden oldu? Olanların anlamı nedir? Sorumlu kimdir? Nedenleri nelerdir? Nereden geldik, nereye gidiyoruz?" Bu soruların yanıtlarını Dört Kitab'da bulamayacaktır. Çünkü yanıtlar yok onların sayfalarında. O halde ozan kendini, kendi ilkçağını anımsamalıdır!

İnsanlara ateşi veren atasını, Kafkas Dağı'nın tepesinde tanrısal işkence çekerken "Zeus tahtından düşmedikçe benim işkencelerimin sonu yok." diyen Prometheus'u unuttu mu ozan?

Eski Yunan'da sanıldığı gibi zekâsıyla "hilekârlık"ı simgelemez Sisyphos, tanrıları boşlayan yorulmak bilmez insan çabasını simgeler. Tam tepeye varınca aşağı düşen kayayı durmadan yukarı çıkarmaya çalışması ne budalalık, ne de saçma eylemdir. Bu yüzden ozanın bir başka atasıdır Sisyphos. Yoksa onu da mı unuttu?

"Ben Tanrı'yım!" diyen Mansûr da onun atasıdır ve onun yüzülen, yakılan derisi gül renkli şafaktır.

Postlarını deryaya salıp tef ve kudüm çalarak gün ortasında Boğaz'ı geçen, güleç yüzlü, kızıla çalan sarı sakallı Müslüman-Türk ereni Sultan Sarı Saltuk da onun atasıdır; ama onun Babadağı'ndaki türbesine gitmeyi unuttuğunu söyleyenler var.

"Bu dağ ortadan kaldırmak gerek" diyen, Türkistan'ın Yesi kasabesindeki çilehanesinden yola çıkıp her cuma namazını Kahire'nin Ezher Camii'nde kılan Ahmet Yesevî de ozanın atasıdır ve şu yaşadığımız günlerde buna tanıklık edecek Derviş Mehmet'ler az değildir.

Aile bağları güçlü olması gereken ozan bir başka atasını, Efesli Herakleitos'u unuttu mu acaba? Anımsamalı ve tekrarlamalıdır: "Evreni ateş oluşturur, evren hep yaşanan

bir ateştir ve öyle kalacaktır", "Güneş her gün yenidir" ve "Aynı ırmağa iki kez girilmez."

Bir Rum Ereni, bir Rum Abdal'dır ozan!

Oysa, şimdi ona Tristan Tzara'yı ve onun Dada mezhebini öneriyorlar. Bunalımdan çıkmak ve başkalarını çıkarmak için Zurihch'teki Odeon Kahvesi'nde oturmasını öneriyorlar. Dünyanın bir bölümü toplumsal mücadeleler içinde kıvranıken, büyük bir bölümünde savaş öncesi gerginliği yaşanırken, dünyayı nötron bombası ve nükleer savaş tehdit ederken, bir protesto olarak Dada örneğini bir kez daha yaşamasını salık veriyorlar: Savaşı ve toplumsal düzensizliklerin nedenini insanın yaradılıştan kötü sandıkları doğasında bulan, savaşa ve toplumsal düzene (düzensizliğe) karşı olmaktan çok insanlığa karşı bir başkaldırıyı dile getiren; hiçbir şeye inanmamak ve sanatı bozmakla sanat yapmaya çalışan, nihilist ve anarşist bir anlayışla sözcükleri başaşağı yazıp anlamsız cümleler kuran ve bunların şiir olduğu savunusu savunan Dadacılığa sarılması öneriliyor.

Sanki "Yargı Gecesi" arifesinin yaşandığı bu topludurunda, ozanın sığınağı Dadacı serüveni bir kez daha yaşama olmamalıdır. Ozan aynı ırmağa ikinci kez girilemeyeceği gerçeğini unutursa, oturduğu Odeon Kahvesi'nin yarısında değil tümünde tuhafiyeye mağazası açılacaktır. Çünkü bu bir tarihsel zorunluluktur.

Kitle iletişim araçlarının ve bir kısım yazılı basınının durmadan uyku tozları serptiği ve cehennem tellallığı yaptığı dünyamızda insanlar giderek büyüyen karabasanı ellerinde olmayan nedenlerden dolayı duyumsamıyorlarsa ve ozanlar bu karabasanı duyuyorlarsa, Odeon Kahvesi'nde bir kez daha kesinlikle oturmalıdırlar. Çünkü, Dadacılar gibi "Tanrı ölmüştür, insan hiçleşmiştir" diye hüğüreyerek ne yaşamı, ne de nesnel gerçekleri değiştirmenin olanağı vardır. Olan bitenlere bakılacak olursa Tanrı'nın ölmüş olduğu anlaşılıyor, ama insan henüz hiçleşmemiştir ve birçok örnekte görüldüğü gibi kendi küllerinden doğabilir. Ve bu doğuşa inanmak safyürek bir iyimserlik olmamak gerekir. Bu yeniden doğuşa inanmak budalalık bile olsa, Zurih'in Odeon Kahvesi'nde oturmaktan çok daha onurludur.

Bütün yüreğimizle dileyelim ki, ozan elindeki Sûr'u ve nasıl çalıştığını unutmaması olsun ve çalmak için İsrâfil gibi kıyamet gününü beklemesin.

(x) Felsefe Ansiklopedisi, O. Hançerlioğlu, Cilt I, s. 267. Remzi Kitabevi 1976.

TİYATRO

cine varmadan seyirciden daha üstün konuda görmeleridir. Seyirciye bir şeyler verme konusunda diretenler, neden, seyircinin kendilerinden daha bilgili, daha aydın olabileceğini pek akıllarına getirmezler acaba? Unutmamalı ki insan ancak bildiği kadarını öğretebilir. Tiyatro bir sanat kurumu olduğuna göre bilgiden çok sanatçıya gerek vardır orada, çok bilenlerin yeri ise bilim yuvalarıdır, tiyatro değil...

Düşünce ve duygu yolundan seyircisiyle iletişim kuran tiyatro sanatında ola ki, düşündürme amacı güdülsün. Birtakım toplumsal olguları göstermek, eleştirmek ve belli bir dünya görüşü doğrultusunda çözüm yolunu belirtmek amaçlansın... Önemli olan tüm bunların sahnede canlandırılan olay dizisi içinde yoğunlaşmış tarzda yansıtılıp açıklanması, oyundan çıktıktan sonra dahi yaşadığı dünyaya bakışını sarsacak bir

HUKUK

HUKUK AÇISINDAN SANAT-POLİTİKA İKİLEMİ

İ. KEMAL KARADAYI

Politikayı sanatla, sanatı politikayla karıştırmayalım mı diyorsunuz? Olur... Ya da politikada sanat, sanatta politika olmaz da diyebilirsiniz, çok istiyorsanız...

Ne var ki, gelmiş geçmiş ünlü, ünsüz, yenilikçi, gerçekçi, bu nedenle de etkili, örnekleyici düşünür, bilge, sanat ve politika adamlarından hiç değilse bir bölümünü öğrenmiş, anlamamışsanız, toplum için, ülkeniz hatta kendiniz için işe yaramazsınız.

Çünkü politikalar olsun, sanatlar olsun, karışık değil, karmaşık, iç içe anlamlar, ayrı ayrı kavramlardır. Ve aslında gereksiz türlü kargaşalar içine sık sık sokulup çıkarılsalar bile temelde insan'la varolmuş, insan'la yoğunluk, varıllık kazanmışlardır.

Bu iki davranış alanı, kendilerini buluşturan, oluşturan insanları, eytişimsel bir yöntemle eğmiş, eğirmiş, eğitmiş, yeniden doğurmuştur...

Toplum olayları çok yönlü, tarihin akışı değişimlidir. Çok yönlü olarak ve değişimler, gelişimler içinde o çok önemli dönüşümlere geçerken, her durum gibi politika sanatı, sanat da politikayı sürekli etkilemiştir.

Kuşkusuz ki yaşayan, sağlıklı, bilinçli insan önce çağını solumasını bilecek, çağı ile ilgili, bağlantılı olacaktır. Bitmeyen bir alışveriştir bu. Evrenseldir. Belki evrimleşmenin iskeleti, temeli...

Birey, çevre, ulus, topluluklar, toplumlar, uluslararası ilişkiler... Bunlar arasındaki çekişmeler, çelişmeler, karşı durmalar, anlaşmalar... Her yaşayan varlığın, her kuruluşun, her çağın kendine özgü, bir de genel kuralları, koşulları içinde sürüp giden koca bir tarih.

Bizler bilir, kabul ederiz ki ekisizlik ve eğitimsizlik halkların, ulusların ekonomik, politik düzensizlikleriyle birleşince, orada sanat da gerçek niteliklerinden çok gerilerde, güçsüz kalır. Buna bir de baskılar, korkular eklendi mi "fildişi kule"ler mızımlaması ya da "elpençe divan" güdümleri çoğalır. İşte bu, sanatta dar kalıplı, geçici, çirkin politikalara kapılmak, "siyasetçi" kesilmek, yenilmektir. Yeniye, ileriye varamamak yani, işe yaramamak...

Oysa ana özgürlükler ile kuruluşlarda, temel yapılar ve haklarda, ulusal, toplumsal gerçekler ile bilinçlenmelerde gösterilecek güvensizliklerin, korkuların, şers yorumların, o özgürlükleri, o kuruluşları, o yapıları, o hakları, o gerçekleri ve bilinçlenmeleri olumlu, yararlı sonuçlara götürdüğü hususunda kimse tam güvence verememiştir, veremez. Temel hak ile özgürlüklerin, gereksinmeli gelişimler ve gerçeklerin, salt "itham" cılık, "ihbar" kuruluşlarına, uyumsuz yasa buyruklarına, kıt, kısır, çağdışı görüşlere, katı partizanlıklara, dogmalara bağlanmış uygulamalarla varolma, yaşama, korunma olanağı yoktur.

Bu böyle iken sık sık görülür, rastlanır ki en büyük haksızlıklar da, şu yapmacık "düşünce suçları"nın sanat ve politika yoluyla işlenmiş olanlarında yapılmaktadır.

"Politika politika için, sanat sanat içindir" diyemiyorsak, salt sanat, salt politika ayırımı dışında onların bir bakıma içiçeliğini (ki, her toplumsal olayda, her kamusal görevde, her yaşantı parçasında vardır bu...) algılamak zorundaysak onları rastgele birbirine karıştırmaktan, çoğu da kuru gürültüler arasında özellikle sanatı dar politikalara yedirmekten uzak durmalıyız. Düşünce ve sanat tarihinin insan gelişimine bağladığı yollarda, görülmüş, bilinmiş tüm acıları, tüm yanlışlıkları bugün de, hele bile bile denemeye çalışmak us ile, sağduyu ile bağdaşmaz.

Sanatçı bilgin ya da devlet adamı olabildiği gibi, bu sonuncular aynı zamanda gerçekten sanatçı olabilirler, olmuşlardır da...

Sanatçıların bir parti üyesi, yöneticisi, bir devlet görevlisi, bir bilge olmaları, belki onların salt sanatla uğraşmalarını azaltabilir. Önemli olan, onların da yurt yönetimine katılma gerekliliği ile gerçeğidir. Bu gereklilik, bu gerçek, az gelişmiş ülkelerde de asla unutulmamalı, savsanmamalıdır.

Öte yandan, toplum içinde yaşadığımız sürece, toplumlar varoldukça gerekenin, haklılığın, tüzel sonuçların sağlanmasında ilk düşünce, ilk yargı, ilk eylem hukuk kurallarından geçecektir. Değişim mülkünün temelini etkileyecek olan "hukukun üstünlüğü", buradan gelir.

Örneğin Anayasalarımızda, temel hak ve özgürlükler, kişinin hakları ve ödevleri, sosyal ekonomik haklar ile ödevler, siyasal haklar ödevler, düşünce, toplanma, örgütlenme, yayma, yayınlanma, yaratı vb. özgürlükleri boşuna ele alıp bir bir sıralanmamıştır.

Yönetenleri, yargılayanları yüceltecek, nesnel ölçüler içinde etkili, başarılı kılacak özellik, işte bu, çağına, uygarlık dönüşümüne uygun kuralları, tam içerikleriyle anlamak, uygulamak, ayrıca oralarda donup kalmamak, dönüp

bunun; yalnız şunu unutmayalım. Bir sanat dalı üzerine konuşulması, tartışılması, o sanata karşı beslenen ilgiyi göstermesi bakımından sevindirici ve olumludur; önemli olan da budur. Yalnız, tiyatroya ilişkin anılan tür tartışma, söyleşi vb.'lerde daha çok "Nasıl bir tiyatro?" sorusu üzerinde durulduğu dikkat çekiyor. Nitekim, çeşitli görüşler ileri sürülse de genelde tiyatronun "halka bir şeyler vermesi" gerektiğinde birleşildiği açık seçik gözlemlenmektedir. Ama asıl sorun da burada başlamaktadır; çünkü, halka bir şeyler vermek ne demektir, ya da bu halka verilen, verilmesi istenen "şey" nedir?

Halka verilen şeyin parasal bağlamda düşünülmesi açıktır. Dün akşam tiyatroya gittiğini söyleyen bir arkadaşımız, Bay Puntila'nın kendisine on bin papel borç verdiğini sözlerine eklerse, güler geçeriz. Hem saçmanın da sınırını aşar bu... Kısacası, oyun izlemekte doğrudan; somut, maddi kazancımız yoktur. O halde?

Her sanat yapıtı için olduğu gibi, tiyatro sanatının da ancak kendisini, başka deyişle, sahnede canlandırılan tiyatro olayını, algılayan birileri olması halinde varlık kazandığı bir gerçektir. Nasıl, algılayan kimse olmadığı sürece kendi başına somut varlığıyla bir tablo, boyalı bez parçasından öte bir şey değilse, sahnede olup bitenleri izleyen seyirci olmaksızın da tiyatro sanatından söz etme olanağı yoktur. Buna göre, genelde sanat, özde tiyatroya ilişkin bir şeyler söyleyebilmemiz için algılayan ile algılanan arasında kurulan ilişkinin, alışverişin taşıdığı önem açık seçik belirmektedir. Tiyatronun seyirciye, başka deyişle halka bir şeyler vermesi ise ancak bu iletişim düzleminde olasıdır.

Sahne ve seyirci arasında kurulan iletişim bir etki-tepki çerçevesi içinde kendini açığa vurur. Seyirci sahneden gelen etkiye göre tepki gösterir. Tepkinin elde edilmesi ise sahneden seyirciye etkimesine bağlıdır. Sahne seyircinin duygu ve düşüncelerine yönelerek yapar bunu. İşte burada bir biçim sorunu devreye girmektedir. Amaçlanan tepkiyi sağlamak için izlenecek yol hangisidir? Yeğlenen biçimin tiyatro anlayışına göre değişeceği açıktır. Kimisi seyircinin olay dizisindeki akışa kendini kapıp koyvermesini, bir iki saatliğine her şeyi unutmasını ister, kimisi düşünmesini... Kuşkusuz çeşitli yolları ve yöntemleri vardır bunun. Ne var ki amaç seyirciyi düşündürmek dahi olsa, bu düşündürmenin tiyatro sanatının, özellikle de zamansal, sınırları içinde başarılması zorunludur.

Öte yandan tiyatronun söylev çekilen bir kürsü gibi kullanılmasına çokça tanık olunmuştur. Sahnede canlandırılan tiyatro olayını ders vermek için araç kılma eğilimine sık sık rastlanmıştır. Oysa bir konuyu öğrenmek isteyen arar kitabı okur. Nitekim, hiç olanağı var mıdır ki, tiyatro, üstelik bir oyun çerçevesinde, örneğin üretim ilişkilerini! ayrıntılı biçimlerde açıklayıp, anlatsın, öğretsin?

Jose J. Petelin

İSVEÇ YALNIZLIĞI VE BİR ARTİSTİN ÖLÜMÜ

DURUSOY YAZAN

Ünlü tiyatro oyuncusu Georg Rydeberg'in ölümüyle İsveç'in ünlü yalnızlığı yeniden gündeme geldi.

75 yaşında ölen aktör, ölümünden üç hafta sonra, yalnız yaşadığı evinde ölü bulundu.

1930'lu yılların başından bu yana sayısız oyunlarda ve filmlerde rol alan Rydeberg, en son İsveç Televizyonu'nda, hem de ölümünden en fazla üç gün önce, "İşte Senin Hayatın" adlı bir programda görünmüştü. İsveç halkı onu daha çok filmleriyle tanıır. 75 yıllık yaşamında tamtamina 75 film çevirmişti.

Viveca Lindfors'la, 1941 yılında çevirdiği ilk filminden sonra, o, İsveç seyircisinin yüreğinde hep, romantik, coşkulu ve duyarlık bir sevgili olarak yaşadı. Bu imaj onu ölüncüye kadar izlemiştir. Onun aktörlük yaşamındaki en parlak dönem ise, 1957-1970 yıllarına rastlar. Bu dönem, onun Dramaten Tiyatrosu'na üçüncü dönüşüdür ve 1970 yılında emekli oluncaya kadar da orada kalmıştır. Stringberg'den O'Neill'den ve daha nice ustalardan, nice rolleri ustalıkla oynayarak; kişiliğinden, canından, yüreğinden bir şeyler katarak... Besbelli, hiçbir başarı insanı İsveç yalnızlığından kurtaramıyor. Bir süre önce, bunu, bu İsveç yalnızlığını bir hastalık olarak ele alan Kızılhaç Genel Yazmanı Anders Wijkman;

"Yeni Ulusal Hastalığımız" başlıklı yazı-

sında endişelerini dile getirmişti.

Ülkemizde yayımlanan gezi anılarında, tüm sorunlarını çözümlenmiş, dahası sorunsuzluktan bunalma düşmüş bir garip-bölek diyarı olarak tanıtılan İsveç, yoksa bir yalnızlar ülkesi mi? Anders Wijkman, bu soruyu şöyle yanıtlıyor:

YENİ ULUSAL HASTALIGIMIZ

"Sekiz çocuktan biri düzenli olarak denetimsiz bırakılıyor. Yedi Stockholmludan biri yaşamında hiçbir zaman bir komşusuyla konuşmuyor. On insanın biri yılda en fazla bir kez ziyaretçi yüzü görüyor ya da kendisi başka birinin ziyaretine gidiyor."

6 Mayıs tarihli sayısında "Svenska Dagbladet" gazetesi böyle yazıyordu. Söz konusu bilgiler, Stockholm ilinde 10.000'i aşkın kişiyle söyleşi yapmış olan SOMI Sosyal Sağlık Genel Müdürlüğü'nün Yaşam Düzeyi ve Çevre Araştırması raporundan alınmıştır.

İVEDİ İLİŞKİ KURMA GEREKSİNİMİ

Bu konuda en büyük sorun yaşlılar arasında göze çarpıyor. Bugün yaşlılık nedeniyle emekliye ayrılmışların sayısı 1,2 milyona yaklaşmaktadır. Bunların, çoğunluğu oluşturan bir kesimi, kuşkusuz yüksek bir yaş sınırına dek, sağlıklı ve etkin bir yaşam sürdürüyor. Çoğu da, fazladan bir gözetime gereksinim duymadan kendi kendilerine yetebiliyor. Ne ki, yaşamları bunun tam tersi olan, endişe verecek denli çok sayıda yaşlı

gizilgücün temsil sırasında seyirciye kazandırılmasıdır. Çeşitli yollara başvuru birtakım tümcelerin belletilmesi değil!

Tiyatronun yaşama ayna tuttuğu, bir okul olduğu söylenegelmiştir hep. Ancak gerek okuldan, gerek ayna tutmaktan amaç, herhalde bir çeşit aktöre bezirganlığı etmek değil, tiyatronun işlevini doğru değerlendirmektir. Nitekim, Stanford Üniversitesi'nden Theodor Shank, tiyatronun seyirciye yaşam deneyimi kazandırdığının altını çiziyor. Bu yaşam deneyimi ise gidimli yoldan dile getirilemez. Örneğin, oğlunu yitiren bir ananın çektiği acıyı, uğradığı yıkımı hangi sözcüklerle belirtebiliriz? Hem ne ölçüde kavrarız bunu? Ama bir de **Troyalı Kadınları'nı** izlerken buna tanıklık etmenin kazandırdığı bir yaşam deneyimi var...

İşte tiyatro olayı bu bağlamda bir yaşam deneyimini nedensellik bağıntıları içinde açınlar. Öğreticiliği sahneye taşınan yaşam deneyiminin nedensellik bağıntıları içinde saklıdır, eğiticiliği ise sahnede canlandırılan olayın bir yaşam deneyimi oluşunda. Böylece yaşadığımız ya da yaşamadığımız birtakım duygulanımlar yolunda bilgilenmenin ötesinde, canlandırılan olay dizisi aracılığıyla da bu yaşadıklarımızın ne gibi toplumbilimsel, ruhbilimsel vb. dinamiklerin ürünü olarak belirdiğini kavrarız. Kuşkusuz daha önce de değinildiği gibi bir yöntem sorunu ile karşı karşıyayız burada. Ama tiyatronun bize verdiği şeye gelince, herhalde budur...

Biz biliyor diyoruz ki, insan önce çağını yaşayacaktır, yaşmalıdır. İnsanın çağı ile ilgisi, bağlantısı kesintisizdir, öyle olmalıdır. Bu ilgi, bu bağ öylesine bilimsel, öylesine doğru olacak ki, kişiye de, topluma da birşeyler verecek, yararlar sağlayacaktır. Böylece bireysel, toplumsal varoluşlar, tamamlanmalar elde edilecek, insan olma, insanca yaşama olanakları ile gerçeklerine varılacaktır.

Nerede olursa olsun, insan ve toplum, öze, genel anlamda hep aynıdır. Değişmez saptamalar göstergesine göre de kesinlikle değişirlik yazgısı içindedirler. Bilimsel sayı ve ölçülerle, birleşik, ayrı yanlarla, değerlendirme yetenekleriyle, devinim, deney güçleriyle...

Herkesin düşüncelerinde, kanlarında, bir araya gelmelerinde, yaratılarında özgür olma hakları, yaşayıp yaşatma zorunluluklarının tarihsel akışı ortasında istelere göre, tek yanlı olarak hiçbir baskı ile kısıtlanamaz. Çünkü bu haklar insan varlığının hamuru, gereği, gerçeğidir.

İşte sözün burasında da yukardaki gibi, ışığı, köşesi, tartışması bol sanat alanına değinmeliyiz. Hep üzerine birşeyler asılmış, altında birşeyler aranmış durumlar yaratılarak belki çok sevgiden kıskançlığa dönüşmüş, mutluluk yaratıcısı mutsuz alana...

Bilimsellik ve bilinçlenme aydınlıklarında ters gidileri doğurmayan küçük çatışmalar olsun, az ayrıntılı yorumlar olsun, büyük çelişme ve zıtlasmalarla birlikte, bir sürekli gelişimin, o insanca tükenmezliğin onlar aracıdır. Bu nedenledir ki tarih içinden oluşup gelen olaylar, bireyleri ve toplumu olduğu kadar, onların sanatını da etkiler. Buna, çağının, yaşama gerçeklerinin kaçınılmaz sorunları ile onları algılama, çözüme ulaştırma deneyleri de karışır. Böyle bir algıya, böyle bir deney yaratma gücü ile yeteneğine varmış sanatçılardır ki çağının öncüsü ve sözcüsü sanını kazanırlar. Onlar, "ışığı altında ilk duyan" yurt insanı ve insanlık elçisidirler.

Özet şu:

Ulusların yazılı tarihini sanat dile getirir, yaşatır, sevdiren. Sanatın, sanatçının elinden tutulmadığı, onlara karşı ölüm zulüm haksızlıklarının kullanıldığı yerlerde karanlıklar, karanlıklara yeşil ışıkların yakıldığı yerlerde de topluca tökezlemeler başlar. Sürekli düşüşü olur, çağdaş eğitimi, hukuku gibi çağdaş sanatı da bir kıyıya itmiş, hele onlara kıymış ülkelerin...

Türk toplumu olarak bizim bol kaynaklı tarihsel oluşumumuz, yapılmış çağdaş, demokratik, örnek devrimimiz var. Varoluşumuzu, yenilikler içinde düzenlemek istiyoruz, buna zorunluyuz.

Öyle ise ilkel, çıkarıcı, bağınaz, tutuk, gerilerde kalmış uğraşlar, zorlamalar yerine çağdaş uygarlık düzeyleri ve uluslararası ilişkilerle aydınlanmalı, devinmeliyiz. Ulusal sanatımızın kendini bulması ve etkin ölçüler içinde yaygınlaşması ancak bu yolla, böylesine uygun bir yön ve yöntemle olacaktır.

KÜLTÜR

ağırdan alan insanları olduğumuz yolunda öteden beri yaygın bir söylenti bulunduğunu öne sürebilir. Ama bu, gerçeğin salt bir yüzünü aydınlatabilir. İşin doğrusu şu ki, SOMI araştırmasının sunduğu türde raporlar, çok değil bundan 20-25 yıl önce tahmin edilemezdi bile.

O zamanlar hâlâ maddî sıkıntıların varlığı açıkça kendini duyururdu. Bugün ise, hiçbir yurttas maddî bir sıkıntının acısını çekmemektedir. Bunun yerine yeni tür bir yoksulluk -sayısız insanın normal ilişkilerinden uzak oluşunu simgeleyen bir yoksulluk-boy göstermeye başlamıştır.

Yapılan yanlışlıklardan biri, belki de, son on yıllar içinde toplumun her geçen gün çeşitli bağlamlarda daha çok sorumluluk üstleneceğini duymakta olmamızdır. Devlet ve belediye kuşkusuz çok şeyin üstesinden gelebilir, ama insanlar arasındaki gündelik ilişkilerle bağlantılı olan sorunların üstesinden gelebilmek, o denli kolay olmasa gerek. İnsan sıcaklığına, dostluğa yasalarla ulaşmak olanakların dışındadır çünkü...

Böyle diyor Anders Wijkman. Ben ise Cahit Sıtkı'nın bir dizesini anımsıyorum:

"Kim yalnız değil ki hayatında.
Ya ölümler serviler altında..."

yazko **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 40/14
Tarih : 6 Mayıs 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO Sahibi Mustafa Kemal Ağaoglu/ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asilyazıcı/ Ankara Temsilci: Gülşen Karakadioğlu/ Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat:2, Çağaloğlu/ Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K.442, Sirkeci, İstanbul/ Telefon: 22 78 45/ Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira/ Yurtdışı için iki katıdır./ İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir./ Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./ Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

15-20 YAŞ KUŞAĞI FRANSA'YI YARGILIYOR! Yeni Fransız gençliği hiçbir şeyi değiştirmek istemiyor...

Fransız Sosyalist Partisi eğilimli haftalık Le Nouvel Observateur dergisi Fransız Televizyonu ile ortaklaşa sürdürdüğü büyük araştırmada 15-20 yaş kuşağının sesini ve yorumunu dile getirmiş. Aşağıda, bu araştırmanın geniş kapsamlı bir çevirisini bulacaksınız...

devrimciliğe pek pay bırakmamıştır. 1978'de gençlerin % 19'u Fransız toplumunun birçok görünümünün düzeltilmesi gerektiğini düşünürken, bugün böyle düşünenlerin oranı % 34'e yükselmiştir. Devrimlerin Fransa'sında, devrimciler, reformcular 1983'de gençlerin yarısından fazlasını devinime geçiriyor, 1978'de ise ancak üçte biri üzerinde etkili olabiliyordu. Sola doğru silik bir kayış... Ama bu kavma gerçekten sola doğru

lerinden dolayı belki umut kırıcı gözükübilirler, ama umutsuz değildir. Eski değerleri kapı dışarı etmelerinin nedeni ne nihilizm ne de kötümserliktir. Yaşamlarının ailelerinininkine göre daha mutlu geçeceğini düşünenler 1978'de % 55 iken, bu oran bugün % 62'dir. İçlerinden doyuma ulaşanlar % 71 iken, % 82'ye çıkmışlardır.

On yıl içinde nerelere geleceklerini düşünmeyi denerken, yarıdan fazlası

gerçek yerine, geçerliliği sürdürmesi doğal, ama gençler kendilerine işsizliği, araştırmacılık ya da şarkıcılığa oranla daha rahat yakıştırebiliyorlar. Gazeteci meslektaşlarımız mesleklerinin gençler listesinde en başta geldiğini öğrenerek övüneceklerdir. Ama sevgisizlik ve kötülenmişlik duyularına sık kapılan öğretmenlerimiz, mühendislerle eşit ve hekimler, sanayi patronları, bankacılar ve reklamcılardan çok önde olduklarını ayımsayacaklardır. Bu seçimlerde çok az romantizm ama çok az da ilerleme isteği bulunmakta. Ne üç fazla kurşun, ne kolay kazancın, en çok zevk (ya da gazetecilik gibi seyahat olanağı) veren, en az dokuncayı gerektiren işin peşinde-

ler. Genç Fransızları 1983'de en çok coşturan üç değer, aile, iş ve aşk. Çiçekli şapkalar ve golf pantolonları geri mi geliyor dersiniz? Gerçekte bunlardan çok uzağız.

Ailenin tüm güncellik rekorlarını kırmaması, yalnızca gençlere özgü değil. Yapılan tüm yeni araştırmalar bir kriz söz konusu olduğunda ve paralar suyunu çektiğinde, ailenin bir kaçış yeri olduğunu, binlerce ateşle altın gibi parladığını göstermiştir.

ÇİFTE GERİ ÇEKİLME

Aile artık vatanla değil, aşkla yan yana. O şimdi ahlak ve ulusal değerlerin değil, kişisel mutluluğun, gerçek ilişkilerin sığınağıdır. Ailenin parçalanmaması için ne yapacağını şaşırarak, o ruh bilimciden bu toplumbilimciye koşan ana-babalar, artık rahat uyuyabilirsiniz. Çocuklarınız sizi seviyor ve sizinle birlikte yaşamaktan çok mutlu olduklarını duyumsuyorlar. 1961'de gençlerin % 37'si sorunlarını ainalarına olduğu kadar babalarına da açabileceklerini belirtmişlerken bu gün aynı düşününler oranı % 48.

Bu sevgi ortamı yanına herkesi yaklaştırdığına göre gerçekten önem kazanmış. Gençler iki kişilik bir yaşamı seve seve, ama evlenmeyi ve çocuklarının olmasını gitgide daha az istiyorlar. 1978'de evlenme yandaşı olanlar % 82 iken, yalnızca % 69'u bu isteği sürdürüyor. % 88'i çocukları olmasını diliyor.

Fotogram

İdeoloji peşinde koşmak, yerini dengeli bir tüketici yaşamı arayışına bırakıyor ve "iyi girişimciler" yetişiyor...

mu? Soruşturma yaptığımız gençlerin siyasal yaklaşımlarına bakılacak olursa, tutucularla devinim yandaşlarının suç oranı, solda ve sağda kesin aynı.

Bugünün gençlerinin siyasal yaklaşımlarının, dünkülerininkine uymadığı bir gerçek. Birleşmiş Sol % 34'e, Sağ ise % 15'e ulaşıyor. S.P. den sonra (% 16) en çok yeğlenen akım olan yeşiller (ecologistes) % 9'la sağ-sol düellosuna bir kez daha tanıklık ediyorlar. Ama bu işlemler tek başına gençlerden en çok oy toplayan en büyük parti olan "İLGİSİZLER" Partisinin başarısı yanında pek köşede kalıyor.

BELİRLİ YANKILAR

Çünkü gençlerin üzerinde koştukları diğer basamaklar arasında siyasal, yer-kürenin birçok noktasında, adlarına sokaklarda adam öldürülen, işkence yapılan devrimcilik ve sendikacılık gibi

"Püf Kuşağı", "Görünüm Kuşağı", ya da "Yontulmamışlar Kuşağı".

Bu gençler, giyimlerindeki tüm bozgunculukla, görüntülerinde mizahla deşeti kaynaştırma becerilerini göz önüne seriyorlar.

Boyalı, budanmışçasına kesilmiş saçları ve soluk makyajlarıyla, bize kıyama- ti çağırıyorlarsa da, konuşturulduklarında, kâğıttan öfkelerinin ardında oluşan düşünceler deşilmeye çalışıldığında, bunun sakımlı, karınca ezmez ve dünyayı değiştirmeye hiç mi hiç niyeti olmayan bir ergenlik çağı olduğu keşfediliyor.

22 Mart kuduzların"dan ve Saint-Michel Bulvarı barikatlarından çok uzaktayız şimdi. Öylesine uzaktayız ki, o devrimci kızgınlığın korkulu anısı, bu yeni dalganın koyu uysallığına dokunmuyor bile. Ne '68 başkaldıranlarının yerini alabilecek; ne de onların çocuğu olabilecek yaşta olan bu gençlerin öylesine bir örneğe el atmak için hiçbir nedenleri yok. Tümüyle ayrı bir kuşak.

"KAZANDIK"

Hemen iki yıl önce yetişkin Fransızlar yakın tarihin en keskin siyasal dönemlerinden birini aşmış pembeleşir hatta kırmızılaşırken, onlardan da bir başkaldırı başlangıcı beklenebilirdi. Daha on (x) Mayıs akşamında Bastille ve diğer yörelerdeki şenliklerde, tarihi yeniden ele geçirmişcesine "Kazandık!" diye gayet nazik bağırıyorlardı.

Ertesi gün her şey durgunlaşmış ve yirmi iki ay sonra da beyin çizgilerinde o heyecan anından en ufak bir iz bile kalmamıştı. 1981 Martında gençlerin % 38'i siyasetle "çok" ya da "yeterince" ilgilendiklerini açıklarken, % 62'si ya "az" ilgilendiklerini, ya da hiç ilgilendiklerini bildiriyorlardı. 1983 Martında ise siyasetçiler % 20'ye düşmüştür.

Solun iktidara gelişi gençlerin gözünde reformizme biraz değer kazandırırken,

Genç Fransızlar otomobil, müzik seti vb. sahibi olmayı, toplumun geleceğinde etkili olmaya

Jean-Pierre Rey

Bir zamanların "kuduz"ları, kızgın devrimcileri yerine şimdi "ilgisiz"ler, "yontulmamış"lar çoğunlukta

gençler mutlak yatmak ya da başkaldırmak zorunda olsunlar? Bu gençlik pek geniş giysileri altında titriyordur. 1946 da Fransa tarihinin en düşük gençlik oranına sahipti. : % 29, 5.1983'de bunun da altına iniliyor.

Başkaldırmacı ekine ılımlıca bağlanmış olan bu yeni gençlik, tüketimcinin zevkleri müzik seti, araba, motosiklet televizyonarasına rahatça yerleşmiş. Çok

mu umut kırıcı 15-20 yaş kuşağı? Hayır, yalnızca sıkılıyor.

Bu size hiçbir şey anımsatmıyor mu? André BURGUIERE
Le Nouvel Observateur"
dergisinden çeviren:
C. Tufan Tezer

(x) Fransız Sosyalist Partisi'nin iktidarının ilk akşamı

Tümüyle kendi seçiminize bağlı olsaydı hangi mesleği seçerdiniz?

Tarımcı	4
Tüccar	5
Zanaatçı	3
Sanayi kuruluş patronu	3
Hekim	7
Avukat	5
Öğretmen (Prof)	8
Mühendis	8
Ticarî müdür	2
Araştırmacı	3
Şarkıcı	3
Bankacı	1
Reklamcı	2
Memur	4
Öğretmen (ilkokul)	4

Eşcinsel ilişkiniz oldu mu?

Evet, sıkça	—
Evet, ayrıntı olarak	1
Hayır	99
	100

Sizi ilgilendiren herhangi bir konu

yeğliyorlar

G. Merrillon

Ana-Babanızdan para alıyor musunuz?
Evet 69
Hayır 31
Toplam 100

Bugünün Fransa'sında en çekilmez olan nedir?
İşsizlik 28
Toplumsal eşitsizlikler 16
Siddet 38
Yaşam pahalılığı 6
Düşüncesi yok 12
Toplam 100

Aşağıdaki sözcüklerin sizin için önemini belirtin

	Çok önemli	Çok önemli değil	Düşüncesi yok	Toplam
Para	71	28	1	100
Aile	93	6	1	100
Siyaset	17	71	12	100
Aşk	81	15	4	100
Sendikacılık	16	68	16	100
İş	89	11	—	100
Müzik	67	32	1	100
Cinsellik	57	36	7	100
Vatan	39	51	10	100
Devrim	16	66	18	100
Ordu	29	62	9	100
Din	33	57	10	100
Spor	75	24	1	100
İnsan hakları	76	21	3	100
Seyahat	80	19	1	100

iki büyüğü ya da tekinsiz terim birlikte, kullanılmış mallar bölümüne kaldırılmış-casına en altta ve aynı düzeydedir.

Ordu, vatan ve din, eskisi gibi hoş tutulmamakta; yankıları asıl beklenen yerlerden, pek az gelmektedir. İşçi çevrelerinin gençleri, bu değerlere diğerlerine göre daha bağlı bulunmakta, özellikle ordu veya din söz konusu olduğunda, köylü çevrelere göre daha da keskinleşmektedirler. Kabuk bağlanmış revizyonistleri memnun etmek amacı ile işçilerin bugün köylülerden daha tutucu olduklarını belirtelim. Yeni yetmelerin gözünde keskinleşen fosilleşen bu değerlerden elde edilen sonuçlar, yeni bir ilerlemeciliğin artışıdaki düzeni açığa çıkarmamakta, yalnızca eski bakış açısındaki çözülmenin hızını göstermektedir. Son yirmi senede toplumsal bütün içinde değişim şokunu en uygun algılayan köylü dünyası, diğerlerine göre güncelliğin inişinde çok daha hızlı kaymaktadır. Ama asıl büyük kayma çizgisi, en kırsal Fransa olan köylerin Fransası ile Paris bölgesi Fransası arasında verilen yanıtların kesin ayrılığında çizilmiştir.

Ağlama duvarına ilerlemek için hiçbir neden yok. Bu gençler, atılım eksiklik-

Siyasetle ilgilenme durumunuz?
Çok 6
Yeterince 14
Biraz 35
Hayır 44
Düşüncesi yok 1
Toplam 100

yaş topluluğunda, ondokuz yirmi yaş topluluğuna oranla daha da güçlü. İyiye işaret.

AYAKLARI YERDE!

Bu gençliğin ayağı yere basıyor. Hem güçlendiği meslekler de, foto romanlardakilerden değil. Uçak hostesliği mesleğinin kızlar arasında, iş pazarındaki

Bekaretin sizce ahlak yönünden bir önemi var mı?
Evet 45
Hayır 48
Düşüncesi yok 7
Toplam 100

Yaşamınızı savunduğunuz fikirler uğruna gözden çıkarabilir misiniz?
Evet, kesinlikle 11
Evet, belki 45
Herhalde hayır 22
Kesinlikle hayır 18
Düşüncesi yok 4
Toplam 100

Fransızların mutluluğu için hangi çözüm size uygun ?
Fransız toplumunu kökünden değiştirmek 18
Düzeltilimcilik 34
Biçimi bozmadan düzenlemek...28
Nasıl olsa öyle bırakmak 14
Düşüncesi yok 6
Toplam 100

Önümüzdeki on yıl içerisinde:

	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam
İşsizlik deneyimi ile karşılaşacaksınız	66	23	11	100
Evleneceksiniz	69	15	16	100
Fransa'da oturacaksınız	73	11	16	100
Çocuklarınız olacak	69	17	14	100
Rahat bir konutunuz olacak	81	4	15	100
Eşinize sadık kalacaksınız	76	6	18	100
İlginc bir mesleğiniz olacak	87	3	10	100
Haftada 35 saat çalışacaksınız	54	24	23	100

Bunu hemen arzulayanlar % 69'luk bir bölüm. Dilekçelerde oluşan bu çifte geri çekilme nüfus, bilimsel verilerimizin yön değiştirdiğini doğruluyor. Çevre bilime ilgilenenlerde, yeni yetme ekinin türediği yörelerde oturanlarda, bu olgu daha da geçerlilik kazanıyor.

Bu gençlik 68 devrimcilerinin savaşçıları ve koruduklarının ilımlı bir karışımını oluşturmuş gibi. Cinselliğe verdikleri önem aşktan daha az, spor ve müzikten biraz daha az, dinden ve vatandan fazla olsa da, yaklaşımları dürtüsüz ve yasaksız. Ama daha sakınlımlar.

1978'de kendilerine sorulduğunda, gençlerin % 80'i cinsel ilişkilerini 15 ya da daha genç yaşlarda gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bugün böyle düşünenlerin yüzdesi yalnızca 34. Üçte ikisinden fazlası cinsel zevkin yaşamda önemli bir yer tuttuğunu yadsımlıyorlar ama yarısına yakını da (% 44) hiç cinsel ilişkide bulunmadıklarını açıklıyorlar. Ya bize, yeni yetmelerde ikinci bir alışkanlık oluşturduğuna söylenen, bugün resmen serbest bırakılmış olan şu eşcinsellik ? Soruşturduğumuzdan yalnızca % 1'i istisna olarak böyle bir denemeye giriştiklerini belirttiler.

Ya şu lise ve yöre kentlerini kemiren uyuşturucular? Kuvvetli uyuşturucularla (L.S.D. kokain) ilgilenenler % 1, esrar ya da marijuana içmiş olanlar % 11 ki % 8'i ayrıklı olarak kullanmışlar. Neden

Aşağıdaki insanlar için yakınlık derecenizi belirtin

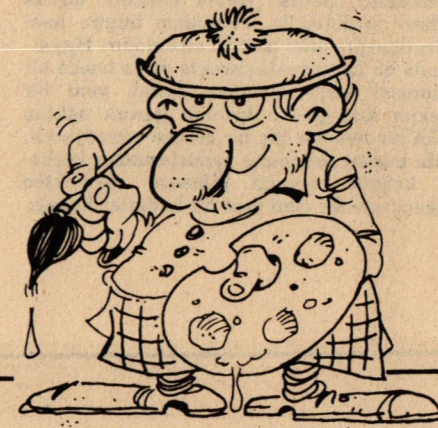
	Çok yakınlık duyuyorum	Yakınlık duyuyorum	Yakınlık duymuyorum	Düşüncesi Yok
Punklara	5	22	64	9
Eski Hippilere	7	26	44	23
Deri kafalara	2	9	49	40
Rokilere	7	30	53	10

Hostes 7
İşçi 5
Gazeteci 9
Subay 4
Değişik 9
Fikir yok 7
Toplam 100

Aşağıdaki düşüncelere katılır mısınız?

	Katılıyorum	Katılmam	Düşüncesi yok	Toplam
Bugünün dünyasında ideolojilerin sonu gelmiştir	28	48	24	100
Fransız toplumu, yaşlılarca yönetildiğinden dolayı gençliğe kapalıdır.	33	58	9	100

Cinsel zevk, yaşamınızda önemli bir yer mi kaplıyor ?
Evet, çok önemli 30
Evet, öyle 50
Hayır, pek değil 18
Kesinlikle hayır 2
Düşüncesi yok 100

Bir kızda şunları sever miydiniz?

	Çok	Yeterince	Hayır	Bilmiyor	Toplam
Uzun saçlar	64	30	5	1	100
Düz kısa saçlar	32	41	26	1	100
Kıvrıkcık kısa saçlar	33	38	27	2	100
Renkli saçlar	19	22	58	1	100
Çok dar ve kısa bluciu	41	32	25	2	100
Dizine kadar bir etek	31	42	25	2	100
Mini etek	31	36	31	2	100
Bot	32	39	26	3	100
Pastel renklerde düz ayakkabılar	33	35	29	3	100
Klasik giysiler	34	39	24	3	100
Çok makyaj	3	10	83	4	100
Az mak. ya da makyajsız	50	43	6	1	100

Yasanın ardından....

KÜRTAJ DOĞUM KONTROL YÖNTEMİ MİDİR?

Kürtajın yasallaştırılması ne zaman gündeme gelmişse, "kadın hakları" tartışmalarının alevlenmesine yol açmıştır. Bu nedenle, kürtaj üstüne söz söylemeden önce, "kadın hakları" konusundaki tutumu açıklamak zorunlu. Cinsler arasındaki eşitsizliğe ilişkin tüm çekişmelerde, sorunun, kadın-erkek ayırımı biçiminde konulmasına karşıyım. Sorunlar kadının ya da erkeğe özgü olamaz. İnsanın sorunu vardır. İnsanın kurtuluşu ise, ancak tüm düzeylerdeki köklü dönüşümlerle gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda, kürtaj da toplumsal bir sorundur. Ancak, kürtajın artı bir özelliği daha vardır ve bu yalnızca kadına özgüdür. Hangi toplumsal örgütlenme içinde olursa olsun, ister tek başına ister eşi ile birlikte yaşasın, her kadının, ne zaman ve kaç çocuk doğuracağına ilişkin nihai kararı kendi başına vermesi gerektiğine inanıyorum. Bu inancın, insanı değiştirmeyi amaçlayan ya da alternatif bir insan modeli öneren sistemleri dışladığını da sanmıyorum.

JÜLİDE ERGÜDER

On haftayı aşmayan gebeliklerde, kadının isteği üzerine, kürtaja izin veren yasa tasarısı Danışma Meclisi'nde kabul edildi. Yasa, ayrıca, anne ya da çocuğun sağlığını tehdit eden hallerde, gebeliğin herhangi bir aşamasında da kürtaja cevaz veriyor. Kürtaj yasa tasarısına karşı yıllardır binbir çeşit itiraz yükseldi. Bu itirazlar çok ayrı yaklaşımların ürünü olsalar da, dayandıkları görüşlerin çağdışılığı ve habasetinde birleşiyorlar. Öte yandan, tasarının olumlu bulanların, kürtajı genellikle bir doğum kontrol aracı olarak düşündükleri dikkati çekiyor. Kamuoyundaki genel anlayış ise, kürtaja ilişkin kararın bir "aile kararı" olduğunda birleşiyor. Sorunun asıl özünü oluşturan, kadının kendi bedeni üzerindeki tasarruf, ya da bir başka deyişle, kararını kendi başına veren bir birey olma hakkının, asla doğrudan dile getirilmeyişi, daha da dikkat çekici.

İtirazlara bir göz atalım. "Bekâretin azizliği"ni korumak için çarpınlar, kadının cinsel yaşamını yalnızca evlilik sınırları içinde tutmayı amaçlıyorlar. "Kürtaja izin verilirse fuhuş artar" diye feryat edenler ise, cinsel özgürlüğü fuhuşla bir tuttukları yetmiyormuş gibi, fuhuşu yaratan somut koşulları da görmezlikten geliyorlar. Dinimizin can almayı kabul edemeyeceğini savunan Müslümanlar, din kurallarına insanın üstünde bir yer vererek çağdışı bir çizgiye düşüyorlar. Üstelik, İslâm dinine, deizis kosullar ve

larımıza gelince... Yaşamını değerlendirirken, kendisine öğretilen geleneksel değerlerin dışına hemen hiç çıkamayan büyük çoğunluğun, kürtajı, istemediği, bakamayacağı yüklerden kurtulma yolu diye görmesinde şaşılacak bir yan yok. Kaldı ki, kürtaj yasal olsun olmasın, kırsal kökenli bir kadının, koca korkusunu yenip de, tek başına hastaneye çocuk aldırma gidebilmesi için, köprülerin altından daha çok sular akması gerek. Böyle bir şey, olsa olsa, geçim derdi kocanın canına tak deyince gerçekleşebilir. Kent kültüründe ise, ekonomik zorlamalarla

kadınlarımız, bir "aile kararı"nın ertesinde, istenmeyen yüklerinden kurtuluyorlar, zaten. Bu kesim için yeni yasa, yalnızca, parasız kürtaj yaptırma olanağı sağlıyor.

Gelelim, hayatlarını kendi seçimleri ile yönlendirme imkânına sahip olan kadınlarımıza. Somut koşulların elverişliliği her zaman buna eş bir aydınlanmayı beraberinde getirmiyor olmalı ki, özgür düşünceli kadınlarımızın pek çoğu için kürtaj hâlâ bir doğum kontrol aracı. İşin ilginç yanı, kürtajın yasallaştırılması için onca mücadele veren, İtalya gibi, bir çok Avrupa ülkesinde de kadınların

meseleye benzer açılardan yaklaşımları. Böylece, kadının bedeni üzerindeki tasarruf hakkının en temel, en birincil bir hak olduğu, toplumun tümünde açıkça kavranmadığı sürece, ne geleneksel aile ilişkileri, ne kocaların otoritesi, ne de kadının belli rolleri sürdürmesine dayalı toplumsal örgütlenmeler değişmiş oluyor. Yani, meselenin özünü dile getirmekten titizlikle kaçınan tüm olumlu ve olumsuz görüşler, aynı bir ortak korkuyu yaşıyor. Aslında hepsi, "kadın aileye ve erkeğe bağımlı eski toplumsal rolünü sürdürsün. Asla özgür bir birey olmasın!" diyorlar.

Çoğunluğun "veren razı, alan razı" dediği bu eşitsizlik, haksızlık, mantığa sığmayan durum nasıl ortadan kaldırılabilir?

NALÂN KESEROĞLU

Kadın erkek karşısında kadındır. Erkek de kadın karşısında erkektir. Kadını kadın olarak, erkeği erkek olarak ele aldığımızda kadın ve erkek

nedir? Bu sorunun yanıtı tektir: İnsan. Biz burada "İnsan nedir?" diye sormayacağız. Çünkü yüzyıllardan beri bu soru soruluyor ve hiçbir zaman da bu soruya türlü nedenlerden, ötürü (bu nedenlere girmek bu yazının amacı dışında olan bir konudur) herkesi doyuran, genel-geçer, tüm boyutları içeren bir yanıt bulunamıyor.

Yalnız, insanın başka insanlarla ve doğayla olan ilişkilerinde kendini gerçekleştirdiği, insan niteliğini kazandığı kuşku götürmez bir gerçekliktir. Kadın ve erkek bu ilişkiler içinde kendilerini belli ederler. Aralarındaki ayrılık da burada başlar. Kadınlara erkek arasındaki ayrımı yine içinde yaşadıkları toplum düzeni belirler. Yasaları, gelenek-görenekleri, yaşama koşulları, siyasal, ekonomik, kültür, din ve aile yapısıyla ortaya çıkan toplum düzeni.

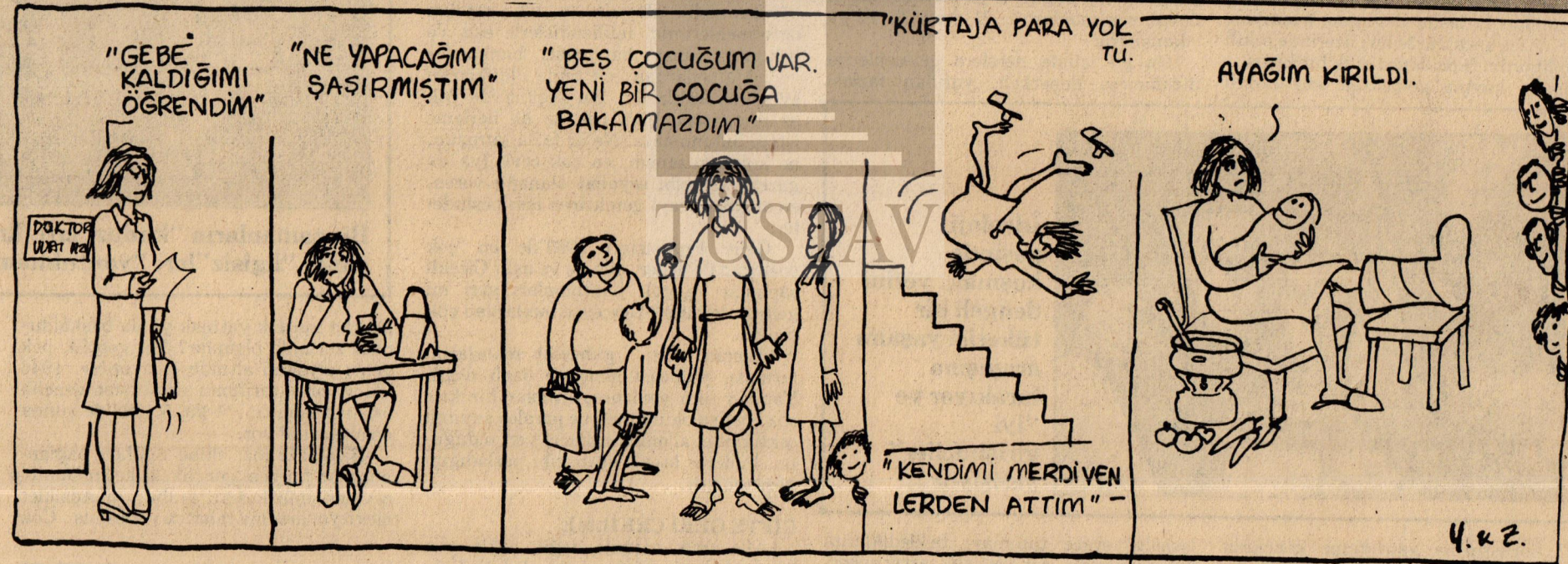
BAKİŞ AÇISI-BİREYİN DÜNYASI

Bireylerin toplum düzeninden aldıkları ya da toplum düzeninin onları verdiği eğitim-öğretim, yaşama biçimleri ve uğraşları kendilerine, başkalarına dünyaya, yaşama, doğaya vb. bakış açılarına ortaya çıkarır. Bu bakış açıları bireylerin kendi dünyalarını oluşturur.

Yüzyıllardan beri her toplum düzeni kadın ve erkeği ya da aralarındaki ilişkiyi kendi yapısına ve gereksinimlerine göre biçimlendirmiştir. Bu yüzden tarih boyunca, toplum içinde türlü türlü kadın ve erkek tipleriyle karşılaşırız. Bazen kadın erkeğin önünde (anaerki aile tipi), bazen yan yana (eski Türklerde görüldüğü söylenen aile tipi), bazen de erkek kadının önünde (babaerki aile tipi).

Günümüzde kendi toplumumuzdaki kadın-erkek ilişkilerine, kadının ve erkeğin birbirini nasıl gördüğüne baktığımızda, karşımıza çelişkili bir durum çıkıyor: Yasalarımız ilkece, kadın ile erkeği bir tutar, aralarında herhangi bir sosyal ayrıcalık tanımaz. Okullarda çocuklarımıza sosyal yönden kadın ile erkeğin eşit olduğu anlatılır. Oysa yaşantımızda erkeğin kadın üzerindeki baskısını, üstünlüğünü, ayrıcalıklarını -hangi yaşama biçiminde olursak olalım- ilkelimize kadar duyumsuyoruz. Kimimiz bunu çok doğal, kimimiz ise, haksızlık olarak yorumluyoruz. Böylesi bir haksızlığı doğal karşılamamız da doğal aslında. Çünkü doğduğumuzdan beri bu biçimde eğitiliyoruz. Kadınlarımız evlenene değin babanın ya da baba yerine geçen bir erkeğin istenci, eylemdikten sonra da kocanın istenci altında

kadın insan

Bir manifesto ve feminizm üzerine...

GÜLSER KAYIR

Feminizm Latince femina, Fransızca femme (kadın) sözcüklerinden türemiştir. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan toplum bilim terimleri sözlüğünde, kadınlara siyasal, ekonomik, tüzel v.b. alanlarda erkeklerle eşit haklar sağlamayı amaçlayan bir akım olan feminizm, kadın yandaşlığı olarak karşılık bulmaktadır. Orhan Hançerlioğlu'nun 'Felsefe Ansiklopedisi'nde ise feminizm, kadınlığı yüceltme akımı olarak geçmektedir.

Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları yolunda savaş veren bu akımın köklerinin Yunan Pitagorasçılığına dek uzandığı belirtilmektedir aynı eserde. Pitagoras, cins olarak kadınları safuluca erkeklerden

"Erkeklerle son derece yakın, yüzyüze ilişkiler içinde yaşamış olduğumuzdan, kişisel acılarımızı politik bir koşul olarak görmemiz engellendi. Bu, bir kadının erkeği ile olan ilişkisinin kendine özgü bir kişiliğin arasındaki etkileşim olduğu ve bu nedenle de bireysel çözümler bulunabileceği yanlışlamasını yarattı. Gerçekte bu tür her ilişki bir sınıf ilişkisidir ve birey erkek ve kadın arasındaki bu çelişki ancak ortaklaşa

"Var olan ideolojilere güvenemeyiz; çünkü hepsi erkek üstünlüğüne dayalı kültürün ürünüdür. Her genellemeyi sorgularız ve deneyimlerimizde doğrulanmamış hiçbirini kabul etmeyiz. Tüm kadınlarla özdeşiz. En önde gelen çıkarımızı en zavallı, en acımasızca sömürülen kadınınkı olarak tanımlarız. Kurtuluşumuz için mücadele ederken her zaman, onlara ezenlere karşı kadınlara yandaş

nun en sonunda erkeklerin, onları da yıkan "ezen" rolünden kurtuluşu anlamına geleceğini biliyoruz. Ancak erkeklerin bu kurtuluşu mücadelesiz kabullenecekleri konusunda da en ufak bir yanılsamaya kapılmıyoruz."

İlk Feminist Manifesto da yine 1969'da New York'un 'Kırmızı Çoraplıları' Grubunca yayımlandı. Bu Manifesto'dan önemli bir bölümü aşağıda yayımlıyoruz. (2)

"Kadınlar ezilen bir sınıftır. Biz cinsel nesnelere olarak, türün yaratıcısı olarak, evçi hizmetçisi ve ucuz ekmeç olarak sömürülmekteyiz. Bizim için biçilen davranış kalıbına fiziksel şiddet kullanma tehdidi ile zorlanmaktayız.

Erkeklerle son derece yakın, yüzyüze ilişkiler içinde yaşamış olduğumuzdan, kişisel

çağın gerekleriyle uyumlu yeni yorumlar getirilmesi imkânını da yok sayıyorlar. Her ahval ve şerait altında "soyun sürmesi"nin gereğine inananların dayandıkları görüş ise, "ana rahminin kutsallığı".

Hızlı kentleşmenin getirdiği "ahlâksızlıklar"dan dehşete düşen bir kesim, nedense, tüm bu ahlâksızlıkların kabahatini kadınlara yüklemeyi tercih ediyor. Kürtajın serbest bırakılmasını isteyenlerin asıl kentli hanımlar olduğu görüşü, nasıl olup da, kentli kadınların, biraz yüklüce para ödemek koşuluyla, hemen her istediklerinde kürtaj yaptırabildiklerini bilmezlikten geliyor, anlaşılır gibi değil. Mesele, kadınlarımızın sağlığını korumak ise, gerçekten devlet desteğine ihtiyacı olanlar, ilkel yöntemlere başvurmak zorunda kalıp bu yüzden canından bile olan köylü kadınlarıdır.

Rasyonel bir tutumu benimseyenler, kürtajın teşvik edilmesine yerine (yasal kılınması teşvik anlamına geliyormuş gibi), istenmeyen gebeliğin önlenmesine yönelik tedbirlerin geliştirilmesini destekliyorlar. Kürtajda devlet denetimi kurulmasını amaçlayanların ana kaygısı toplumun sağlığı. "Nüfusumuz çok fazla artıyor. Bu kadar adamı nasıl besleriz?" kaygısını taşıyanların derdi ise salt iktisadi. Fazla nüfusu besleyecek yeterli gücümüz olsa, hemen saf değiştirip "En büyük güç insanımızdır!" demeyeceklerinin hiç bir garantisi yok.

Kürtajla birinci derecede ilgili olan kadın-

daha yatkın bulmakta ve onlarla doğal olduğunu söylemektedir. Hippocrate "kadın karnın hizmetindedir" demektedir. Oysa, Platon'un Devlet'inde kadınlar erkeklerle eşit haklara sahiptirler. İlkel toplumlarda egemenliği elinde bulunduran kadın aile başkanı durumundadır. İsviçreli hukukçu Bachofen soy zincirinin anadan başladığını "Analık Hukuku" adlı eserinde ortaya koymuştur. Bakır, bronz ve demirin keşfinden sonra el aletlerinin yapımı, varlığı sürdürmeye yarayan savaş, erkeğin zaferini getirmiştir. Ancak, baba egemenliği Roma ailesinde miras hukukunun gerçekleşmesiyle ortaya çıkmıştır ve çok yenidir. Mülkiyet haklarının söz konusu olmasıyla babası kesin olarak bilinen çocuklar elde etmek için kadın özgürlüğü ve egemenliği ortadan kalkmış ve kadın; hayvanla, silahla değiştirilirken, sadakatsizliği de ölümlü cezalandırılır duruma düşmüştür.

Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni adlı yapıtında "Analık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin büyük tarihsel yenilgisidir. Feminizm bugün anamalcı düzenin ezici baskısı altındadır. Hayatlarında bir kadını asla parayla ya da başka bir toplumsal güçle almamış olacak yeni bir erkekler kuşağı, ve kendini gerçek aşktan başka bir nedenle hiç bir erkeğe vermeyecek, ya da bunun ekonomik sonuçlarından korkarak kendini sevdiği kimseye vermekten vazgeçmeyecek olan yeni bir kadınlar kuşağı.

OKURDAN

Somut'u okurken...

Geçenlerde sınıfta hocayı beklerken Somut'un kadınlara geniş yer veren sayfasını okuyordum. Arka sıradan bir arkadaşın "Derginin kadın sayfası çok saçma geliyor bana." dediğini işittim. Döndüm "Neden?" dedim ona. Biraz sertçe çıkmış olmalıym ki, arkadaş gülerken "Sen bir feminist olmalısın" dedi. Sonra da "Şöyle o halde, bir feminist nasıl

olmalıdır; yada feminizmi anlatan kitaplar var mı? Varsa nerede bulabilirim?" dedi.

Aydın kişi sıfatını yakıştırayabileceğim, en azından öyle sandığım arkadaşımın saçma bulduğu neydi, uzun boylu konuşma olanağı olmadığı için bilemiyorum, ama beni alaycı tutumu çok üzdü. Giderken de "Hoşçakal feminist?" demesiyle içimden bir şeyler yıkılıp gitti, ezilmişliğimi hissettim yeniden...

Arkadaşımın feminizm konusunda benden daha çok şey bildiğine hiç şüphem yok. Ama burada ona ve -bırakın kırsal kesimi- onun gibi "AYDIN" geçinenlere söylemek istediğim bir kaç sözüm var.

Hiçbir kadın gidip, hap yutar gibi bir takım kalıpları öğrenip feminist olmaz. (Zaten feminist olmanın yolları diye bir kitabın olduğunu da sanmıyorum.) Bu bir duygusal katılımdır. "Dur bakalım arkadaş benim de haklarım var" demektir. Kadınların var oluşları kadar yadsınamayacak olan HAKLARINI istemeleridir. Bunun alay konusu olacak ne yönü var anlamıyorum.

Her iki cins de birbirine muhtaçtır. Erkekler ÜSTÜN-LÜKLERİNİ savunurlarken madalyonun ters yüzünü neden düşünmek istemiyorlar? Kaldı ki bizler üstün olup olmayı değil, (bu zayıf kişilerin başvurduğu bir yoldur bence.) eşitliği savunuyoruz. Erkekler saltanatlarının son bulacağından mı korkuyorlar?..

Dileğim, erkeklerin kafalarına, toplumda artık bir MAL OLMADIĞIMIZ fikrinin yer etmesi. Eğer belli bir kültür düzeyine gelmiş kişiler bile, hâlâ kadınların değerini anlamaya çalışmıyorlarsa Nietzsche'nin dediği gibi "...Gözleriyle duymalarını sağlamak için kulaklarını mı patlatmak gerek önce..."

Esenlikler dileğiyle...

Nergis ULUKAN
DTCF-Türk Dili Birimi IV.

çözülecek politik bir
çelişkidir."

İşte bu kuşaklar meydana geldiği zaman, bugün onların nasıl davranmaları gerektiği üstüne düşünülen şeylere hiç de kulak asmayacaklar ve kendi yaşayışlarını eşit şartlar içinde kendilerini kuracaklardır" demektedir.

İşte yüzyıllar boyu özgür ve egemen olan kadın özel mülkiyet haklarıyla birlikte gerçek kişiliğini, özgürlüğünü, temel haklarını ve vücuduna sahiplenmeyi yitirmiştir. Sınıflı toplumdaki sosyo ekonomik oluşumlar ve yapay olarak geliştirilen farklılıklar kadının horlanmasını, aşağılanmasını getirmişse de, ezilen kadın bu aşağılanmayı artık kabullenmek bir yana ortadan kaldırmak çarelerini arar ve zorlar düzeye gelmiştir. İnsan Hakları Beyannameyi yayımlandığında, feminist hareketin yaratıcılarından Olympe de Gouges bir Kadın Hakları Beyannameyi çıkarmış ve "Kadın özgür doğar ve erkeğe eşit haklara sahip olur. Temel olarak bütün egemenliklerin ilkesi, kadınıla erkeğin birleşmesinden başka birşey olmayan millettir. Kanun

Anneler Günü için bir tanıklık:

ANALIK

STELLA OVADIA

Yıllardır bekçilik ediyorum. Saat altıda eve dönüp bekçilik ediyorum. İlk iki yıl hastabakıcılık da ettim. Sonra eğitimcilik oynadım. Altı yıl oldu bekçilik ettiğim. Saat dolsun da yatayım diye bekliyorum. "Sana kim doğur dedi? / doğurdun da ne oldu? / doğur tabii, birlikte büyütürüz! / çocuk aldırılır mıymış, burjuva işi bu!"

Aldırmak isteyen kim? Yıllar ve geceler kolay geçmiyor. Hepsini yalnız değil allahtan, ama çoğu boş.

"Dünyada kırk milyar insan nasıl yaşıyor sanıyorsun? Senin onlardan farkın ne?"

Kitapları karıştırdım, bulamadım. Bilen varsa söylesin: kim anlatmış doğumu, o hayret sevgiyi, uyurken gidip gidip yoklamayı, o aynada çocuğun yüzündeki izi kendi yüzünde aramayı? O içiçe geçmişliği, o sınırsızlığı... Ana kim? Çocuk kim? Ana kimin anası, çocuk kimin çocukluğu?

Bir de kalkıp "bu akşam eve gelmiyorum" diyecek bu! Nasıl olur? Parçam benim.

"Anne, sevgilim benle sevişmiyor, evlenmek istiyor!"

"Evlene de seviş" mi diyeceğim? Kızı eve getirirse... Başka yer mi arasın? Ya kızlara ne öğreteceğiz? Bacaklarını sıkı sıkı kapa, verecek başka şeyin yok mu diyeceğiz?

"Oku adam ol" - "adam" ol, kadın olma! - "Hayatını kazan, özgür ol" mu diyeceğiz? Kim okumuş, okuduğunu anlamış? Öğretileni değil de gerisindekini, gizleneni anlamış? Okumuş da adam olmuş, toplumda yerini almış ve ezilmemiş, sokağa yalnız çıkmış, sevdiğiyle

engellendi. Bu, bir kadının erkeği ile olan ilişkisinin kendine özgü bir kişiliğin arasındaki etkileşim olduğu ve bu nedenle de bireysel çözümler bulunabileceği yanlışlamasını yaratır. Gerçekte bu tür her ilişki bir sınıf ilişkisidir ve birey erkek ve kadın arasındaki bu çelişki ancak ortaklaşa çözülebilecek politik bir çelişkidir.

Biz, kişisel deneyimimizi ve buna ilişkin duygularımızı, ortak durumumuzu çözümlenebilecek tek temel alırız. Var olan ideolojilere güvenemeyiz; çünkü hepsi erkek üstünlüğüne dayalı kültürün ürünüdür. Her genellemeyi sorgularız ve deneyimlerimizde doğrulanmamış hiçbirini kabul etmeyiz. Tüm kadınlarla özdeşiz. En önde gelen çıkarımızı, en zavallı, en acımasızca sömürülen kadınımlar olarak tanımlarız. Kurtuluşumuz için mücadele ederken her zaman, onları ezenlere karşı kadınlara yandaş oluruz. "Devrimci" ya da "reformist" olan nedir değil, kadınlar için iyi olan nedir diye sorarız.

(1) Sweet Freedom (Tatlı Özgürlük) Anne Cook-Beatrix Campbell; Sy 14
(2) Sweet Freedom (Tatlı Özgürlük) Anne Cook-Beatrix Campbell; Sy 15

gezmiş, konuşuya hesap vermemiş, gece taksit binmekten korkmamış, istediği yerde ev tutmuş, yalnız geçimini değil keyfini de kazanmış? Ve kadın kalmış! Kendini kadın duymuş, diğer kadınları horlamamış?
Okumuş da adam olmuş! Olsa olsa erkek gibi okumuş, erkek gibi doğmuş, erkek kadın olmuştur.

"Kaç kız evden kaçmak için evlenmedi?"

Kaç kadın geçim uğruna evli kaldı? Kaç kadın çocuk doğurmak için evlendi?

Kızıma aşktan nasıl sözedeyim? Sevdiğim, saygıdan? - boyunduruktan değil.

"Aslan oğlum, kurban olduğum" demeden nasıl büyüteyim oğlumu?

yaşamını sürdürüyor. Bu kalıbın dışına çıkmayı başaran kadınlarımızı kendi dışımıza itiyor; onları anlamayı çalışmak yerine yargılama yolunu (kolay olan yolu) seçiyoruz. Hepimiz ana-babalarımızı kendimize örnek alarak onların belirlediği kalıplar içinde büyüdük. Kuşkusuz bunların dışına çıkmak kolay değildir. Ama başka düşünme ve yaşama biçimlerine gözlerimizi kapayıp, kulaklarımızı tıkamak da kaçış ve korkudan başka nedir ki?

Toplumumuzda kadın bazen silik, bazen de belirgin olarak erkeğin gölgesindedir. Toplumunu yönlendiren, yöneten, geleceğini belirleyen erkeklerdir. Kadın yalnızca topluma çocuk yetiştiren ve erkeğin cinsel isteklerini doyuran bir ikinci kişidir. Kendine ait bir yaşamı, uğraşı yoktur. Hep erkeğe yardımcı olur, yükselmesi, başarılı olması için çalışır. Kadının yaşamı erkeğe adanmış bir yaşamdır. Bu yüzden de kadının istekleri, özlere, erkeğinkilerden sonra gelir. Zaten pek de erkeğin isteklerine ters gelecek duyma ya da düşünme becerisine sahip değildir; böylesi bir beceriden yoksun olarak yetiştirilmiştir. Böyle birşey söz konusu olduğunda ilkin kendi kınar kendini, belki de utanır kendinden.

SEÇİP ALINMAK İÇİN BEKLEYEN KADIN

Ya erkek?... Dünya erkeğin elleri üstünde yükselir. Yaşamı paylaştığı öbür cins (kadın) ona muhtaçtır. Öyleyse bir sorun yoktur egemenliğinde. Kadınlar onu bekliyordur; kendilerinden birini seçip alması için. Erkeğin kendine güveni tamdır; etkindir, güçlüdür kadın karşısında. O da öyle yetiştirilmiştir. Bu kalıbın dışına çıkmak hiç işine gelmez; çıkarları sarsılacaktır. Hazır kendisine çok çok önceden verilmiş efendiliğe konmuşken, bunu kadınlara paylaşması için hiçbir neden yoktur.

Erkek kadına danışmadan her işi yapabilir. Kadının böylesi bir tutumu ise, erkeğin erkekliğine dokunur; kişiliği hiçe sayılır, öfkelenir, gururu kırılır; küçük düşmüştür toplum karşısında.

VEREN RAZI-ALAN RAZI

Toplumdaki yerleri açısından kadın ile erkeğin arasındaki ayırım, sayıp dökmekle bitecek gibi değildir aslında. Hep insanların eşit olmasından söz ederiz ama, kadınıla erkek arasında böylesi bir ayırım varken insan eşitliğinden nasıl sözedebiliyoruz? Çoğunluğun "Veren razı, alan razı" dediği bu eşitsizlik, haksızlık, mantığa sığmayan durum nasıl ortadan kaldırılabilir? Kadının yaşadığımız dünyadan, en azından bir erkek kadar pay alması nasıl sağlanabilir? Köklü bir eğitim olsa gerek bu soruların yanıtı. Ailede, ana çocuk doğar doğmaz başlayan, ana-babanın bilinçli ve olumlu davranışlarla örnek oldukları bir eğitim gerekir. Bunun için de kadın ile erkeğin elele vererek böylesi bir temel eşitsizlik ve haksızlıkla savaşmayı kendilerine bir yaşama biçimi olarak benimzedikleri bir ortamda büyümesi gerekir çocuğun.

Evet, niçin üniversite? Toplumda belli bir saygınlığa erişmek için mi? Dört yıllık bir eğitimin ardından, diplomasını cebine koyup iş aramak için mi? Yani bir yanda sosyal güveni sağlayıp, kişiliği geliştirmek, bir yanda ekonomik bağımsızlığı kazanıp maddi varlığını kanıtlamak. Tüm bunları da yüksek bir ideale bağlamakla kişiliğini bulduğunu sanmak, Bunlar için mi?

ÜNİVERSİTELİ OLUYORUM MU?

SULE HEKİMOĞLU

İlkokuldan başlayarak, ortaöğrenimin son yılına kadar olan, onbir senelik öğrenim dönemi sona ermişti. Liseden mezun olup, diplomamı aldığım an çok şeyler hissetmem gerektiğini düşünüyordum. Ortaokulun ilk yıllarında, liseden mezun olacağım günü büyük bir heyecanla beklemiştim. İşte! Diplomam elimde. Lise bitti. Oysa ben fazla birşeyler hissetmedim. Belki de düşkünlüğüydü asıl hissettiğim. Bu zaman sürecinde neler yaşadığımızı düşünüyorum. Neler yaptık? Neler öğrendik? Ne umduk ne bulduk?..

Bütünleme sınavları, başarıyla geçtiğimiz dersler, sözlü ve yazılı yoklamalar, iyi olumlu arkadaşlıklar, öğretmenler, disiplin kurulları, aldığımız cezalar, ödülleri, okulu kırıp çay bahçesine, ya da sinemaya gittiğimiz saatler, paylaştığımız mutluluklarımız, hayal kırıklıklarımız, nefret ettiklerimiz, sevdiklerimiz, anlaşmazlıklar ve tartışmalar...

Şu an aklımda olmayan tek şey bütün bir yıl boyunca "kafa patlattığımız" dersler. Tümünü unutmuş olabilir miyim acaba?

Dersler kitaplar. Tüm öğrencilerin kafasına takılı olan sorun. "Sınıfı geçmeliyim, öers çalışmalıyım, anlamak önemli değil, bir üst sınıfa geçebileceğim not alayım yeter." Aceleyle hazırlandığımız yazılı, sözlü yoklamalar, çoğu öğrencinin "beşten şaşma, altıya aşma" felsefesi. Nota dayalı bir öğretim düzeni. Anlamsız veli toplantıları. Aldığı nota göre "Çocuğunuz çalışkan, ya da notları zayıf, çalışmıyor, tembel" sıfatlandırılmaları.

SON UMUT: KURTARMA YAZILILARI

Okulun kapanmasına bir hafta kala kurtarma yazılı ve sözlüleri. Son umut.

"Bir beş alırsam durumumu kurtarırım. Hay Allah! Bu bir hafta içinde bir sene boyunca çalışmadığım dersi nasıl vereceğim? Boşver nasıl olsa kaldım artık."

İşte genellikle öğrencilerin durumu. Galiba birbirimizi kandırıyoruz değil mi?

Öğretmenlerin de, bir hafta içerisinde "ders kurtarılacağına" inanmadıkları da gerçek. Hep ezbere dayalı, bellek eğitimi. Kitabını açıp konuları bir bir okuyup hiç bir yorum yapmadan kafana yerleştireceksin. Sözlü veya yazılı yoklamalarda sorulan soruları tıkr tıkr yanıtlayaca-

caksın. Çünkü bizden istenilen bu. Önündeki kitabı aç, anla ya da anlama, oku ve ezberle.

NEDENİ NİÇİNİ ANLAYABİLMEK

Öğrenciler ders çalışmakla, ezberlemekle birşey öğrenemez ki. Dersleri, kendimiz hazırlayıp, düşünsel etkinlikte bulunarak, karşılıklı tartışarak, kendi gözlem ve deneylerimize dayanarak, olayların nedenlerini, niçinlerini araştırarak, sonuca ulaşabilmek ve daha verimli, yapıcı, yaratıcı bir düzeye gelebilmek. Bunlar bizim olmasını istediğimiz şeylerdi. İşte! Bizler sağlıksız bir eğitimin getirdiği, birçok gereksiz bilgi ile donatılmamın huzursuzluğunu duyuyoruz. Pasif ve sorumsuz yetişmekte, buyurgan ve otoriter bir düzenin izleyicisi olmakla kalıyoruz.

Orta öğrenimden edinilen bu sağlıksız etkilenmelerle kendimizi binlerce üniversite adayı ile birlikte sınav aşamalarında buluyoruz.

TOPLUMDA SAYGIN KİŞİ OLMAK İÇİN Mİ?

Evet. Niçin üniversite? Toplumda belli bir saygınlığa erişmek için mi? Dört yıllık bir eğitimin ardından, diplomasını cebine koyup iş aramak için mi? Yani bir yanda sosyal güveni sağlayıp, kişiliği geliştirmek, bir yanda ekonomik bağımsızlığı kazanıp maddi varlığını kanıtlamak. Tüm bunları da yüksek bir ideale bağlamakla kişiliğini bulduğunu sanmak. Bunlar için mi? Oysa, hiç şüphe yok ki bir üniversite adayını, üniversiteye yönlendiren temel gereksinme bu olmamalıdır. Öğrenci, genç, lise çıkışlı aday hangi alanda uzmanlaşmak eğiliminde olduğunu bilmek zorundadır. Bu eğilim ise ilk, orta ve lise öğretim kurumları tarafından ortaya çıkartılıp öğrenciye sunulmalıdır. Meslek seçiminin en ince ayrıntılarına dek incelenmesi, tüm mesleklerin özendirici yanlarının gösterilmesi gerekir. Orta öğrenim derslerinin meslek seçme ve belirginleştirmedeki rolü ne kadar arttırılırsa, üniversite-lerimize gösterecek olan ilgi de o derecede dengede olabilir.

Üniversiteli oluyorum (mu?). Gerçekten de bugün bir lise öğrencisinin liseyi bitirdiğinde "üniversiteli oluyorum" diyebilmesi çok kolay. Ama gerçek bir üniversiteli olmak yıllardır süregelen eğitim ve öğretim aksaklıkları çerçevesinde çok çok zor galiba...

İyiden, güzelden, doğrudan yana mizah

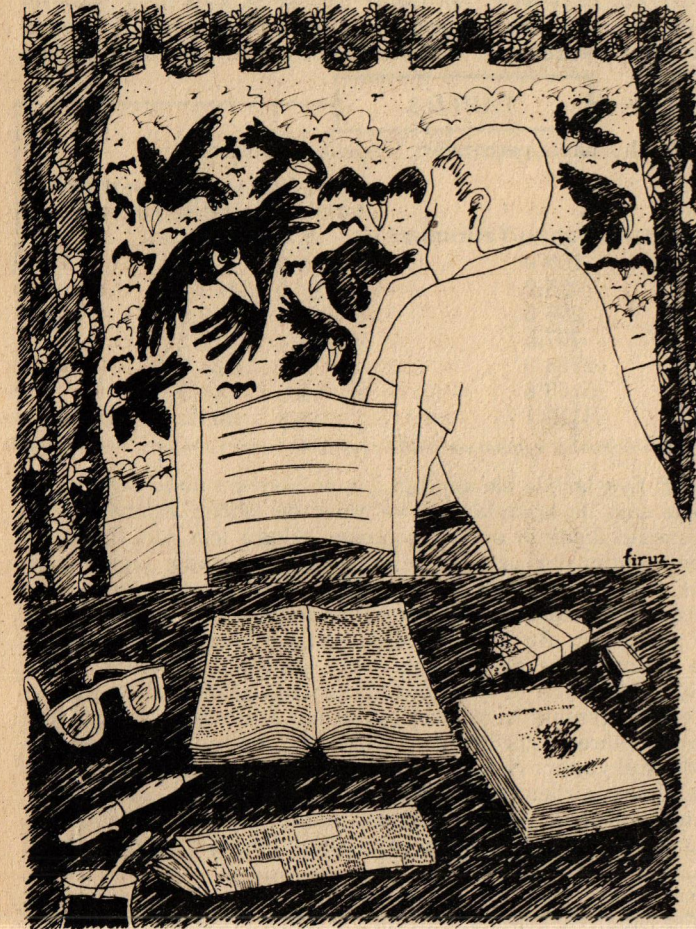
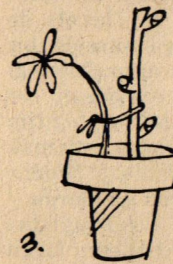
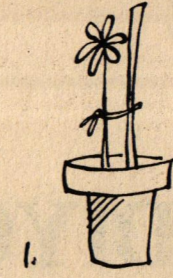
Genç üniversiteli amatörlerden oluşan kulüp üyeleri, geniş çaplı bir serginin hazırlığı içinde. Genç çizerler, "Karikatür seslendiği insanlara kendini kabul ettirmek, bu amaçla da anlaşılacak zorundadır" diyor.

İstanbul Üniversitesi Karikatür Kulübü çalışmalarını, 4. İstanbul Üniversitesi Kültür Şenliği'nde sergileyecek. Genç, üniversiteli amatörlerden oluşan kulüp üyeleri çalışmalarını şöyle anlatıyor: "Kuşkusuz ki bugün, biz genç çizerlerin derin bir karikatür kültürü almamız, karikatürün geçmiş ve bugününü ayrıntılarıyla inceleme olanaklarımız yoktur. Genç çizerler kuşullarını belirleyiciliğinde, kendine usta olarak seçtiklerinin ışığında çalışacak, karikatür yoluna bu şekilde girecektir."

Kulüp olarak 1981-82 sezonunda ortaya III. Kültür Şenliği'nde ufak çaplı bir sergiyle çıktık. Bu sene IV. I.Ü. Kültür Şenliği'nde oldukça geniş çaplı bir sergi düşünüyoruz."

Karikatürü "çizgi ile mizah" olarak değerlendiren kulüp üyeleri, mizah ve eleştiriyi de yanına alan karikatürün bugün güçlü ve etkili bir araç olduğu kanısındadır. Ve bu alanda kendi yerlerini şöyle belirliyorlar: "Karikatür seslendiği insanlara kendini kabul ettirmek, bu amaçla da anlaşılacak zorundadır. Karikatür tartışmasında hem bir karikatür izleyicisi hem de istekli birer amatör karikatürcü olarak yer alabileceğimizi düşünüyoruz. Unutmamak gerekir ki üniversite kulübü olarak eklettik bir yapıya sahibiz ve kısa vadede homojen bir karikatür anlayışı taşımamız olanaksız. Ama en azından bu tartışmayı kendi içimizde sağlıklı bir yapıda, iyi niyetli bir platforma oturtabiliriz; gibi geliyor bize."

İstanbul Üniversitesi Karikatür Kulübü Üyeleri, "Nasıl bir mizah?" sorusunu da şöyle yanıtlıyor: "Şimdilik biz amatörler kesin ve kısa olarak şu cevabı veriyoruz. İyiden, doğrudan ve güzelden yana, eleştirel, gülme-ten güldürmekten korkmayan, asık suratlılığı da, karamsarlığı da reddeden bir mizah anlayışı. Biçim, içerik dengeli olan bir çizgi hedefimiz olacaktır. Tartışma anlayışlar üzerinde dönmelidir. Bu arada şunu üzerine basarak tekrar etmeliyiz ki kara gözlüklere olduğu kadar, pembe gözlüklere de karşıyız."

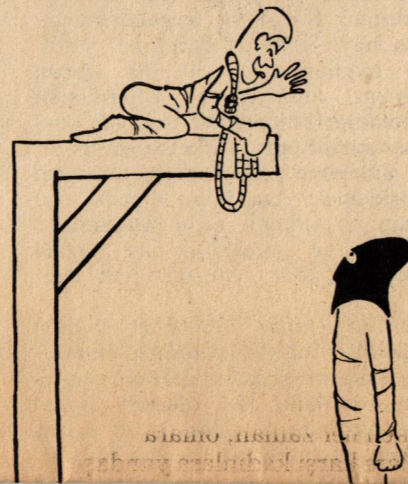

Firuz Kutal

HAFTANIN YAZISI

Ekonomik ve ekolojik düşünce ya da yararlı bir çağrıya sessiz kalmak

Yıllar öncesi, ayrıntılarını şimdi bile anımsadığım bir yazı okumuştum. Doç. Dr. Nuri Koçtürk'un bir denemesiydi bu. Kooperatifçilik, ekonomik ve ekolojik düşünce irdelenmeye çalışılıyordu. Yazar, "Biz lüks otellerde, yüzbinlerce liranın harcandığı toplantılar yapalım demiyoruz. Ancak bir sinema salonundan, bir köy kahvesine kadar her yerde, yamulmuş tahta iskemlelere oturarak tartışabileceğimiz bir-çok sorun var. Emek yoğun, yabancı uzmanca kapalı, ekonomimiz kadar ekolojik koşullarımızı da koruyucu, toplumcu bir üretim biçimi ile onun oluşturacağı alt ve üst yapı kurumlarını kurmak, sosyal bilinçlendirmeyi çabuklaştırmak için yapılması gereken çok iş vardır." diye yazıyordu. Bu yazıda sorunlara nesnel olarak bakmak için çırpınan bir bilim adamının sözde aydınlığa bas-

Amaç, salt teknik bilgi olmamalı

İçinde bulunduğumuz aylarda küçük- lü büyüklü bir kısım öğrenciler ileride daha iyi yaşam koşullarını elde edebil- mek ve daha iyi bir meslek sahibi olabilmek amacıyla bazı sınavlara giri- yorlar. Bunlardan önemli bir bölümü de Anadolu Liseleri, özel kolejler ve benzeri okulların sınavları.

Kişiliğini henüz geliştirebilecek düze- ye gelmiş, toplumdaki yerini belirleye- cek, kendisini kanıtlayabilecek olanakla- rı arayan insanlar aylarca hatta yıllarca sıkı bir denetim altına giriyorlar. Başta anne-baba olmak üzere tüm çevrenin etkisi altında kendilerini o sınavı kazan- maları gerektiğine inandırıyorlar. Oysa

mesini istediklerini söylüyorlar. Ama gerçek hiç de öyle değil. Anne-babalar çocuklarını kendilerinin toplum içindeki saygınlıklarını (sözde) arttırmak amacı- la bu sınava katılmaya zorluyorlar. Üstelik hepimiz biliyoruz ki o çocuklara yöneltilen sorular ilkökul düzeyinde değil. İlkokul düzeyinde olsa bile biz çocuklarımızı o derece iyi bir eğitim ve öğretimden geçiremiyoruz. Bunun yanı- sıra sınav bir eleme sınavıdır. Sınavı kazanamayan öğrenciler ise bunu anla- yacak düzeyde değillerdir ve sınav sonucunu olumsuz olduğunda, başta ken- dine güvensizlik olmak üzere birçok ruhsal sorunlarla karşı karşıya kalacak-

OKUR İLİŞKİLERİ

İlan Tahtası

YARDIM BEKLİYORUM

Taşralı bir çırak-yazarım. Değişik bir teknik, dil ve anlatımı denediğim ilk romanımı beklemeye aldım. Ekono-

vermek ve toplumsal bilinçlenme için kolları sıvamanın gerektiğini bunun için Karun'un hazinelerinin değil, bilimin ve insan sevgisinin yeterli olduğunu betimleyen duygularını görmüştüm. İnsanlık adına bir coşku çağırısıydı. İşte bir doçent "Türkiye'nin bu gün içinde bulunduğu koşullarda oturmuş ve onlarla bağdaşabilen bir felsefe oluşturmak için daha çok konuşmak, tartışmak, yazmak, çizmek ve en doğru yolu bulmak zorundayız." diyor.

Türkiye, geleneksel ve aktöresel bir tarım ve hayvancılık ülkesidir. Ama en acımasız bir biçimde, yeşilliksiz bırakılmak istenilmektedir. Orman kıyımları devam edegelir, endüstriyel artıklar, gölleri denizleri kirletir. Hayvancılık ve tarımsal kalkınma ilkelleştirilir. Kısaca, bu ülke ne çekmişse, düşünemeyenlerle, karasabandan çekmiştir derler. Öyledir. Gelişigüzel serpiştirilmiş, rastgele kullanılmış gübreler, mikroflorya ve ekolojik dengeyi tehdit eden, denge bozucu ilaçlar, bir avuç tatlı kâr için hiç bir yararı olmayan yığınla, koruyucu ya da verim artırıcı adı altında kullanılan ilaçlar, kaynaklarımızı zorladığından, topraklarımız, hayvanlarımız yorgun düşmüş, az çok kirlenmiştir. Yozlaşmış ve çoraklaşmıştır. Yabancı uzmanların raporlarıyla yurda sokulan yabancı tohumluklar, gübrelemeyi gerektirmiş, koruyucu tarım ilaçları kullanılmadan hasat edilemez duruma gelinmiştir. Dış alımı yapıp, topraklarımıza serpiştirilen yapma gübreler, ekolojik koşulları değiştirmiş, topraklar yozlaşarak, uyuşturucu kullananlar gibi gübre ve tarım ilacı kullanmadan verim veremez olmuşlardır.

Çukurova'da beyaz sineğe karşı kullanılan tarım ilaçları, öyle ki, zararlılardan öteye yararlı böcekleri, kuşları ve yılanları öldürerek, ortamı farelere bırakmışlardır. Ekolojik yapı, ölüme doğru gitmektedir. Buna izleyici olarak katlanmak zordur.

Bizim sosyal gerçeklerimiz masallara pek benzemez. Hep onlar murada erer, bize kerevete çıkmak kalır.

Kerevete çıkmakla kalmayalım, bu arada, mutlu olmanın yöntemlerini de araştıralım.

Halit PAYZA

Dikte... Dikte

Bütün fakültelerde okutulması zorunlu kılınan bu mecburi seçmeli (!) Türkçe-Kompozisyon dersi öğrencilerin gözünde sanki devleşiyor. Öğrenciler genelde başarısız. Bu yıl da veremezsem okuldan atılırım kaygısı beni de epey korkutuyor. Liseli yıllarımı anımsıyorum. Genellikle öğrencilere, açıklamaları ve bir kompozisyon yaratmaları için atasözleri verilir. Başlıyorum yazmaya. Sınav sonuçları okunuyor. Ben 7-8 almışım. Orta öğretimde yediden aşağı not alamazken neden yüksek öğretimde üçten fazla not alamıyorum? Suç bende mi? Düşüncemi derli toplu yazıya mı aktaramıyorum? Bence neden bunların hiçbirini değil.

Sorun öğretmenlerin soyut düşünmelerinden kaynaklanıyor. Bizi başarısız kılan öğretmenlerin kompozisyonu kendi düşünceleri doğrultusunda değerlendirmeleridir. Benim anlayamadığım ve hiçbir zaman da anlayamayacağım bir olay var. Öğretmenler kompozisyonun bir düşüncüyü derli toplu olarak yazıya aktarmak olduğunu bilmiyorlar mı?

Eğer biliyorlarsa neden kendi düşüncelerine göre yorumluyorlar? Neden onlara göre Öztürkçe sözcüklerle donatılmış bir kompozisyon suç oluyor? Neden kompozisyonun işlevini gözardı ediyorlar?

Sorun gene tek noktada toplanıyor. Öğrenci öğretmenin istediğini o an verebilir. Yani köprüyü geçene kadar... Sonra ne olur? Kendi düşüncesi değişecek mi? Hayır. Öğrenci kendi düşüncesini yanlış bulsa da pekiştirme yoluna gidecektir.

Kompozisyonlar öğrencilere bırakılmamalıdır. Öğrenciler kendi düşüncelerini yazabilmelidirler. Öğretmenin denetimi ancak noktaların işaretleri, biçim alanında olmalıdır. Böylece yeni, özgür düşünceye sahip öğrenciler yetiştirilmiş olunacaktır. Yoksa yaşamda başkalarının düşüncelerini yanlış bulsa bile savunan dalkavuk, bir insan yığını oluşur. Tabii insan demeye dilimiz varıyorsa...

Ümit SEZER
D.T.C.F. ANKARA

Cem Koç

Hangi gençlik, nereye?

8 Nisan 83 tarihli "Somut" dergisinde yayımlanan Zeynep A. Karabey'e ait bir yazı önele üzerinde düşünülmesi, değerlendirilmesi, çözümler aranması gereken sorunlara ait bir kaç soruyu gündeme getiriyordu: "Gençlik nereye gidiyor?" ya da "Nedir bu gençliğin hali?" üzerine."

"İnsanlık nereye gidiyor?" (Z.A.Karabey) sa gençlik deoraya gidiyor yani kahvehanelere, inşaatlara, fabrikalara, üniversiteye, stadlara, sınav salonlarına... gidip geliyor gençlik. Coşku, öfke, umut ve nice özgür dünya kurma özlemleriyle gittiği oracıklarda nelerle karşılaşiyor, hangi emelin kurbanı oluyor dersiniz? Z.A.Karabey'in anlatmaya çalıştığı gibi "Almış başımı giden bir 'şey' midir gençlik?"

Gerçekçi bir yaklaşımla konuyu irdelediğimizde, hiç de böyle bir şey olmadığını görürüz. Bu sınırlı olanaklar içinde, fırsat eşitsizliği içinde, eğitim eşitsizliği içinde, stadların, kahvehanelerin, sınav salonlarının ya da asgari ücretle çalışılan işyerlerinin içinde gençlik alıp başını bir yerlere gidebilir mi? Hele hele "olgunların dik dik bakışları altında" nereye gidebilir gençlik? Nereye gidebileceğini zannediyor olgun insanlar?

Günümüzde insanlık, çok şeye iye. Ama tüm bunlar 'büyük insanlığın' 'büyük insanların' olan ekonomik olarak bağımsız, ekonomik bağımsızlığı kadar sosyal bakımdan da bağımsız olan insanların elinde, bunlara özgü.

Ya gençlik!.. Elinde dergiler, kitaplar; savsözler dillerinde, kol kola, el ele; hırsla yere basarak -caddeleri, sokakları aşındıracakcasına- üniversite önlerinde, meclis önlerinde, bakanlık önlerinde, meydanlarda bir devinim içindeler. Bir başkaldırıyı başlatıp giderek bu kılışal devinimin içinde, kuramsal usun egemenliğinin tanınması için var-güçlerini harcıyorlar. Sonra, ne oluyor dersiniz, bu gençliğe?

Ne mi oluyor? Bu gerçekleşmesi beklenen ama bir türlü gerçekleşmeyen-gercekleştirilemeyen mutlu, özgür, evrensel dünya görüşlerinin altında eziliyor gençlik. Yıktağı, değer yargılarından ve eşitsizliklerden oluşan, taş duvarlar üstlerine düşüyor. Kırık kollu-bacaklı, kör, sağır yarısı sakat, bir çoğu ölü... Çıkarılıyorrlar bu duvarların altından. Sağ kalkanlar bizdendir diyor hapishane duvarları; teneke mahalleler, kahvehaneler; umutsuzluk ve işsizlik; açlık ve zulüm!..

Z.A.Karabey "Kimi zaman gençlik öfkесinin doruklarını vaşar dünya, kimi zaman

bu gençlerin o sınavın kendileri için olan öneminin tam olarak ayırımında bile değiller. Anne-babalar ise çocuklarının "iyi bir öğrenim görmesi ve yabancı dil öğrenmesi" için Anadolu Liseleri'ne girdir.

protestolar yumuşacık temaların çerçevelerini süsler. Kimi zaman bir idealin, kimi zaman bir kişinin, kiminde ise özbenliklerinin ya da bazı kavramların peşinde olan 'gençler', takıldıklarını değiştirme hakkına sahiptirler; değiştiremeyecekleri tek şey, kendilerinden bir önceki kuşağın temsilcilerinin bazen öfkeli, disiplinli, otoriter bazen (az rastlansa da) demokratik, liberal... Karşı koyuşları, suçlamaları, en azından dik dik bakmalarıdır." diyor. Bence bu kadar iyimser değilim. Çünkü olgunların engelleyici rollerinin ötesinde gençliğin bir çok sorunu var ve öncelikle bunların aşılması gerekli.

"Şu 'olgun' dediğimiz kişiler gençliğin başını almış gittiği yerlerde kendilerini bulacaklardır, bakmasını bilirlerse" diyor Z.A.Karabey. Ben de derim ki: Gençlik, eğer bakmasını bilirse, olgunlar ne bulmuşlarsa gittikleri yerlerde, kendilerinin de onu bulacaklarını görecektir; ne daha azını, ne de fazlasını!..

Adnan GÜMÜŞ

Ank.Ün.Dil ve Tar. Coğr.Fak.
Sosyoloji Böl.Öğr.

Genç kız köle değildir

Merhaba SOMUT! Bize yönelttiğiniz "Genç kızlık ahlakı" ne olmalı, sorunuza yanıtıdır:

Biz birbirimize benzeriz... Gerdek gecesi kan görmek isteriz. Kan çıkmazsa, içimize kurt düşer. Çünkü biz, genç kızlık ahlakını kızlık zarında arayanlardanız. Bize göre genç kızlık ahlakı, bir namus anıttır.

Genç kızlık ahlakı, kızlık zarında düğümlenmiş ise şunu kabul etmek gerekir ki; genç kız doğuştan koşullandırılmıştır. Her ne kadar kadın-erkek eşitliğinden söz ediyorsak da kadın erkeğin astı olmaktan kurtulamamıştır.

Toplumumuz da genç kızlık ahlakı, örf ve âdetlerimizin baskısı altındadır. Bu nedenle de bu çizginin dışına çıkan genç kız, toplumumuz tarafından en ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Erkeği iliml karşılayan toplumumuz genç kızı fahişelikle suçlamakta ya da hayat kadını yapmaktadır...

Unutmayalım ki, genç kızlık ahlakı salt kızlık zarında düğümlenmemiştir. Genç kızlık ahlakı, toplumun ve çevrenin aynasıdır. Genç kıza düşen ödev, topluma düşen ödevdir. Genç kızlık ahlakı da toplumun ahlakıdır.

Cinsel yaklaşımda karşı cinsin kötü niyetli, sorumsuz üstünlüğü ön planda olmamalıdır. Karşı cinsin sorumsuz, kötü niyetli, üstünlüğü diğer iyi niyetli cinsin cinsel yaklaşımını sonuçta ahlaksızlıkla suçluyorsa, asıl ahlaksız karşı cinsdir. Böyle durumlar, da hiç kimse genç kızı ahlaksızlıkla suçlamamalıdır. Genç kız köle değil insandır...

Bence de genç kızlık ahlakı bir namus, bir onur anıttır. Her genç kız yaşadığı topluma kendisini kabul ettirmek zorundadır. Bunu başarabilmek için de genç kız, genç kızlığın bilincinde olmak zorundadır. Ağırlığını koymasını bilmeyen, ağırlığını tartmasını beceremeyen genç kızlar, her zaman ahlaksızlıkla suçlanmaya mahkumdur.

Ayhan HAMLİ
Samsun

mik, törel, fiziksel kaba gücün kısılcaca aldığı bir küçük kadını işlediğim ikinci romanım için yardıma ihtiyacım var. "Toplumumuzda Kadın ve Sorunları" diye başlık atılabilecek bir konuda; a) Bireyi geriye çeken geleneksel aile kültürü, b) Eğitim ve iletişimin verdiği yığıma kültür ve etkileri konusunda örnekleyici (olay, töre, tutum, efsane, masal, dinsel kaynaklı öykü vs.) ham bilgiler gönderecek -özellikle bayan-sanatsever arkadaşların mektup ve merhabalarını bekliyorum.

Selahaddin TURNA
Alaaddin Mh.208 Bucak/BURDUR

SORUNLARINIZI AKTARIN

19 yaşında, üniversiteye girmeye çalışan gencim. Yaklaşık 1 yıldır, gençliğimizin sorunlarını, bir gencin bakış açısına göre derinlemesine her sorunu ele alarak işlemek ve uyumakta olan birçok kurumu uyandırmak için inceleme niteliğinde bir yazı hazırlıyorum. Kendi sorunlarınız dahil olmak üzere, çevrenizdeki gençlerin (ruhsal, aile, çevre, okul, çalışma, iş hayatı, boş zamanları değerlendirilmesi, cinsel yaşam, sevgi, hoşgörü) sorunlarını yansıtan mektuplarınızı bekliyorum. Bu ilanı okuduktan sonra arkadaşlarınıza da göstererek yazmalarını söylerseniz beni mutlu kılarınız. yazacağınızı her sözcük büyük değer taşımaktadır. İsterseniz adınızı belirtmeyebilirsiniz. Yanıt isteyen tüm arkadaşları tek tek yanıtlayacağım.

Sorunlarımızı yazarak, çizerek durmaksızın bazılarının gözüne sokarak, ne kadar yalnız olduğumuzu anlatmanın zamanı geldi ve belki de geçti... Biz susamayız, inaniyorum susmayacağız.

O.Suat ÖZCELEBİ
Adres: Uzunca Ova Cad.
No: 105/12 Beşiktaş/İSTANBUL

AMATÖR SANAT

Sabih Şendil-Abdal Mesrur'un yönetiminde çıkacak dergi genç ozan ve öyküçülerin yapıtlarını bekliyor.

P.K.113-Üsküdar-İST.

insancıklar

Claire Bretécher

Çev: Esen Çamurdan

Korin, on dakkadır denizdasın, vatar artık.

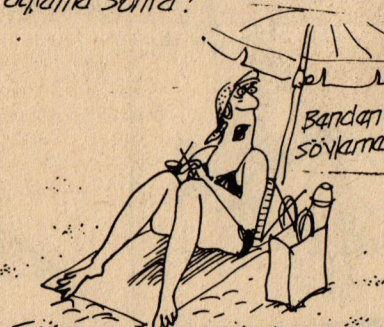
Korin, denizden çık diyorum sağır mısın?

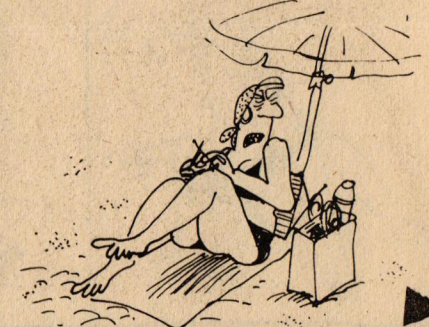
Korin, üslüdüğüümü görüyorum, qalda tışörtümü qiy...

Korin, kayada ayaklarını kaşarsarı qalıpta kucağımda aqlama sonra!

Korin, kumu inacına alıyorsun, dağıl mi?

SORUN BİZİM SORUNUMUZ

ADINA "EĞİTİM" DİYORLAR!

Bütün cafcacı sözlerin, nutuk ve törenlerin arka fonunda benim sezindiğim, yanılmadığımı da sandığım gerçek kimsenin (!) de insanların iyi yetişmesi diye bir kaygısının olmadığıdır. Kaygı duyulsaydı ve ciddiye alınsaydı eğitimimiz, yıllardır içinde debelendiği çukura düşmezdi. Ayağı tökezleyip düşseydi bile çıkmanın, çıkarmanın yolları her zaman vardı.

HÜSEYİN İLBEY

Bilim, bütün kurum ve kuruluşlarıyla toplumu bir bütün olarak değerlendirir. Bu bütünün önemli bir parçası ve üst yapı kurumu olan eğitim de, felsefesiyle, amaçlarıyla, içeriğiyle, yöntemleriyle, değerlendirme sistemleriyle kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Bu yazıda eğitim-öğretim sistemimizin içinde debelendiği ortamı birkaç kalın çizgiyle gözden geçirmek istiyorum.

Murat Belge, 25 Ağustos 1982 tarihli Cumhuriyet'teki yazısında öğrencilerimizi sınıflara doldurmuş kavanozlara benzetmişti. Her öğretmen gelir, kavanozların kapağını açar, içine nedenleri, niçinleri, nasılları açıklanmamış bilgileri ayrı ayrı doldurur gider. Kavanoza (öğrenciye) düşün, içine doldurulmuş bilgileri (zerzevatı da diyebilirsiniz) birbirine karıştırmadan "muhafaza etmek" ve sınav gününde öğretmene iade etmektedir.

Bu, yerine "cuk" diye oturmuş güzel bir benzetmedir. Bilgiler ile zerzevat, öğrenci ile kavanoz... Kavanoz, hiç bir zaman içine konulan sudan, tuzdan, zerzevattan haberdar değildir. Neye yaradıklarını bilmez, onlardan yararlanamaz. Tıpkı bizim öğrencilerimizin de kafalarının içine konulan bilgilerden haberdar olmamaları, onların neye yaradıklarını bilmemeleri ve onlardan yararlanmamaları gibi. Elbette insan kavanoz değildir. İstediginiz zaman kapağını açıp içine istediğiniz şeyleri tıktırabilirsiniz. Bu açıdan, Murat Belge'nin bu güzel benzetmesi oldukça iyimser kaçmaktadır. Çünkü bizim eğitim-öğretim sistemimizin insanları kavanoz yapmayı başardığını söylemek bile olanaksızdır. Hele kavanozlara konulan zamanı gelip de (sınav zamanı) geri istediğinde görülecektir ki, bir çoğunun kapağı hiç açılmamıştır, bir çoğu çatlayıp kırılmıştır, bir çoğunda da konulanlar birbirine karışmış kokmuştur.

olanağı bulamamış, kendisinin ve toplumun işine yarayabilecek bir beceri de kazanamamıştır. Onbir yıl süreyle bir insana kullanabileceği, yararlanabileceği bilgileri verememiş, yeteneklerini ve becerilerini geliştirememiş bir eğitim öğretimin de ne diye yapıldığını anlamak güçtür. Bu sonuç karşısında, "Bunlar keşke çayıra salınsaydı daha iyi olurdu." diye düşünmek haksız bir yargı değildir. Ashında olmakta olan da bundan farklı değildir. Milyonlarca çocuk ve genç resmen çayıra salınmıştır.

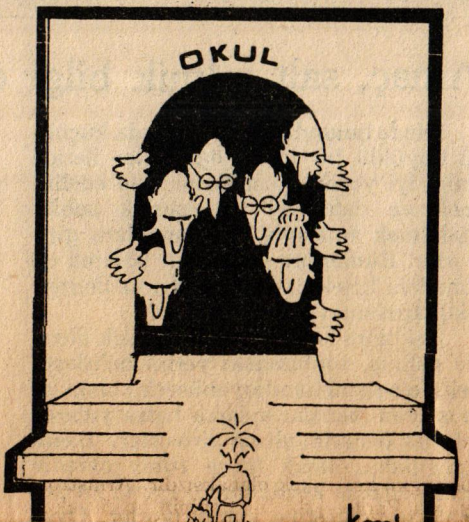
1. Mevcut yapıların (bina ve eklerinin) çoğu, hem nicelik, hem nitelik yönünden "okul" değildirler. Bazı köy okulları hariç, hemen bütün ilk ve orta öğretim kurumlarında ikili öğretim yapılmaktadır. (Üçlü öğretim yapanların sayısı da az değildir.) Buna karşın, öğrenciler (bahçe varsa eğer) bahçelere ve dersliklere sığışamamakta, birbirlerini çiğnemektedirler. 60 mevcuttan az sınıf bulmak güçtür. Binaların fizik yetersizlikleri ve araç gerecin hazin durumu 60-70 kişilik sınıf mevcutlarıyla bir araya gelince, 40-50 dakikada yapılan şeyin de "ders" olamamasıyla sonuçlanmaktadır. Herhangi bir konuyu bu tıkkışık içinde "genç dimağlar" a kavratma hüneri de herkesten beklenebilir.

2. Okullar kuru duvarlardan ve sıralardan ibarettir. Laboratuvarlar, resim-iş ve müzik atelyeleri-salonları, kitaplıklar kurulmamış, kurulanlar da yeniden kaldırılarak dersliklere dönüştürülmüştür. Böylece, resim-iş, müzik gibi en gerekli beceri ve yetenek dersleri anlamsızlaşmış, yok olmuştur. Bir kitaplıktan yoksun kalan öğrenciler, ellerindeki beş-on ders kitabına mahkûm edilmiştir. Bu kitapların da, insanları okumaktan soğutmak, okuma istek ve hevesini öldürmek, ayrıca da cahil bırakmak için yazıldıklarına yüzdeyüz eminim. Çok yönlü amaçlarına kolayca ulaşma başarısını gösteren bu kitapları, bu kitapların yazarlarını, onları milyonlarca basıp dağıtanları kutlamak gere-

Beden eğitimi için gerekli malzemeler ve tesisler olmadığı için, bu dersin amacı da "19 Mayıs'a hazırlanma"ya dönüşmüştür. Bir kısım öğrencimiz ise bu amaçla pek barışık değildirler. Doktor-dan rapor getirerek Beden Eğitimi dersine katılmayan genç kızlarımızın sayısı giderek artmaktadır.

3. Yarım günlük süre içinde ilkokullar beş, ortaokul ve liseler yedi saat ders yapmaktadır. Dört kuru duvar arasında 7-18 yaş çocuklarının dikkatini altı yedi saat diri tutmak olası değildir. Bir iki saat sonra görünüm tam bir kim kime dumduma şenliğine dönüşmektedir. Derslerden çıkış zili çaldığında çığlık ve haykırışlarla hapisaheneden boşalır gibi dışarı fırlayan öğrencilerin bu davranışları kimseye bir şey açıklayamıyorsa artık birileri bizi dürtmelidir, belki uyanırız...

4. Öğretmen de, öğrenci de, veli de "beş al sınıf geç" ya da "koleje üniversiteye gir" çıkmazına koşullandırılmıştır. Öğrenciyi koleje, üniversiteye sokamayan öğretimin hiçbir anlamı kalmamıştır. Zaman zaman, çok sayıda öğrencisini bir "koleje" gönderebilen öğretmenlerin övgüleri yapılmaktadır.

Dört şıktan birini seçmekten başka yeteneği gelişmeyen öğrencilerin de büyüdüklerinde, toplumlarına ve dünyaya yapacakları katkılar pek fazla olmayacaktır. Olsa olsa en kısa yoldan virajı dönen yarış atları, ya da gemilerini kurtaran kaptanlar olacaklardır. Zaten ortaklık bu atlarla ve kaptanlarla doludur...

5. Ortaöğretimde öğretmen-öğrenci ilişkileri, yağlı bir zeminde yapılan yarı romantik bir valse dönüşmüştür. Kimin yerde kimin ayakta olduğunu izlemek olanaksızdır. Eğitimin harcı olması gereken içtenlik, sevgi, saygı, can çekişmektedir. Veli ve okul ilişkilerinden söz etmek ise zaten yersiz kaçır. Çoğu veli, okulla hiçbir ilişkiye girmediği gibi, çocuğunun hangi okulda hangi sınıf ve şubede okuduğundan da habersizdir. Zaman zaman yapılmaya çalışılan veli, okul-aile birliği toplantılarına en çok onbeş yirmi veli katılmaktadır. (Katılanların çoğu da nedense kadınlardır.) Eskinin "eti senin kemiği benim" anlayışı, "eti de senin kemiği de" ya da "hiç birimizin" anlayışına dönüşmüştür. Okul Aile Birlikleri, Okul Koruma Dernekleri, okul müdürlerinin zoraki, bir kaç kişinin ve velinin de hani "sen yaparsın" uğraşlarıyla şeklen ayakta durmaktadır. Yaptıkları tek iş de, kayıt zamanları velilerden para koparmaktır. Bu kurumların, kuruluşların, eğitim öğretimin demokratikleşmesi, çağdaşlaşması, doğru dürüst yürümesi yönünden katkıları sıfırdır. Varlıklı kesim, özel öğretmenler tutarak ya da çocuklarını özel kurslara göndererek, en önemlisi de

paralı özel okullarda okutarak eğitim öğretim sorununu çözerken; geniş ve yoksul halk kesimiyse, ilgisini tümden keserek bu sorunu "halletmiş" görünmektedir.

6. Eğitim öğretimle ilgili mevzuat (yasa, yönetmelik, genelge vs.) tam bir yamalı bohçaya dönüşmüştür. İçinden çıkılması kolay görünmemektedir. Yeni kural ve düzenlemeler daha uygulama alanına sokulmadan değişikliğe uğratılmaktadır. Bakanlık üst (hatta alt) düzey yöneticileri peşpeşe değiştirilmekte, yeni gelenler eskilerin yaptıklarını yok saymaktadırlar. Kural ve uygulamaların, kişilerin böyle dolmuş durağına çevrilmesine bakılarak, ulusal bir eğitim amacımızın, felsefemizin, yönümüzün olup olmadığı konusunda insanlara kuşku yarandırmaktadır. (Elbette bizde bir eğitim amacının, felsefesinin olmadığı ileri sürülemez. Ancak bu amacın, bu felsefenin ne olduğu, nasıl saptandığı, çağdaşlıkla ve gerçeklikle ne ölçüde uyumlu olduğudur, vurgulanmak istenen.)

Ben, bu eğitim öğretimle çağdaş uygarlık düzeyine ulaşacağımıza inanmıyorum. Yılların uygulamalarının sonuçları işte ortadadır. Bu ülkenin öğretmenleri, aydınları, velileri... Bu sorun doğrudan bizimle ilgilidir, bizim sorunumuzdur.

KALKINMA PLANLARI VE EĞİTİM (3)

Planlı dönemde eğitim yatırımları

TEVFİK ÇAVDAR

Bilindiği gibi planlı dönemin başlangıcı 1963 yılıdır. O günden bugüne kadar dört kalkınma planı (beşer yıllık) hazırlanmış bulunmaktadır. Bu arada 1978 yılında, CHP hükümetinin iktidara gelişi nedeniyle bir yıllık geçiş planı devreye girmiş, 1979'da ise CHP'nin hazırladığı dördüncü-beş-yıllık kalkınma planının uygulanmasına başlanmıştır. Bu süre içerisinde elimizdeki sayısal bilgilerin müsaadesi oranında toplam yatırımlarla eğitim yatırımlarının gelişimi aşağıda Tablo 2'de sergilenmiştir.

TABLO 2

Planlı Dönem yatırımları (İndeks sayı olarak)

Yıllar	Toplam Yatırımlar	Eğitim Yatırımları	Eğitim Yatırımlarının payı (oransal ve indeks sayı şek)	
			%	İndeks S.
1963	100.0	100.0	10.6	100.0
1965	120.2	125.2	11.0	103.8
1970	211.2	203.5	10.1	95.3
1975	889.6	707.5	8.4	79.2
1980	7941.6	2788.3	3.7	34.9
1981	11071.3	5163.6	4.8	45.3
1982	15160.0	6113.1	4.3	40.6

Kaynak: D.P.T. ve Milli Eğitim Bakanlığı sayısal verilerine dayanarak hesaplanmıştır.

Yatırım miktarları cari fiyatlarıyla ele alındığı için enflasyonu da içermektedir. Ne var ki gelişim indeks sayı ile hesaplandığı ve amaç da eğitim yatırımları ile toplam yatırımlar arasındaki ilişkinin ortaya konması olduğu için cari fiyatlarla yapılan bir indekslemenin sakıncaları ortadan kalkmış bulunmaktadır. Göstergelerin incelenmesi toplam yatırımlarla eğitim yatırımları arasında ters oranlı bir bağıntının varlığını ortaya koymaktadır. Eğitim yatırımlarının payı planlı dönem içerisinde yarıdan fazla azalmıştır. Bu insan gücünün yetiştirilmesi gibi önemli bir sorunun gereğince ele alınmadığını gösteren en ciddi kanıtlardan biridir. Aynı dönem süresince Türkiye nüfusunun % 60'ın üstünde arttığı gözönünde tutulursa eğitim yatırımlarının toplam içerisindeki oransal paylarının azalmasının yaratacağı sorunlar daha da açık olarak görülebilir. Nitekim son günlerde eğitim harcamalarının, özellikle okul yapımı vb. gibi yatırımların vakıflara ve özel kesimin hayırseverlerine bırakılması girilen dar boğazı bütün boyutlarıyla gözler önüne sermektedir. Kendi okulunu kendin yap kampanyası planlı dönemde ortaya atılan bütün hedef ve politikalara karşın ortaya çıkan çaresizliğin bir çeşit sinyalini halini almıştır.

Eğitim yatırımlarının artış hızları da bir önceki yargılarımızı destekleyecek doğrultudadır. Dönemler itibarıyla toplam yatırımlarla eğitim yatırımlarının yıllık ortalama artış hızları şu görünümde:

TABLO 3

Yatırımların yıllık artış hızı (Cari fiyatlarla ve dönemsel olarak)

Dönemler	Toplam Yatırımlar	Eğitim Yatırımları
1963-1970	% 11.3	% 10.7
1970-1980	% 43.7	% 29.9
1980-1982	% 38.2	% 48.1

Kaynak: Tablo 2'ye göre üstel değişim hızı gözönünde tutularak hesaplanmıştır.

Son iki yıla gelinceye kadar toplam yatırımların yıllık büyüme hızı eğitim yatırımlarının önündedir. Ancak 1980-82 döneminde bu durum tam tersi bir görünümde kazanmıştır. Yalnız eğitim yatırımlarındaki artış hızının 1980'li diğer yıllarda da eğilimi göstereceğine ilişkin elimizde güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Özellikle yeni üniversitelerin kurulması ve bunlara ilişkin kampus binalarının yapımı geçici bir süre için eğitim yatırımlarında yükselme nedeni olabilecektir. Fakat eğitim yatırımlarının genel yatırımlar içerisindeki payının % 10'u artık bulamayacağı açıktır. Çünkü bu tip yatırımlar demografik ya da toplumsal yatırımlar olarak nitelenmekte ve verimlilikleri yok sayılmaktadır. Olaya ekonomik getiri açısından bakılırsa kuşkusuz bu tür yatırımlar verimsiz olarak

Okul, sistemli, örgün eğitimi temsil eder. Yine okul, biri hammadde giriş, biri de "mamul madde" çıkış olmak üzere iki kapılı bir fabrikadır. Hammadde olan öğrenciyi bu fabrikaya sokar, eğer bükür tornadan geçirir, ısıtır soğutur su verir, amaçladığımız insan modelini (mamul maddeyi) ortaya çıkarırsınız. Evet, okul bir fabrikadır ve orada insan üretilir.

Bizim okullarımızdan arasına da olsa nitelikli insan çıkmasına yıllardır şaşar dururum. Çünkü bu eğitim sistemiyle eğitilmiş, öğretilmiş nitelikli insanın ortaya çıkabilmesi gerçekten mucizedir. Oysa eğitimin amacı mucize yaratmak değildir. Ama şu da bilinmelidir ki, bu yetişmiş nitelikli insanların hemen hemen tümü, verilenle yetinmeyen, sınırları zorlayarak ve aşarak kendilerini yetiştirmiş kişilerdir.

Bütün cafaflı sözlerin, nutuk ve törenlerin arka fonunda benim sezindiğim, yanılmadığımı da sandığım gerçek, kimsenin (!) de insanların iyi yetişmesi diye bir kaygısının olmadığıdır. Kaygı duyulsa idi ve ciddiye alınsaydı eğitimi-miz, yıllardır içinde debelendiği çukura düşmezdi. Ayağı tökezleyip düşseydi bile çıkmanın, çıkarmanın yolları her zaman vardı. Tarihimizde bu için ciddiyetini çok iyi alan, olayı ciddiyetine yaraşır bir tavırla ele alanlar, Atatürk'le O'nun bir kaç bakanı ve genel müdürü olmuştur. Bunca yıkıma karşın yine de ayakta durabilen bir kaç şey varsa, o yıllarda yapılan işin sağlamlığındandır.

Köy ilkokullarının birinde denetim yapan bir ilköğretim müfettişi arkadaşım, öğrencilerin, yaşlarının ve sınıflarının gerektirdiği hiç bir bilgiyi ve beceriyi kazanamadıklarını görünce öğretilene, "Yahu hocam siz ne yapmışsınız böyle? Bunları çayıra salsaydınız daha iyi olmaz mıydı!" demişti. Onbir yıl insan yaşamında uzun bir süredir. Kişi, liseyi bitirip ayrıldığında onbir yıl eğitim öğretim görmüştür. Bir lise mezununuza alın koyun önünüze, onu ne yapacağınıza şaşırır kalırsınız. Eğer yapabilmişse aldığı bilgilerin çoğunu hazmedememiş, kafası tam anlamıyla bulanıktır. Çoğunu unutmuş, unutamadıklarını ne yapacağını, nerede nasıl kullanacağını bilememektedir. Hiç bir yeteneğini geliştirmemiş...

kir!..

Örgütsüz spordan örgütlü spora

MEHMET BENGÜ

Bu gün sokaklarda, arsalarda, bahçelerde oynandığını gördüğümüz yaygın bir oyun var. "Futbol" deyip geçtiğimiz bu oyun aslında "futbol" değil. Kuralları bütünüyle değişik, her duruma kolayca uyan, bambaşka bir itişip kakışma, boşalma oyunu.

Futbol sporunun kesin kuralları vardır. Ölçülerine göre çizilmiş, düz bir oyun alanı, kaleler, bayrak direkleri, ağırlığı, çevre uzunluğu bilinen bir top, gereğine göre giyinmiş yirmi iki oyuncu, üç hakem ister bu sporu yapabilmek için. İyi koşullarda, oynanması da, izlenmesi de büyük tat veren güzel bir spordur. Yeryüzündeki yaygınlığı bunu açıkça gösteriyor.

Bizim, sokaklarda, arsalarda, bahçelerde gördüğümüz ise, bu spora özenen çocuklarımızın kendi koşullarına uyguladıkları bir tür eğlencedir, futboldan esinlenen, ama futboldan kurallarıyla ilgisi bulunmayan bir oyundur... Adına "eğlence futbolu" diyebiliriz.

Oyun alanı duruma göre değişir, düz olur, yokuş olur, engebeli olur; kale boyutları değişir, sırasında iki taşa bile iner; oynanan çevreye göre, normal toptan plastik topa kadar her türlü top kullanılabilir; oyuncu sayısı, oynamak isteyen kaç kişi varsa ikiye bölünerek bulunur; hakem olsa da olur, olmasa da...

Ülkemizde kitle sporunun ağırlığını çeken bu "eğlence futbolu", kötü koşulları, başboşluğu nedeniyle, futbol sporu ile ölçüştürülemeyecek kadar tehlikeli bir oyundur. Kırık, çıkık, ezilme, burkulmalar bir yana, her türlü denetimden uzak, kendinden geçmesine oynadığı için de, sağlık açısından olumlu sonuçlarından çok, olumsuz sonuçları görülür.

Türkiye'de ana babalar, yıllarca, "spor" devince "eğlence futbolu" ile

"profesyonel futbol" izleyiciliğini düşündüklerinden, haklı olarak, çocuklarını bu haytallık, başboşluk, terbiyesizlik, fanatiklik ortamından uzak tutmaya çalışmışlardır. Bu yüzden spora duyulan düşmanlık, yakın yıllara kadar, yaşlılarla gençler arasında sürekli tartışmalara, çatışmalara neden olmuş, sporun eğitimdeki önemi, eğitime durumundaki kuşaklarca bir türlü anlaşılammıştır.

YÖNETİCİLERİ BEKLEYEN BUNALIMLAR

Kitle sporu çalışmalarında deneyimsiz olduğu, daha açık konuşalım, yöneticilerimizin çoğu, önemine gerçekten inanmadıkları bu işi, Anayasa zoruyla, yani yukarıdan gelen baskılarla üstlendikleri için, uygulamada ortaya çıkacak sorunların çözülmesi hem kolay olmayacak, hem de çok çabuk bıkkınlık gösterilecektir. Onun için de daha başlangıçta her şeyi ayrıntılarıyla düşünmek, sorunları karşılamaya hazır olmak gerekir. Hangi sporların örgütsüz yapılabileceği, kurulan alanların nasıl denetleneceği, neyin, nerede, ne kadar yıpranacağı önceden hesaplanmazsa, kitle sporu, kısa bir süre sonra, bürokrat çevrelerde baş belası olarak görülmeye başlanır.

ÖRGÜTSÜZ KİTLE SPORU

Örgütsüz kitle sporunun dayanacağı temel spor atletizm (daha çok, koşular), spor oyunları ise voleybol, tenis, basketboldur.

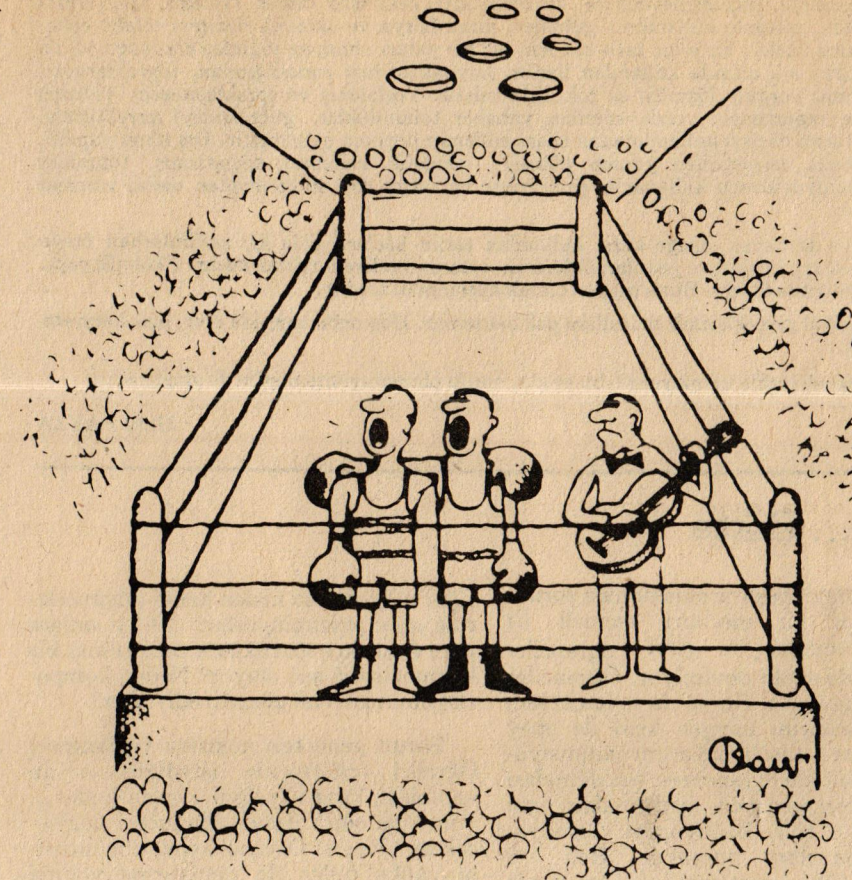
En sevilen, en yaygın spor oyunu olan futbolu örgütsüz olarak oynatmak, "sağlık için spor" anlayışı çerçevesine kesinlikle giremez. Ayrıca, örgütlendiğinde de, bu spora ayrılması gereken oyun alanının 7000 m2 olduğu unutulmamalıdır. Yedi bin metre kareye yirmi basketbol, yirmiden fazla tenis, otuzdan fazla voleybol alanı sığdırılabilir.

Demek ki aynı süre içinde, aynı alanda,

Kimbilir, zorunlu Din Dersi uygulaması belki bizi "felâha" ulaştırır!..

tanımlanabilir. Oysa toplumsal getirileri çok yüksek olan yatırımlardır bunlar. Gelecek sayı: Temel Eğitimde Gelişmeler

SPOR

Vladimir Soldatov

yirmi iki futbolcu yerine, seksenden fazla tenisci, ya da iki yüz basketbolcu, ya da üç yüz altmıştan fazla voleybolcu spor yaptırılabilir. Spora ayrılacak alanların kısıtlı olduğu kentlerde, bu gibi hesaplar kaçınılmazdır.

Görülen her boş alana dikilebilecek basketbol potaları — ki bunların tek pota olmasının da sakıncası yoktur, çünkü örgütsüz basketbol maçı da yapılamaz, şut atma ya da tek pota eğlence maçlarıdır yapılabilecek olan — evet, her yere dikilebilecek basketbol potaları dışında, örgütsüz spor için kurulacak alanları fazla dağıtmamak, mahalle aralarına tek tek serpiştirmek gerekir.

Beş ayrı yerde, beş ayrı spor alanı yerine, bir yerde yan yana beş spor alanı yapılması, sonradan çıkabilecek birçok sorunu önleyecektir. Özellikle voleybol ile teniste her sabah filelerin kurulumu her akşam sökülmesi için, basketbol potalarının, özellikle çemberlerin korunabilmesi için, bu bir aradalık kesin çözümler getirir.

Ayrıca, yan yana spor alanlarında yapım giderleri, aydınlatma giderleri, bakım giderleri büyük oranda düşecektir. Buralara, kolayca, soyunma, yıkanma odaları da eklenebilir.

Fileyle bölünmüş ayrı alanlarda oynanan, şiddete kapalı, maç sporları oluşlarıyla, voleybol ile tenis, hiç kuşkusuz, örgütsüz kitle sporunun başta gelen iki spor oyunudur. Voleybolun grup spor oyunu olması, çok küçük bir alanda (200 m2) on iki kişiye spor yapma olanağı vermesi, kitle sporunda tenis de önüne geçmesini sağlar. Örgütsüz kitle sporunun maç eksikliğini bu iki spor oyunu bir oranda giderebilir de, amaç bütün sporlarda maçlara olanak veren örgütlü kitle sporuna geçmektir.

ÖRGÜTLÜ KİTLE SPORU

Boş arsalarla yapılacak belediye spor

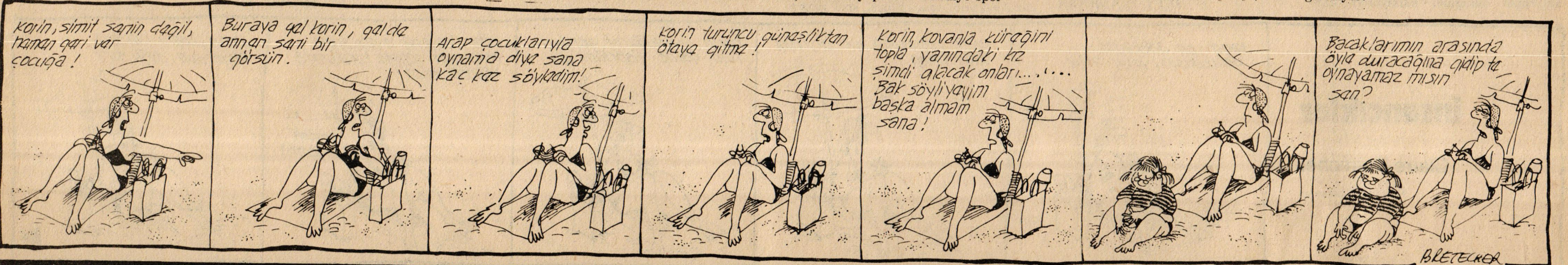
alanlarının denetlenmesi, programlı kullanılmalarının sağlanması için amatör semt kulüpleriyle ilişkiye girmek, okulları, işyerlerini kitle sporuna yönelik çalışmalara çekmek, örgütlenme yolunda en önemli adımlardır.

Fabrikalarda futbol, güreş, bütün işyerlerinde masa tenisi, jimnastik, örgütsüz de yapılabilen voleybol, basketbol, tenis, atletizm gibi sporlara kolayca eklenebilir.

Okullar ise, tükenmez kaynaklar

olarak, amatör kulüplerle girecekleri işbirliğinde, hem sağlık için örgütlü kitle sporu yaptırma, hem de zirve sporumuzun altyapı çalışmalarına gerçek bir yaygınlık kazandırma yolunda büyük yararlar sağlayabilirler.

Ama, öncelikle, uygulama aşamasındaki eğitimcilerimizin, yani öğretmenlerimizin spora inanmaları, "spor" dediğimizin "eğlence futbolu" olmadığını anlamaları, işin önemini kavramaları gerekiyor.

burçak
tarlası

NEJAT ÇETİNOK

Biliyorum, bıyık usandırdınız "Eurovision Şarkı Yarışması" sözünden, söylentisinden ve tartışmasından, ama, ne yapalım elimizde bir tek bu yarışma var "pop müzik dünyamıza" yeni bir hareket ve besteler kazandıracak ve de çok uzak bir olasılık olmasına karşın belki de Avrupa'da hiç olmazsa tek bir 45'lik yapmamıza yol açacak...

Gördük, izledik, biliyoruz; her ülke kendisine yakın bildiği, müziğine yakın olduğu, sözcüklerini anladığı şarkıya ve yarışmacıya "puan" verdi ve verecek. Bizim dışımızda hiçbir ülke "kostüme" değildi, sahne giysileriyle kendi ülkelerinde söylenip gelen biçimiyle "şarkı"ları yorumladılar.

"MECBUREN" EUROVISION VE BİTERKEN...

Üstelik, yanlış anlaşıldık... Telefonla konuştuğum bir Fransız dostum; "Neden "Opera"yı "ironize etme" gereği duyduunuz?" diye sordu. Oysa, bizim niyetimiz "opera" olgusuyla alay etmek değil, Buğra Uğur'un bestesine yabancı kulakların anlayacağı sözcükler döşemektir. Melodi'ye yazık oldu doğrusu...

Sinema yazarı dostum Onat Kutlar, sonradan kendisinin de yanlış bir yaklaşım olduğunu açıkladığı bir deyim kullanırdı; yabancıların pek beğendiği "film"lerimizde, "kilim" derdi; bize özgü, bizden, bizim beğenimize uygun, kendimiz kullanalım diye yapılmış, yabancılar beğensin diye değil... Öyleyse, ülkemizde çalıp söylediğimiz, beğenip dinlediğimiz "Türk Pop Müziği" örneklerinden birini götürülim yarışmaya... "İşte, Türkiye'de biz bu müziği üretiyoruz, bu müziği dinliyoruz, dinletiyoruz..." diyelim. İster, plak yapsınlar, ister, yapmasınlar, ister, puan versinler, ister vermesinler, vızgelir.

Bakın, Ajda Pekkan; "İşte, "show"! Ben böyle yaptım, oldu" diyor. Ve salonu dolduruyor. Tasarı, düşünce

olarak gerçekten çok iyi; hep eleştirilen "playback" sistem kullanılmıyor, orkestra "canlı" olarak çalıyor sahnede; hem de yaylı çalgılarla büyütülmüş "İstanbul Gelişim Orkestrası"... Türkiye'nin en iyi vokal grubu Mazhar-Fuat-Özkan, Jeyan ile pekiştirilmiş, müthiş! Başka ne gerekli bir "uluslararası" show'a; yabancı bir dans topluluğu, "negro" bir erkek şarkıcı, güldüren bir "gösteri sanatçısı" ve değişik bir "atraksiyon". Üstelik herkes yabancı sanatçı özlemindedir... Nihayet iyi, güzel de; insanın her istediği olmuyor elbette... Neyse ki Çekler "Black Theatre" gösterisi karanlık dünyada uçan renk ve esprileriyle olağanüstü bir sanat olayı... Ama, ötekiler.

"Hep biterken ya da bitmiş olaylardan söz ediyorsun" diyeceksiniz. "Daha önce eleştirseydin, daha yararlı olmaz mıydı?"

Efendim, bir olayın gelişimini, sergilenişini ve sonuçlarını görmek gerekiyor. Ki ondan ders alın!

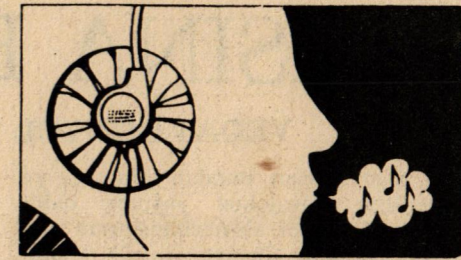
Amaç, Eurovision Şarkı Yarışması'nda "Breh breh ne Avrupalı (!) parça yapmışlar" dedirtmek; süper-show'da da

pera

salonu doldurmaksa "birakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler". Bizden söylemesi...

Üretene, yaratana, seçmesini bilene sevgi, merhaba.

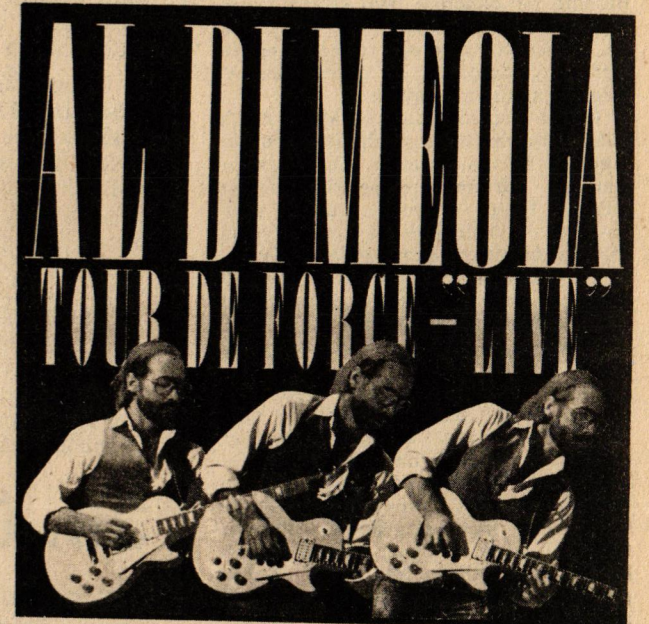

DİNLEYE
DİNLEYE

C. TUFAN TEZER

AL DIMEOLA ... TOUR DE FORCE

Al DiMeola, hakkında koca koca laflarla tartışılırken birden sizi bir yerinizden çekiverip: "güzelmiş bre!" dedirtebilen çok yönlü bir sanatçı...

Olanaklar elverdiğince yerli baskı yoluyla iletteğimize inceleme ve tanıtımlarımızın bu aşamasında Al DiMeola'nın "Tour de Force"u yer alıyor. Berklee Müzik Okulu'nun bu ölçü üstü harika çocuğu erken "keşfedilmiş". Daha eğitimini sürdürürken, Larry Coryell türü ünlülerle çalan gitaracı (yine mi bir gitaracı?) bilindiği üzere "Return to Forever" topluluğunda -dağılıncaya dek- yer almış. Son altı yıldır kendi adına uzunçalarlar yapıyor.

Gitar gibi, güncel müziğin en geçerlikli çalgılarından birinin yarışında sürekli başa koşmak zor. Şu anda sanatçıyla aramızda 130 meridyen dairesi dizili olduğuna göre adamı eleştiriyormuş gibi yapmamız bile anlamsız. Ancak bizim çevrelerimizde de yandaş bulan bu yarış müziği türünün gereğini tartışmaktan kaçınmamak gerekir. Bu bir geçiş dönemi müziği midir, doyum müziği midir, gövde gösterisi midir? Hepsisi mi yoksa hiçbiri midir? Hangi ekinin, hangi öğretinin, hangi kavramın yansımasıdır? Tartışmayı (!) burada sonuçlandıracak değil elbet. Ama bu soruları kendimize sorup yanıtlarını arayabiliriz.

Yukarıda sözü geçen yarıştaki yerini kantlamanın en etkin biçimi dinletilerden ahıntılarla "canlı" bir uzunçalar hazırlamak. Adını "Güç Turu" olarak çevirebileceğimiz bu yapıt da o türden. Dinletisi tarihi Şubat 82, yer Philadelphia (Bizde geçen ay çıktı, Gala Plak yapımı). Çalanlar toplama müzikçiler. Toplama dediysek sözün gelişi: Klavyeli çalgılarda Jan Hammer, ; davulda Steve Gadd; bas gitarda Anthony Jackson'la -öbür tuşçu Victor Godsey ve vurmahılarda Mingo Levis'i de unutmadan- her yeri ister ipek, ister çelik ağırla -örebilirsiniz. Ve tabii üstüne de 4000cc., 250bg, çift karbüratörlü turbo gitarıyla "saniyede 'temiz' 2400 nota basanların piri" Senor DiMeola!.. Uzunçaları oluşturan yapıtlar eski bestelerden dinleti için derlenmiş. Toplam altı parçadan dördü Dimeola'nın, ikisi (3. ve 6.) Hammer'ın.

Açılış parçası "Elegant Gypsy Suite". Dokusu stüdyo kaydını aratmayacak biçimde işlenmiş (tüm parçalar için aynı şeyi söyleyebiliriz). Jan Hammer'ın duygulu solosu kayda değer. İzleyen yapıt "Nena" da Al DiMeola tüm pedallarını devreye alarak çaldığı bir gitar parçası. Başta bu bahşelerde sakın sakın dalalım. Yüzün

CAZ SANATINA GENEL BAKIŞ -4-

A. ERDAL GÖKSOY

3. "SWING" DÖNEMİ: Olgunlaşma süreci

Duke Ellington, caz müzisyeni olarak halka mal olmuş tek sanatçıdır. Ellington, onun müziğini çok az bilen biri için bile bir dahidir. Edward Kennedy Ellington, 29 Mayıs 1889'da Washington D.C.'de doğdu. Birçok müzisyenin tersine, ortamın sıcak hisleri sayesinde yaratmazdı. 1974'de öldüğü zaman, ardında tıpkı Armstrong gibi onurlu bir yaşam bırakıyordu. Ve aktif olarak müziğin içindeydi. Bir bütün olarak Batı müziğini etkileyen Ellington'u dahi yapan özelliklerden bazıları, hem yetenekli, hem eğitimden geçmiş olması, çok ince sesler çıkartabilmesi ve çok basit ezgileri alarak işlemesidir. Ayrıca, desonans üzerinde büyük bir egemenliği vardır. Ellington, eski parçaları dönüştürerek, bileşimlere varmasını bilmiştir. Orkestrasına gereksindiği müzisyeni seçmekte özel bir yeteneği vardı. Müzisyenler arasında, dinleyicilerin farkedemeyeceği ayrımlar olduğunu bilmesine karşın, titizlikle davranıyordu. Orkestradan ayrılan müzisyenin yerine, birçoklarının yaptığı gibi aynı karakterdeki çalgıyı değil, aynı aleti farklı biçimde çalanı yeğlerdi. Müziğe oldukça geç başlamış ve yavaş yavaş ilerleme kaydetmiş olmasına karşın, doruğa kadar çıkabilmiştir. Ellington uzun bir süre yaşamıştır. Uyuşturucu kullanmamış, yemesine içmesine dikkat etmiştir. İş ilişkilerini iyi idare etmiş, grubunu düzen içinde tutmasını bilmiştir. Çalışmaya, öğrenmeye devam ederek sanatını olgunlaştırmıştır.

"Swing" olarak adlandırılan hareket, cazı

yönü ve anlamı önemlidir. Bu hareket bir isyandı, bir özgürlük bildirisiydi. Cazda, iki otantik dahi vardır. Birincisi, Armstrong, ikincisi Charlie Parker. Parker, 29 Ağustos 1920'de Kansas City'de doğdu. Gillespie ile birlikte, "Bop" hareketinin en önemli ismidir. Genç izleyicilerine göre o, kişilik açısından dengesiz olmasına karşın, belki de bu yüzden, sanatın doruğunda bir müzisyendi ve dünyadaki caz müzisyenlerinin en büyüğüydü. Bu yargı abartılmış olabilir ama o çok yetenekli bir müzisyendi, ve kendini sanatına adayışı her türlü övgünün üstündedir. Öldüğünde otuzdört yaşındaydı. Uyuşturuculara ve alkole yenilmişti. Psikiyatrik açıdan, karakter yıkımı denilen hastalığa yakalanmıştı. Sanatında doruğa çıktığı dönem 1945-1947 arasındır. Çalışmadaki vurgulamalar, çözümlenemeyecek kadar zariftir. Melodik dehası da çok önemlidir.

"West Coast" okulunun çalgıcuları esas olarak beyazlardı. Avrupa müziğinden cazda kullanılabilecek unsurları almışlardır. Buna karşın Avrupa müziğini cazda en iyi kullanan John Lewis adlı siyah bir piyanist olmuştur.

Miles Davis, döneminin en önemli cazcılarının biridir. Onda, Beiderbecke'de olan melodik içgüdü, Lester Young'ın özelliği olan kusursuz ritm sezgisi ve Armstrong'un en önemli sololarını üzerine inşa ettiği dram duygusu yoktur. Davis 1926'da Illinois'da doğmuştur. Müzikteki yeni eğilimlerin her-

kesten önce farkına varmış ve bunları kullanmıştır. Tarzı kesik kesik, deneylere açık, yerleşik biçimlere aykırıdır. Beklenmeyen notaları, beklenmeyen yerlere yerleştirilmesi en önemli özelliğidir. 1959'da John Coltrane ve Bill Evans'la birlikte "Kind of Blue" adlı uzunçaları çıkarmıştır. Bu plak, günümüzde "jazz-rock" isimli yeni bir müzik hareketinin köşetaşı sayılmaktadır. 1959 yılı, "free-jazz" tarzının yeni yeni su yüzüne çıktığı, "bebop" hareketinin zayıfladığı ve "rock"ın cazdan ayrılmaya başladığı bir yıl olarak son derece önemlidir. Yeni başlangıçların tarihini 1959, 1964'de Davis'in grubunda eleman sıkıntısı çekilmeye başlandı. Grubuna hepsi de konservatuar eğitimi görmüş olan, günümüzün dört devini, davulcu Tony Williams'ı, başçı Ron Carter'ı, piyanist Herbie Hancock'ı ve saksafoncu Wayne Shorter'ı aldı. Bu insanların hepsi, bugünün "jazz-rock", "rock-jazz" gibi müzik tarzlarının ilahlarıdır. Davis, 1950'lerin ortalarından 1970'lere kadar cazda dev olarak kaldı. Armstrong bile ününün zirvesinde bu kadar uzun süre kalamamıştır. Davis, yeni bir türü ortaya çıkarmamıştır. "Bitches Brew" isimli plak çıktığında "jazz-rock" türü zaten vardı. O, bu yüzden yenilikçi değil, yeniliği yayan bir müzisyendir.

John Coltrane caz tarihinin en fazla övülen müzisyenlerinden biridir. Bazı hayranları, dünyanın onun sayesinde ayakta durduğunu

TUSTAV

yaygın hale getirmiştir. Ancak bir süre sonra, bu akuma karşı çok çeşitli nedenlerden ötürü büyük bir muhalefet oluştu. Eskiye dönülmesi isteniyordu. Sonuçta, önce Jelly Roll Morton ve Bechet, yeniden keşfedildi. Eski plakların yeni baskıları çıktı. New Orleans tarzının bu yeniden canlanışına, Dixieland canlanışı denir. Birleşik Devletler'de Dixieland tarzı aşalık ticari bir tür olarak değerlendirildi. Cazdan bile sayılmıyordu. Bu yargılar caz tarihini iyi bilmeyen kişilerden kaynaklanmaktadır. Dixieland bir caz geleneği olarak ortaya çıktı ve etkisi de derin oldu.

4. MODERN DÖNEM

"Bop" hareketi, herşeyden önce bütünüyle zencilerin yarattığı bir türdür. Toplumsal

Duke Ellington, Joe Louis'le birlikte

kaynaştırması, bunlara indirgenmeyecek yeni bir bileşime varması ihtimal dahilindedir. Caz otoritesi John L.Fell, cazın diğer müzik türleri ile kaynaşmasından ötürü özerk bir müzik tarzı olarak kalamayabileceğini iddia etmektedir. Fell belki haklıdır ama bu konuda kuşkuyu elden bırakmamak gerekmektedir.

Cazın, hiç kuşkusuz, çok parlak bir geleceği vardır. Ama bu parlak gelecek ancak ve ancak, dünün ve bugünün yoğun birikimlerine yaslanarak meydana getirilebilecektir. Son olarak, bu konuda şu söylenmelidir ki, cazın bu yazıda anlatılmaya çalışılan ilahları, zamanımızdan yıllar ve yıllar sonra bile zevkle, coşkuyla dinlenecektir.

BİTTİ

Devletler Birliği'nin adı "Advantage", harcıalem Rock/Blues 12/8'liğin Hammer'cası. "B" yüzünün ilk yapıtı "Egyptian Danza"da yine karmaşık ölçü değişiklikleri, usta cambazlıklar ve Hammer'in gitar gibi ve asıl gitara koşut çalış özelliği (bu da tüm parçalar için geçerli) var. "Race with the Devil on a Spanish Highway"!.. Salt bu parçanın adı bile (bir İspanyol Anayolunda Şeytanla Yarış) "Acaba çok mu ileri gittik?", ikirciğini yok edip rahatlamamızı sağlıyor; Al DiMeola'yı A'dan Z'ye özetleyen -ki bunun için yapılmış- o "Allah Korusun" soloların ardı ardına patladıkları, dinlerken kaldırıma çıkmamızı gerektiren bir beste. Türünün belki de başyapıtı ve dahi bir anlamda güzel... Uzunçalar rock vuruşlu, yahn, söyleşili bir yapıt olan "Cruisin"le kapanıyor.

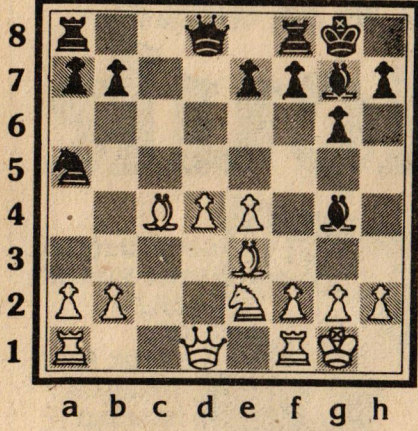
Al DiMeola, hakkında koca koca laflarla tartışılırken birden sizi bir yerinizden çekiverip: "Güzelmiş bre!" dedirtebilen çok yönlü bir sanatçılardan. Bu devingen gösteri -adamının hayranlarına olan görevimizi, bu uzunçaları da alabileceklerini söyleyerek yerine getirirken sürçü lisanımızın affını, ama sorduğumuz soruların da yanıtlanmasını dileriz.

OYUNLAR

SATRAŇ

Grunfelo Savunması

Bu açılışta siyah merkezi beyaza terkeder ve çaprazdan geliştirdiği filleri ile beyaz piyonları tehdit altında tutar. Amacı aletleri mümkün

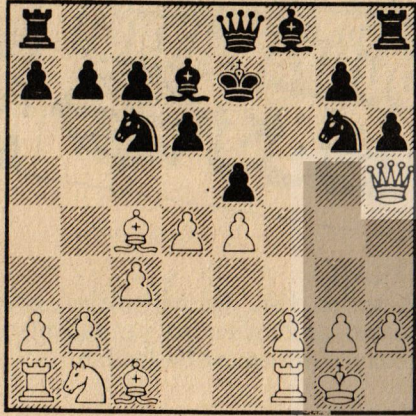

olduğu kadar kırışıp oyun sonuna girmek ve vezir kanadındaki ikiye-bir piyon üstünlüğünden faydalanmaktır. Beyazın şansları merkezden başlatılacak bir yarma hareketi veya doğruca siyah şaha yöneltilecek bir mat atağıdır.

- 1-d4 Af6
- 2-c4 g6
- 3-A-c3 d5
- 4-c:d A:d5
- 5-ek A:c3 (5... Ab6 beyaza üstünlük verir)
- 6- b:c3 c5
- 7-F-c4 F-g7
- 8-A-e2 (8-Af3'e siyah F-g4 oynar)
- 8.... A-c6
- 9-F-e3 OO
- 10-OO c:d
- 11-c:d F-g4
- 12-f3 A-c5

Pozisyon aşağı yukarı eşittir.

Problem

Zukertort-Anderssen
iki hamlede mat

VASFI GÜCER

ÇETREFİLLİ BULMACA

TURGUT ONGUN

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.
2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler cümle sonlarını gösterir.)
3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlardan çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. Bulmacadaki karelerin sağ üst köşesindeki harfler, tanımlar dizisindeki harf sırasını göstermektedir.
4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir yazının romanından bir alıntı bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu yazının adıyla, alıntı yapılan kitabın adını göreceksiniz.

1	G	2	A	3	A	4	A	5	K	6	A	7	A	8	C	9	B	10	A	11	D	12	H	13	I	14	E	15	A	16	A	17	B
18	B	19	B	20	B	21	G	22	C	23	J	24	C	25	D	26	G	27	D	28	E	29	B	30	B	31	E	32	G	33	B	34	G
35	C	36	D	37	D	38	F	39	H	40	D	41	C	42	M	43	F	44	J	45	H	46	F	47	B	48	A	49	B	50	F		
51	J	52	F	53	I	54	K	55	K	56	L	57	G	58	J	59	B	60	F	61	E	62	K	63	H	64	K	65	K	66	L	67	L
68	I	69	G	70	J	71	I	72	D	73	K	74	I	75	M	76	D	77	K	78	I	79	L	80	K	81	M	82	H	83	I	84	L

Tanımlar

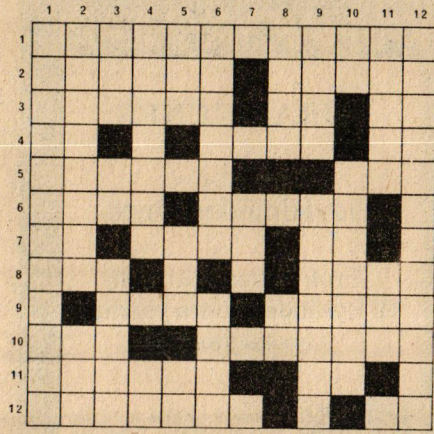
- A) 1760-1842 yılları arasında yaşamış, "Medea" operasının yaratıcısı İtalyan besteci
- B) Edđar Allan Poe'nun, dilimize M.C. Anday tarafından çevrilmiş, çok ünlü bir şiirinin adı
- C) Ömrü hapishanelerde ve gurbette geçmiş büyük şairimiz
- D) Abbas Sayar'ın bir romanı
- E) Arapça, hafta anlamına gelir
- F) Fransa'da her yıl düzenlenen bir film şenliği
- G) Akdeniz bölgesinde bir göl
- H) Meyveli hafif içki
- I) Arapça naşir'in, Fransızca editör ün Türkçe karşılığı
- J) Havada çok az bulunan, rengi, kokusu ve tadı olmayan bir element
- K) Geçtiğimiz yıl ülkemizde de gösterilen "Julia" filminin yönetmeni
- L) Madde ile ilgili, maddesel
- M) Tatlı, hoş anlamına gelen Arapça bir kelime

16 48 2 3 10 6 4 15 7
17 18 30 20 9 29 19 33 59 47 49
35 24 8 22 41
25 27 76 11 40 37 36 72
14 28 31 61
46 43 38 50 52 60
57 69 21 32 1 34 26
82 45 63 12 39
13 68 78 74 53 71 83
70 44 23 58 51
5 54 55 62 64 73 77 65 80
84 79 56 66 67
81 75 42

ÇAPRAZ BULMACA

SOLDAN SAĞA

1. Oktay Rifat'ın bir şiir kitabının adı; iki sözcük.
2. Ekilen yer. - (Tersi) Mal ederek, yükleyerek.
3. Tadı ve suyu bol. - Grenada dolarının simgesi. - Yer, konut.
4. Umutsuzluk Parkı, Sonrası Kalır, Yeniden gibi şiir kitaplarıyla tanınan şairimizin ad ve soyadının baş harfleri. - (Eskiden) Mektup. - Toz durumuna getirilmiş besin maddeleri.
5. (Tersi) Mırıldanma sözü ile kullanılan bir yansıma. - Hile, düzen.
6. Tahta bir kasnak ve tek tarafa geçirilmiş tel, kıl gözenekli v.b. bezle yapılan bir araç. - Azerbaycan-Türklerinden olan kimse.
7. (Tersi) İndiyum elementinin simgesi. - Temel düşünce, kanış. - (Tersi) Demir cisminin simgesi.
8. Tanrının ilk emri. - (Tersi) İstemeyerek, bilmeyerek yapılan kusur.
9. Asker. - Eskiden sarıklı din biğınlerine verilen ad.
10. (Tersi) Tüm, bütün. - (Tersi) Herkesin yapamadığı ustalık, herşeyde görülmeyen özellik.
11. Eskiden bezekçilikte kullanılan yeşil ve pembe dalgalı bir çeşit sedef. - Dumanın bıraktığı leke.
12. Beyaz ışığı çözümlenen, renksemez olmayan. - "Oldukça geçmiş bir tarihte" anlamıyla kullanılan.

Edebiyat Ödülünü kazandıran kitabının adı; iki sözcük. 2. Sözün akıcı olma durumu. - Yapay reçine verniği ve tutkalı üretiminde kullanılan

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Cahit Külebi'ye Türk Dil Kurumu 1955

SERDAR ÖZTÜRK

beyaz, billursu toz. 3. Kötülük. - Bektaşı Dedikleri, Hep, Yine, Türkiye'nin adresi adlı şiir kitaplarıyla tanınan şairimizin ad ve soyadının ilk harfleri. - Ateşten fırlayan kıvılcım. 4. Soyda temel olarak anayı alan ve ailede çocukları ana klanına mal eden ilkel bir toplum durumu. - Kemal Özer'in Türk Dil Kurumu 1976 Şiir Ödülünü kazanan kitabının adının ilk harfleri. 5. Havanın yer değiştirmesinden oluşan esinti. - Eski Yunanlılar zamanında kullanılan kırışlı bir çalığı. - Seçilmiş Hikayeler ve Dost dergilerini çıkaran Salim Şengil'in 1980'de yayımlanan bir hikaye kitabının adının ilk ve son sözcüğü. (-Be Süleyman-) 6. Soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. - (Tersi) Her yiyeceği yemek isteyen. 7. Kadın. 8. Bir şeyin göz önünde tutulmaya, hesaba katılmaya değeri olma durumu. - Acı, sızı duyunca söylenir. 9. (Tersi) Ömrün, alında yazılı olduğuna inanılan sonu. - Gerçekçi. 10. Yeni Dergi'yi (1964-1975) çıkaran ünlü bir eleştirmenimizin ad ve soyadının ilk harfleri. - Kuşpalazı hastalığı. 11. Hayvanlarda ana ile dölüt arasında kan alıp verme işini sağlayan organ. - Anlatıkları düşünceler arasında aykırılık bulunduğu kabul edilen iki tümceyi birbirine bağlamaya yarar. 12. 1911'de ölen, Türk ortaoyuncularının en ünlüsünün adı; iki sözcük.

(Çözümler 10. sayfta)

KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI

SAMİ KARAÖREN

Köy Enstitüsü Yılları (x) Talip Apaydın'ın öğrencilik anıları. Sü-rükleyici bir roman sanki.. Coşkuyla, sevinçle başlayıp gittikçe burukluklaşan, acılarla sona eren bir roman! Talip'in öykücü, romancı kişiliğinden gelme öyküleme ustalığıyla değerlendirdiği bu gözlemler, olaylar, insanı derinden etkiliyor. Bunlara bir dönemin milli eğitim tarihi, toplum-bilim araştırması da diyebiliriz. Bu dönemin uygarlık tarihini, eğitim tarihini yazacaklara en güzel gerçek ve belgeleri sunuyor Apaydın...

O yıllar, acı bir bitişle sona eren mutlu yıllar... Bu mutluluk yurdumuzun mutluluğudur. Eğitim, öğretim, bilim ve sanat alanında yurdumuzun seferber olduğu yıllar... İyiye, doğruya, güzele, akla, hoşgörüyü, düşünce ve tartışmaya yöneldiğimiz, kanatlandığımız yıllar... Kısacası, Atatürk'ün ülkeyi çağdaşlaştırma çabasının gerekli birikimi sağlayarak tam bir uygulamaya geçildiği yıllar...

Apaydın, o yıllar için bu anılarında şöyle diyor:

"Hep o yıllardaki öğretmenlerimizi düşünüyorum. Bugünkü ölçülerle anlamak zor oluyor. İşi nasıl kutsal bilmişler! Çalışmayı ve çalıştırmayı nasıl benimsemişler. Yaz aylarında Orta Anadolu'nun bir kırında, izni olmayan bir okulda öğrencilerle birlikte gece gündüz süren bir çalışma... Öyle bir ortam yaratmışlar ki, çalışmayınca rahatsız oluyorduk. Kaytaran, işten kaçan arkadaşlarımız en büyük ayıbı işlerdi. Utanç çukuruna düşerdi. Birlikte çalışmanın, başarmanın, ortaya eser koymanın coşkunluğu içindeyiz."

O mutlu atılımları değerlendirenlerin başında hepimizin bildiği gibi Hasan Ali Yücel ve eğitime gönül vermiş kişiler vardı. Bu mutlu yılları oluşturan en büyük olgu Köy Enstitüleri idi... Cumhuriyet döneminin bu özgün denemesi yazık ki, bu kadar çokkulu insanların çalışmasına karşın, köy ve kent ağalarının, ağa kafalı aydınların, gerçek demokrasiden uzak, sen-ben kavgası demokrasisine kurban edildi. Ne acıdır ki, bütün eleştirilere karşın "büyük devlet adamı" olarak nitelendirme gereğine zamanla ulaştığımız İsmet İnönü de bu olaya seyirci kaldı.

Köy Enstitüleri'nin başarısı elbette yaratıcısının başarısıydı. Bu özgün eğitim denemesi daha doğrusu biz Türklere özgü deneme, büyük eğitimci İ.Hakkı Tonguç'un buluşu ve uygulamasıydı. Talip'in belirttiği gibi görülmedik özveriyle çalışan nice öğretmenler... Rauf İnan, Süleyman Edip Balkur, Hürrem Arman, Şevket Gedikoğlu, Enver Kartekin, Şerif Tekben... daha nice adsız kahramanlar. O dönemin öğretmenleri anılarda yer eden öğrencilerde kişilik ve bilinç yaratan öğretmenlerdi.

Apaydın, bu kitabında "İçinden yetişmiş bir kişi olarak" Köy Enstitüleri'nin nasıl işlediğini, "Her şey bu yurt için" özverisinin nasıl ilklere geçirildiğini içtenlikle dile getiriyor. Cumhuriyet dönemi eğitiminin üzerinde en çok tartışılan bu

ANISINA BİNLERCE SELAM!

VEDAT GÜNYOL

Orhan Burian, bundan tam otuz yıl önce otuzdokuz yaşında öldü. Yaşasaydı şimdi altmışdokuzunda olacaktı. Topluma, düşünce, özgür düşünce; ahlak, çıkarılıktan, sinsilikten uzak ahlak açısından hiçbir şey getirmeden, adının çevresinde "mitos"lar yaratarak, dünyaya kazık kakarcasına bunaya eksile, küçüle söne yaşayan, yaşamakta direnen insanların varlığını düşününce, insan hayıflanıyor, neden, Orhan Veli gibi, Osman Saba gibi, Orhan Burian gibi değerli varlıklar genç yaşta göçüp "divermişler diye.

Orhan Burian, her şeyden önce bir düşünür, Mehmet Seyda'nın deyişiyle söylersek bir sıca "edebiyat dostu" idi. Lise öğrenimini Kabataş Lisesi'nde, üniversite öğrenimini de Cambridge'te yapmıştı. Yurda dönünce, Ankara Dil ve Tarih Fakültesi'nde İngiliz Edebiyatı doçenti, sonra da "profesörü" olmuştu. Olmuştu ama, adına takılan bu "önlük" ten hiç de hoşnut değildi. Çünkü, onun gözü rütbelerde değil, yararlı olmaktaydı. Yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "... Ben ancak şuna inanıyorum: Yaşadığımız ve başkalarına faydalı bir yolda çalışabildiğimiz için sevinmeliyiz. Eğer

Orhan Burian, Türk yazını ile yetinmedi, Türk tarihini incelemeye koyuldu. Sayın H. İnalçık'la ortak bir çalışmaya başladı. Tarih neden ilgilendiriyordu onu? Orhan Burian, Türkiye'de humanizma akımının savunucularının başında gelenlerdendi. "Humanizma yoluyla kendimizi bulma" formülünün ışığında günümüzü anlamamızın tek yolu, geçmişimizin kültür birikimi anlayıp kavramaktan geçebilirdi. Ne yazık ki, ömrü kısa sürdü ve bu konudaki çalışmaları yarıda kaldı.

bu şartlar her gün varsa her gün bayramdır."

İşte, Orhan Burian, bu açıdan, her gününü çevirileriyle, yazılarıyla, sade, onurlu yaşamıyla- bayram eden bir kişiydi.

Bir İngiliz edebiyatı Profesörü ne yapar? İngiliz edebiyatı'nı okutur, tanıtır, yorumlar, açıklar öğrencilerine ve okurlarına. Orhan Burian önce bunu yaptı, Shakespeare'den başlayarak Huxley'e kadar bir çok İngiliz yazarının yapıtını dilimize çevirdi. Daha Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri ortada yokken, Özkur diye adlandırıldığı bir seride çeviriler yayınladı, Yücel Dergisi'nin ek yayını olarak.

Sonra, Orhan Burian, Türk yazınına döndü, eleştiriler yazarak. Çağdaş Türk Şiiri'ni, gerek Yücel'deki yazılarıyla, gerek Kurtuluşun Sonrakiler adlı seçkisiyle değerlendirecek, bu konuda ilk

"seviyeli" inceleme ve eleştiri örneğini verdi. Ölümünden onbir yıl sonra yayımlanan Denemeler Eleştiriler adlı yapıtında bulabilirsiniz bu yazıları. Memet Fuat'ın ince, yakın ilgisi ve desteğiyle bu yapıt yayımlanmak üzere-dir.

Orhan Burian, Türk yazını ile yetinmedi, Türk tarihini incelemeye koyuldu. Sayın H.İnalçık'la ortak bir çalışmaya başladı. Tarih neden ilgilendiriyordu onu? Orhan Burian, Türkiye'de humanizma akımının savunucularının başında gelenlerdendi. "Humanizma yoluyla kendimizi bulma" formülünün ışığında günümüzü anlamamızın tek yolu, geçmişimizin kültür birikimi anlayıp kavramaktan geçebilirdi. Ne yazık ki, ömrü kısa sürdü ve bu konudaki çalışmaları yarıda kaldı.

Orhan Burian, çağımızın, belki de bütün çağların (adı son zamanlarda

30. Ölüm Yıldönümünde Orhan Burian

O, yaşadığı sürece bilim alanında da, sanat alanında da adsız bir tevazu ile çalışmayı sevdi. Adnan Adıvar'ın o ölünce "Orhan Burian"ın ölümüyle genç ilim ve genç fazilet büyük bir kayba uğramıştır" demesi, en gerçek değerlendirmeydi.

MEHMET BAŞARAN

Bir Orhan Burian yaşadığı ülkemizde; kişiliği, erdemleriyle pırl pırl bir insan.. Dersliğini fakülte duvarlarıyla sınırlamadı, genişletti. Öğrencileriyle bir öğrenciydi kendisi de; aldanma korkaklığı yerine, özgürce düşünmeyi yaygınlaştırıyordu. Onbeş yıl Yücel'de daha sonra da kendi dergisi UFUKLAR'da yazdı. Bilim adamı titizliğiyle düşün, sanat, toplum konularına eğildi. Yazınının gelişmesine, akıl gözüyle kendimizi tanımamıza çalıştı. Shakespeare'den çeviriler yaptı. Ölümünden sonra, can dostu Vedat Günyol'un yayımladığı DENEMELER ELEŞTİRİLER kitabı, yazınının seçkin ürünlerindendir.

O'nu 5 Mayıs 1953'te yitirmiştik. Otuz yıl gibi çalkantılı bir dönem geçti

şayan yanlarını bilmek ve sevmek onlarla ayrılmamacasına beraber olmak demektir." O, yaman bir "bilim işçisi", araştırmacı, toplumumuzun pek az yetiştirdiği örnek bir kişilikti. Otuzdokuz yıllık yaşamına, ürünlerine eğilenlerin yürekleri sevilen, yaşayan yanlarının sıcaklığıyla dolacaktır.

1946 sonrasının çözüldüğünde, o güne değin şöyle ya da böyle bilinen kişiler, tanınmayacak denli değişmişti. Bir zamanlar övüp savunduklarını, kolayca yerden yere çalabiliyorlardı. DTCF'ne saldırılar düzenlenmesi, Şevket Aziz Kansu'nun gözler önünde hırpalanması, laik eğitimin baltalanması, Köy Enstitüleri'ni yıkma yolunun tutulması karşısında kulları kıpırdamayanlar çoktu. Ama Burian'ın değer ölçüleri aynıydı; kişilere ve olaylara kendi gözleriyle bakıyor, doğru bildiği yoldan şaşmıyordu. Bir "bilim işçisi" olarak dönemin Cumhurbaşkanı İnönü'ye yazdığı mektup, onurlu bir davranışın ürünüydü. O günkü ortamda da düşünce özgürlüğünü, üniversite özerkliğini savunuyordu. Yüksek Köy Enstitüsü kapatılmış, Enstitüsü çıkışlılar çıkar politikasının saldırısı karşısında yalnız bırakılmıştı. Orhan Burian, genişlettiği dersliğinin öğretmenliği, dostluğu, sıcaklığıyla yarıbaşımızdaydı.

Profesörlüğe yükseldiğini Edremit'in

konulabilen) hastalığına tutulmuştu. Kanser illeti midesinde çöreklenmişti. İlk ağızda midesini aldılar. İki aya varmadan, yeniden düştü hastaneye ve gidiş o gidiş oldu. Hastalığını biliyordu, günlerinin sayılı olduğunu da. Az insan, Azra Erhat gibi yaman kişiler dışında, zor kabul eder ve onurla, küçülmeden, sızlanmadan acı gerçeği. Son günlerde, bir dev sanatçı, Ingrid Bergman da bu konuda erişilmez bir kahramanlık örneği verdi.

Orhan Burian, her konuda, yılmaz, cesur bir insandı, özellikle düşünce alanında. Yine, bir dostuna yazdığı mektupta şöyle diyor:

"Nasıl, Karaağaçlar Altında yabancı geldi mi? Yerle göğün arasında felsefemizin hatır ve hayaline gelmeyecek çok şey var değil mi? Ama çoğumuz yine o felsefemizi tekrarlar dururuz; üstelik, başkalarının da tekrarlanmasını bekleriz. Bundan kaçınmak lüzum. Dostlarımızla beraber düşünürken ben hep bu nokta üzerinde dururum. Huxley de o bakımdan benimsemeye değer sanıyorum. Bize, aldanmak korkaklığı yerine düşünmek cesurluğunu aşıyor..."

İşte, buydu Orhan Burian, düşünme, yaşama ve ölme cesurluğunun simgesi, örneği...

Anısına binlerce selam...

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

Gandhi

Louis Fischer (Çev: Mehmet Harmanacı) Milliyet yayını, 232 s. 300 Lira

Yaşarken ve Ölüren Selim İleri, Altın Kitaplar, 2. basım, 432 s. 500 Lira

Affedilmeyenler

Anton Myrer (Çev: Azize Bergin) Altın Kitaplar, 430 s. 500 Lira

Sosyete Kızları

June Flaum Singer (Çev: Nilgün Gençer Çepni) İnkılap ve Aka kitabevi, 512, s. 450 Lira

İnsanKurdun

Tarik Dursun K. , Bilgi yayınevi, 150 s. 250 Lira

Rommel

Paul Carell (Çev: İbrahim Arduç), Kastaş yayınları, 327 s. 300 Lira.

ÖYKÜ

Vidalar

Sulhi Dölek, Cem yayınları, 116 s. 150 Lira

Öte Yakadaki Cennet

Talip Apaydın, Cem yayınevi, 2. basım, 172 s. 250 Lira

DENEME İNCELEME ARAŞTIRMA

Cinsiyet Üzerine

S. Freud, (Çev: A. Avni Öneş) Say Kitap pazarlama, 4. basım, 143 s. 200 Lira

Araba Devrilmeden Önce

Turan Güneş, Kaynak yayınları, 119 s. 200 Lira.

Çok Güzelin Gitme Dur,

Haldun Taner, Bilgi yayınevi, 260 s. 350 Lira

Psikanaliz Üzerine

S. Freud, (Çev: A. Avni Öneş) 4. basım, Say kitap pazarlama, 208 s. 250 Lira.

Aristoteles Felsefesi

Mahmut Kaya, Ekin yayınları, 443 s. 450 Lira.

Günlerde Kalan

Doğan Hızlan, Gür yayınları, 238 s. 250 Lira.

Tarih Öncesi Ege-1

G. Thompson, (Çev: Celal Üster) Payel yayınları, 324 s. 400 Lira.

Sanat Tarihi Metodu

Selçuk Mülayim, Anadolu Sanat yayınları, 312 s. 400 Lira

Anadolu Manzaranarı

Hikmet Birand, Örgün yayınları, 193 s. 250 Lira.

ŞİİR

Duvar

Attila İlhan, Bilgi yayınevi, 5. basım, 212 s. 300 Lira

Halk Türküleri

Cahit Öztelli, Özgür dağıtım yayınevi, 890 s. 1000 TL.

kurumlarını bütün serüveniyle bu kitapta bulacaksınız. Mahmut Makal, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt da çeşitli zamanlarda o yılları özgün biçimde dile getirenler arasındadır. 1979 yılında Mahmut Makal 17 Nisan'ı Köy Enstitüleri ve Ötesi yapıyla karşılamıştı. Talip Apaydın da bu yılın 17 Nisan'ını Köy Enstitüsü Yılları adlı yapıtının 3. basısıyla karşılamış oldu. Kendisini yürekten kutlarım.

Köy Enstitüsü Yılları, Talip Apaydın, Çağdaş Yayınları, 240 sayfa, 275 lira.

aradan. Yeni kuşaklar yetişti. Elbet yazınımız 1935-1953 arası yazını değil; ama günümüzdeki düzeyine ulaşmasında onun da payı, katkıları var. Ataçların Eyüboğulların yazdığı dönemde, o da kendince yeni değerlerin yanındaydı; onların gelişip boy atacakları toprağı derin işliyordu.

Burian, "Anış" adlı yazısında şöyle diyordu:

"Ölenimiz unutulduğu gün ilk ve son kez ölür. Ölülerimiz için anma ve yaslanma törenlerinden vazgeçelim. Ya-

BüyükŞağçı köyünde öğrenmişim, Kasabaya dönünce bir kutlama mektubu yazmaktan kendimi alamadım. Yanıtı, günümüzde de çoklarını düşündürcek, çocuklarına ders olacak nitelikteydi.

"... Profesörlük de benim için aynı derecede önemsiz ve anlamsızdır. Hatta cakacılık sayılmasa reddederdim. Çünkü profesörlük bana gerçekten bir değer katmaz; ben profesör olduğum için Orhan Burian değilim ki! Orhan Burian olduğum için profesör demişler. Yani, aslında ne isem, bu takıntı olmaksızın

GÜLMECE

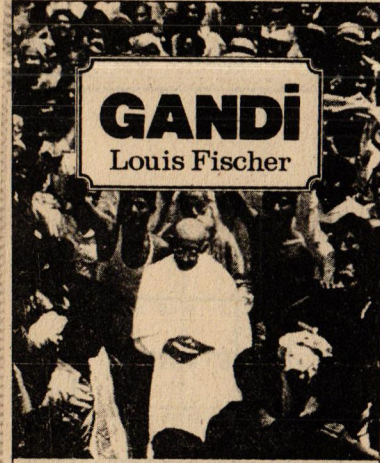
Av ve Spor Fıkraları
Deniz Kitaplar, 110 s. 150 Lira

ÇOCUK

Ormanlar Prensi
Rene Guillot, İnkılap Aka yayını, 205 s. 200 Lira
Kaplan Avı
Pierre Rounê, Emin yayınları, 128 s. 225 Lira

İLANLAR

OLAY YARATAN FİLMİN KİTABI

GANDİ
Louis Fischer

GANDİ

- * 8 OSCAR ÖDÜLÜ
- * ALTIN KÜRE ÖDÜLÜ
- * İNGİLİZ FİLM ELEŞTİRMENLERİ ÖDÜLÜ

8 OSCAR ÖDÜLÜ • 5 ALTIN KÜRE ÖDÜLÜ
İNGİLİZ FİLM ELEŞTİRMENLERİ ÖDÜLÜ

Milliyet
YAYINLARI

nda

ÇIKTI

GENEL DAĞITIM: Milliyet Yayın A.Ş. Kâzım İsmail Gurkan Cad. No:10

ÜLKÜ YALIM - ÖZCAN YALIM
TÜRKÇE'DE

EŞ VE KARŞIT ANLAMLI LAR SÖZLÜĞÜ

Herhangi bir yazı yazmak, konuşma hazırlamak, bulmaca çözmek isteyen herkese Türkçe'nin zengin sözcük ve deyim dağarcığından eş ve karşıt anlamlı olanları kümeler halinde sunan değerli bir kaynak.

bilgi yayınevi
Meşrutiyet Cad 46/A ANKARA
Telif. 31 81 22-31 16 65

DAĞITIM:
İstanbul: Bilgi Ge-da Karatekin-Özgür
Ankara: Bilgi, Adaş Ali Sipa l., Ge-da
İzmir: Altay, Datic A.Ş.

GABRİEL GARCİA MARQUEZ YAPRAK FIRTINASI

İngilizce'den Çeviren: Yaşar Anday

"'Yaprak Fırtınası' yazdığım ilk kitaptır. Sanırım, o zamandan beri, yazdıklarımın çoğu bu kitaptan kaynaklanıyor. En sınırlı teknik olanaklarla, en büyük güçlüklerle ve tam içimden doğduğu gibi yazılmış tek kitaptı o. Öteki yazdıklarımında bulunmayan doğal bir içtenliği vardı."

alan yayıncılık

Genel Dağıtım: Cemmay
Ankara Dağıtım: Adaş
İzmir Dağıtım: Datic

ALPASLAN IŞIKLI KURAMLAR BOYUNCA ÖZYÖNETİM

ve
Yugoslavya Deneyi

"Bir toplumsal model olarak 'demokrasi'nin geçirdiği evrim ve Yugoslavya Deneyi'nden çıkan sonuçların tartışılması..."

alan yayıncılık

Genel Dağıtım: Cemmay
Ankara Dağıtım: Adaş
İzmir Dağıtım: Datic

SOMUT

İlk 26 sayısı
iki bölümde ciltlendi.

1. inci cilt - 1/12 sayılar
"YENİ YAZARLAR ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.

2. nci cilt - 13/26 sayılar
"12 mart hikâyeleri özel sayısı"
ile birlikte.

Her bir cild 1000.- TL'dir.
P.K. 14 - ÜSKÜDAR adresinden
ödemeli istenir.

DÜNYADA NELER OLUYOR?

EKONOMİK VE JEOPOLİTİK
DÜNYA YILLIĞI
1983

Salvador'dan
Polonya'ya
Filistin den
Almanya'ya

ISRAİL...

Askerler, 1982'den beri silahsız göstericilere ateş açmaya; göstericilerden yaralananları polis gelmeden tedavi ettirmemeye başladılar.

PAKİSTAN...

Ziya Ül Hak Washington'da gazetecilere verdiği demeçte "Ülkemde kırbaçlamalar usulüne uygun yapılır" dedi.

Genel Dağıtım: Cemmay Ankara. Adaş İzmir. Datic

hil yayın

HIFZI V. VELİDEDEOĞLU
TOPLUMSAL YAŞAM VE HUKUK

İLBER ÖRTAYLI
İMPARATORLUĞUN
EN UZUN YÜZYILI

OSMAN ULAGAY
24 OCAK DENEYİMİ ÜZERİNE

EMRE KONGAR
DEMOKRASİ VE KÜLTÜR

Divanyolu Işık Sok. Ören Han No:29
Sultanahmet/İSTANBUL

KAYNAK YAYINLARI

TURAN GÜNEŞ

Araba
Devrilmeden Önce

Prof. Turan Güneş'in
12 Eylül'den sonra yazdığı
siyasal yazıları

KAYNAK
YAYINLARI

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret
Limited Şirketi - Çağaloğlu
Nuruosmaniye Cad. 3/2
İstanbul Tel: 20 66 27
İst. Dağıtım: Say, Deniz,
Barış, Özgür, Serhat, Bilgi
Ank. Dağıtım: Can İzm. Dağıtım
Şentürk

KAYNAK YAYINLARI

BERTOLT BRECHT
Aşk Şiirleri

HALİL BERKTAY

Cumhuriyet İdeolojisi
Ve
Fuat Köprülü

KAYNAK
YAYINLARI

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret
Limited Şirketi - Çağaloğlu
Nuruosmaniye Cad. 3/2
İstanbul Tel: 20 66 27
İst. Dağıtım: Say, Deniz,
Barış, Özgür, Serhat, Bilgi
Ank. Dağıtım: Can İzm. Dağıtım
Şentürk

Uzunçalar ve kasetleri
çıktı.

dünden bugüne timur selçuk

Genel Dağıtım:
Balet Plakçılık
Koll.Şti
İMC.
6.BLOK 63'0
Unkapanı
İstanbul
Tel: 227585

KIYILAR DURUNCA

BEHİÇ DUYGULU

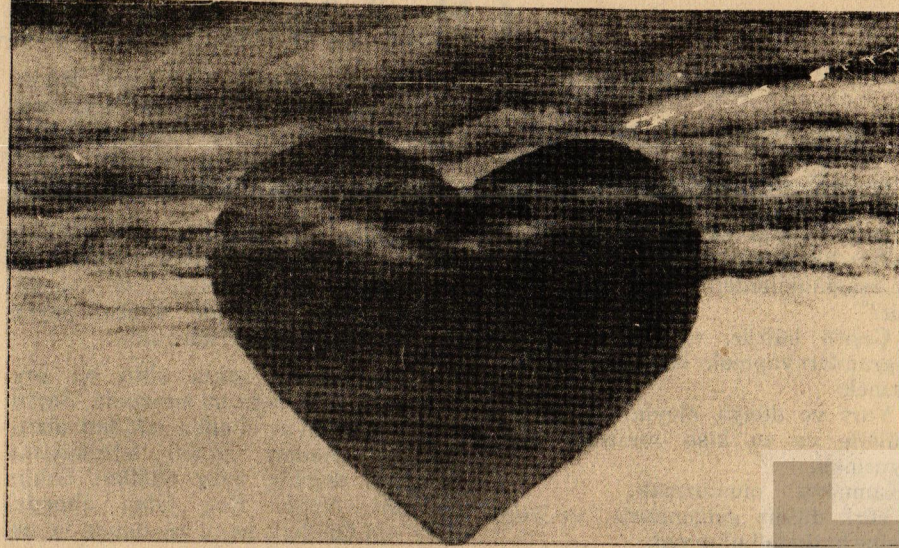
İntihar'ın toplumsal yönünü görmezlik-ten gelip onu bireysel bir çılgınlık, bir an için kendini kaybetme ya da akıl dengesinin yitirilmesi olarak açıklamak bizim gibi sığ toplumların marifetidir. İntihar bu mudur? O açmazın içine yuvarlanmış birini karşınıza alsanız da bunları söyleseniz inandırabilir, faydalı olabilir, onu yolundan çevirebilir misiniz? Yolundan dönse bile sizin sözlerinizin yararıyla olmaz, o arada başka gelişmeler olmuştur. Afşar Timuçin'in roman kişisi Fatma, böyle bir duyguya kapılınca durumu emekli felsefe öğretmeni Şadi Bey'e açar. Çevresinde ondan başka doyurucu söz edecek kimse yoktur. Fatma o saplantıdan kurtulur, ama bunda yalnız Şadi Bey'in yorumunun payı yoktur. Yazar emekli felsefe öğretmeni tek kurtarıcı olarak çıkarmaz. Genç kızın ondan sonraki yaşam çizgisi de kendisine yardımcı olur. Fatma'nın yeniden Selahattin'e, o eski yanlına dönüşü Şadi Bey'in salık verdiği şey değil, yanlış gibi görünse de sağlam bir sığınaktır ve yaşamda-ki gerçeklere hiç ters düşmez. İnsanoğlunun paralel iki çizgi arasında yürüyüp gittiği kolay kolay görülmez. Yol bazen genişler, bazen daralır, çıkmaz sokaklara girer çıkar sonunda yürümeniz gereken yolu bulabileceğiniz gibi bir batağa da saplanabilirsiniz. Romanın belli bir yaşam deneyinden sonra yazılabilmesi de bundandır. İnsan genç yaşta yaşamın dümdüz, kendi çizdiği doğrultuda gideceğini sanır ve romana koyduğu kişilere olmadık, gerçeğe ters düşen şeyler yaptırabilir. Yazar da herkes gibi insan yaşamının ne ölçüde karmaşık, yanlış ve doğrularla dolu olduğunu yaşadıkça öğrenir.

SEÇKİN BİR ANLATIM

Afşar Timuçin'in romanına girerken çok işlenmiş duru bir dil, rahat, şiir gibi bir anlatımla karşılaşıyoruz. Sözcükle takılmadan sanki buzda kayar gibi uçup giderken aklımızı başımıza topluyor. "Bakalım nerede açmaz düşecek?" diyerek sayfaları hain hain kollamaya başlıyoruz. Yaşamın akışına kapılıp bilimde yanlış bir çukura mı yuvarlanacak, yoksa bilimsel doğruları gözleyeyim derken yaşamda yapaylığa mı sürüklenecek? Yazar uyanıklıkta okurun hiç de gerisinde kalmaya niyetli değil. Üstelik "roman sanatı"na ustaca kolladığından bilimi öne çıkarmaya hiç yanaşmıyor. Oysa bir uğraşı felsefe olunca az da olsa bir iki yerde ayağı sürçebilir diye düşünüyorsunuz. Timuçin, emekli felsefe öğretmeni bile felsefe yoluyla değil, yaşam deneyi zenginliğiyle konuşturuyor. Kuşkusuz sırtını felsefeye dayayarak ama yaşama bakarak... Bilgiç tavırlar takınmadan, olsa olsa biraz filosofça yorumluyor Şadi Bey olayları.

SIGINMA ANLAMINDA BİR İNTİHAR DÜŞÜNÇESİ?

Yazar bazı bilimsel doğruları vurgulamak için yola çıkmıyor. Olayları bilimsel açıklamak gibi bir niyeti de yok. Ancak olayları bilimsel açıdan doğrulara dayandırmayı da gözden uzak tutmuyor. Fatma ile Veli'nin ana yönünden üvey de olsalar iki kardeş olarak çok iyi anlaşmaları, birbirlerini sevip kollamaları ortak bir düşmana karşı, dayaklı sevecen olmayan bir aile ortamına karşı tavır

Ekal Yavi

hödüklüğü önceden de vardı ve bunlar Fatma'nın aşkına hiç de engel olamamıştı. Kullanıldığını, aldatıldığını anlayınca daha önce kapalı olan gözü açıldı. Bu noktada ortaya çıkan intihar düşüncesi kuşkusuz gerçeklerden kaçış olduğu kadar, sığınmadır. Fatma'nın öğretim üyesi Zeki ile geçici ilişkisi de bir tür sığınma, Selahattin'in bıraktığı boşluğu doldurma oluyor. Fatma'nın yeniden Selahattin'e dönüşü, saygı duymadığı adama evlenişle aklı yakın mı? Gerçeklere uygun mu? Evet. Evlilik kadınlarımız için en inancalı sığınak olduğuna göre, öyle. Fatma sağanak yağmura yakalanmışçasına sığınaktan sığınmaya koşuyor. Evdeki sığınacağı ortada, misafir ağırlamak ve çocuğunun bakımı ile oyalanmak. Fatma'yı aydın bir kişi sayamayız. Şadi Bey'in verdiği kitapları doğru dürüst okumayı yanında konuşmalarında, düşünmesinde de aydın bir tavır yok. O yalnızca toplumumuzda örneği görülen binlerce iyi kadından biridir. Şadi Bey'le dostluğunda ona hayranlığı vardır da kendini yetiştirme diye bir tutkusu yoktur. Zeki ile birlikteliğinde de aldatici bir etikete kapılanma görürüz. Aydın bir kadın Selahattin gibi birine olanakları yönünden bile bile katlanabilir de Zeki gibi birine katlanamaz. Fatma'nın aydın oluşu da işte bu kadar. Zaten yazar Fatma ile, "aydın olma"yı birbirinden epeyce uzak tutar. O babasının evini bırakıp ayrı evde yaşayacak kadar yüreklidir. Bir adım daha atarak evlilik dışı ilişkiler girer ve daha öteye gitmez. Oradan geriye dönerek Selahattin'in evlilik şemsiyesi altına sığınır. İngilizce öğrenmeye kalkması da yeni bir sığınaktır. Onunla da yeni bir kişiye, Arif Bey'e sığınır. Dil onun hiç de umurunda değildir. Dil yoluyla yeni bir sığınak, tinsel bir sığınak bulur. Yazar belki amaçlamadan, Fatma ile, toplumumuzda beliren ilginç bir tipi, aydın kişiyle birlikte olmaktan mutluluk duyan, (Fatma gibilerin birlikte olmaktan kıvanç duydukları kişiler aydın mıdır, aydın taklidi yapan biri midir o da ayrı. Çünkü onlar ikisini birbirine karıştırırlar) ama kendisi aydın olmaya üşenen, kadın tipini iyi çiziyor. Amaçlamadan diyoruz, çünkü yazar, Veli'nin, Şadi Bey'in yanında olduğu gibi Fatma'nın da yanında görünüyor. Acaba onun üstündekilere ve altındakilere bakarak "ehven-i şer" mi diyor, yoksa yanında görünerek sergiledeme daha

girilip çıkılacağını, insanlarla nasıl konuşulacağını öğreniyor. Fatma'nın kendini çekmesiyle kadın ilişkilerinde de daha bir ağırbaşlı oluyor. Fatma biraz okumuşluğu, tok gözlü oluşuyla bu tür iş adamları için bulunmaz bir inancadır. Onlar aldatırlar da aldanmaya gelemeler. Namuslu adam insan seçmede hırsızlar kadar titiz değildir. İki cambaz bir ipte oynamayacağından hırsız kendisi gibi birine katlanamaz. Adam çalıştırmada da eş edinmede de böyledir bu. Onun Melek benzeri biriyle mutlu olamayacağı ortada. Fatma hem parasal varlığı için güvence, hem ona göre kültürlü olduğundan öyle biriyle evlenmekle iki kazancı birden yaşar. Selahattin'in saçma bilmecelemlerle iki adamını sınava çekme hastalığına yakalanması ondaki gelişmenin doğru bir çizgi üzerinde olduğunu gösteriyor. O başlangıçtaki adam gele gele bu sona gelebilirdi. Yazar bu kişiyle yalnızca o meslektekileri değil, çok partili dönemde palazlanmış bütün sonradan görmeleri sergilemiyor mu?

Afşar Timuçin'in romanlarında bölümler arasındaki denge giderek daha iyi kuruluyor. Gene de gözümüzden kaçmayan şey onun romana geç girişi. Yeni romanında yol daha kısılmış durumda. Romanın onüçüncü sayfada kazanmaya başladığı devinim giderek artınca, girişteki "güzel durgunluk" daha göze batıyor. Oysa hiçbir fazlalık yok romanda. Birinci bölümün ilk iki parçası, biraz da üçüncünün bir bölümü Fatma'nın daha önceki yaşamını açıyor ve okuru onun bunalımına, yanlına hazırlıyor. Birinci bölümün ilk parçasından üçüncü bölüme atlırsa, Fatma ile Veli'nin konuşmasının geçtiği ikinci parça daha uygun bir yere alınsa durgunluk önenebilirdi. Yazar, Fatma'nın iç dünyasını açmayı devinime geçtikten sonra ara ara kurcalayabilirdi. Veli ile yaptığı ve roman için gerekli olan "kiyılar" üzerine konuşma biraz daha sonra geçse okurun kafası karışır mıydı? Sanmıyorum. Yazarın, Fatma'yı okuldan çıkarıp Beyoğlu'nda dolaştırması ve düşünceleri arasında "Beyoğlu'nda gezersin..."i mirıldandırması genç kızın yapısına, içinde bulunduğu duruma çok iyi düşmüştür. Yazar, ezgiyi öyle bir yere oturtuyor ki, sıkıntıyla-şenlik dengeleniyor ve okuru durgun ortamdandır çekip alıyor.

"Kiyılar Durunca" ile Afşar Timuçin'in romancı dünyası biraz daha aydınlığa çıkıyor.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban'ı 1932 yılında yayımlandı. Aradan tam 50 yıl geçti, 51. yıla girildi.

Yayımlar'dığı günlerden bu yana önemli tartışmaların odağı olan bu yapıt kimi eleştirilere karşın Türk aydınının konumunu irdelemesi bakımından birçok konuyu gündeme getirdi.

Bu özelliği de tartışan bir konuşmayı dergimiz adına Öner Ciravoğlu Önay Sözer'le yaptık. Konuşmayı aşağıda veriyoruz:

50. YILINDA "YABAN"

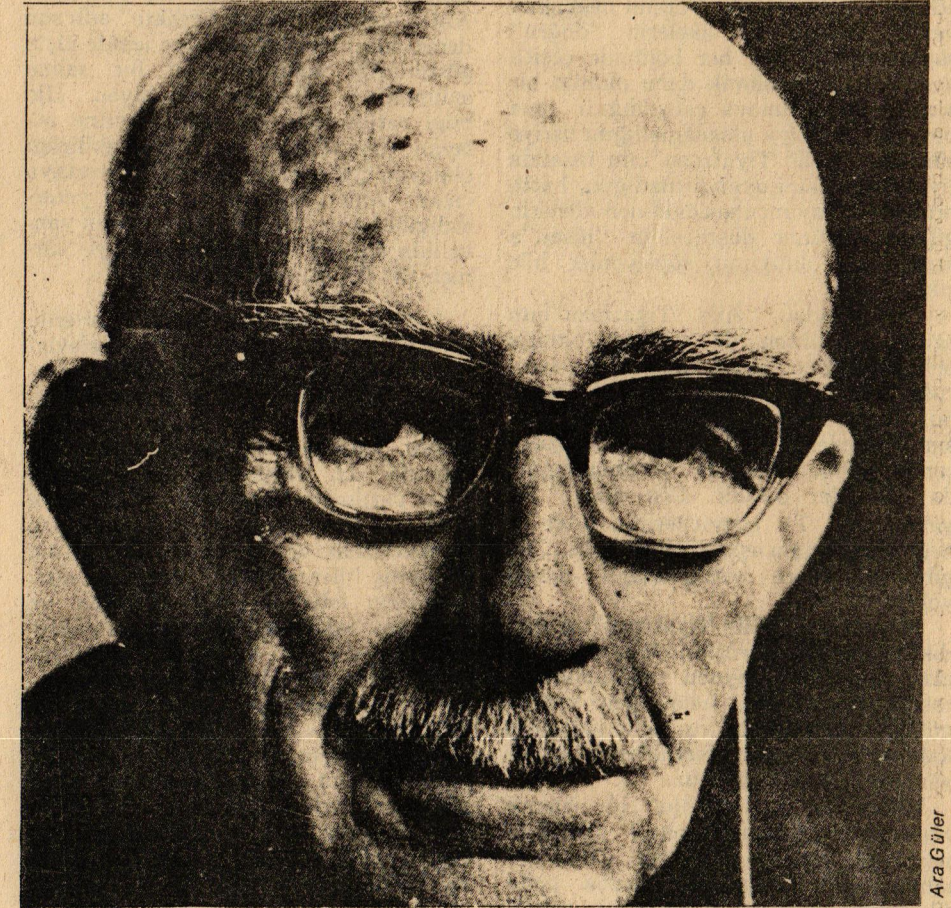
ÖNAY SÖZER

1. "Yaban" romanı üzerine tartışmalar eğer denildiği gibi "yeniden yoğunluk kazanıyor"sa bunun daha önceki ilgiden başka türlü bir ilgiyle olduğunu bilmek gerekir. "Yaban"ın yazıldığı ve klasikleşmeye yüz tuttuğu dönemlerin koşullarının sürekliliğinde, ama yine de değişik koşullarla yaşıyoruz. Bu yeni ilgi, bence şu iki noktayı göstermektedir: Ahmet Celal'in canlandırdığı genel "kişilik" in hâlâ gerçek anlamda aşılmamış olduğunu, ama aynı zamanda bilinç düzeyinde-çeşitli biçimlerde -bir sorun olmaya da başladığını.

Ahmet Celal, bugün de aramızda bulunan bir Türk aydınının yapı ve soy özelliklerini taşır: Sokrates'in büstüyle köylüler arasında dolaşan, Batı özlemi kafalı bu kişi, Türk toplumunun son yüzyılda ürettiği değişik bir "bilge"dir. Tarihsel sıralamada halk bilgesi Karagöz ve saray bilgisi Hacivat'tan sonra ortaya çıkan bu yeni dünyalı aydının öncekilerden ayırımı, ilkin çatışmasını sonuna kadar götürmesinde ve içselleştirmesindedir. Karagöz'le Hacivat grotesk bir diyalogun dışında var bile değildir. Oysa "Yaban"ın Ahmet Celal'i tek başına, bu tek başına olan kendini düşünür, ölçer tartar roman boyunca (aslına bakılırsa romanın "zaaf"ı da, başarı da bu tek bakış açısına dayanmasından ileri gelir). Doğuda ve Batıda bilgeliğin davranış ilkesi olan "kendini bilme" Ahmet Celal'in monologunda dramatik boyutlara varır: Çünkü bu "bilme" sürekli kendisine yabancı olan (toplumsal, tarihsel, doğal) bir "köylülük" duvarına çarparak geri döner, daha doğrusu bu çarpıp içe-vurma ile oluşur onun "bilinç"i. Böylece karşılıklı ilk kez içselleşir. Engel karşısında kendine dönmeyle özdeşleşen "bilinç" bugün de toplum ve kültür yaşamımızın önemli bir ögesidir. Ancak bu "bilinç" için artık yalnızca köylülük değildir anlaşılma-kavranılma olan: Açıkça söyleyelim, doğu-batı, köylülük-kentlilik, gelişme, gelişmeme çelişkisi içindeki bütün toplum, bu batıcı-aydınlanmacı gözlük için düzeltilmediği bir bozukluk olarak karşısında durmaktadır. Bilim, sanat ve uygarlık adına ne varsa, yalnızca bu çelişkilerden kendine dönmedir: Bu dönüşle dışında kalan herşeyi, sonsuz eleştiri, yakınma ve düzeltme önerilerinin konusu yapar (düşünmez ki, bu eleştiriler hesaplaşmayan insansal-toplumsal gerçeklikten kaçışın bir biçimidir). Ahmet Celal'in bilinci daha karmaşık örgütlenmiş, fakat aşılmamıştır. Beri yandan bu soyut ve benmerkezci bilinç aşılma zorundadır. Bunda genel olarak insanın, toplumsal işlevi ve bilinçliliği bağlamında kendi kendisiyle ilişkisi yönünden bir zorunluluk vardır. Şunu

SORULAR:

1. Yayımlanışının 50. yılını tamamlayan "Yaban" romanı üzerine tartışmalar yeniden yoğunluk kazanıyor. "Yaban"ın vurguladığı halk/aydın ikilemini bugün çeşitli boyutlarıyla yeniden gözden geçirmek, değerlendirmek gerekiyor mu sizce? Neden?
2. Günümüz kır toplumunun dışa açılmasıyla başlayan kültürel değişimin yeni sağlıksızlıkları (arabesk vb.) getirdiği, aydın/halk ikileminin sürdüğü, dolayısıyla Yaban'daki sorunsallığın değişmediği söylenebilir mi?

Ara Güler

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

için düzeltilmiş bir Ahmet Celal önermiyorum, yalnızca bu "tip" in de içinde birlikte değişmekte olduğu bir toplumdaki bilinçli insan olma onurunu hesaba katmak istiyorum burada.

2. Bu sorunun yanıtını bir bölümüyle yukarıda vermiş oldum. Ancak şu açıklamayı eklemek gerekiyor: Arabesk'in bir örneğini oluşturduğu bugünkü kültür "yozlaşma" ve "bozulma"sı "Yaban"ın sergilediği ortam ve dönem için elbetteki söz konusu değildi (o zaman başka bozulmalar vardı). Eğer Ahmet Celal'in sorunsal hâlâ yaşıyorsa bu değişmelerle birlikte, onlara karşın, belki onları da içine alarak yaşıyor demektir. Bu noktayı da Ahmet Celal tipinin kendi iç çelişkisi açısından görmekte yarar vardır. İlkin "kavranılma" olan Arabesk denilen ve bir

çekilmiş oluyor. Bu aktarımla ile başat kültür dizgesinin kendisi bölünmüş oluyor. Ve bir iç çelişki kazanıyor. Çelişkinin bir yanında bozulmuş ama yerli kültür biçim ve dışlaştırmaları var; öbür yanında ise resmî bilinç. Belli kesimlere özgü dışlaştırmaya ancak dönüştürülmüş bir biçimde izin veren, dolayısıyla böylece dışlaştırılan şeyi baskı, denetim, sıkı denetim altında tutan resmî bilinç'in kendisi olduğu için burada bir iç çelişki söz konusu. Kısacası bu "bilinç" için ne kendinden "başkası" (bozulmuş kültür dışlaştırmaları) olarak koyduğu şey bütünüyle ona yabancı (çünkü bu bozma aslında onun getirdiği bir "yasak"ın ta kendisi ve sonucu), ne de kendisi diye bildiği şey bütünüyle kendisi. Görülüyor ki Ahmet Celal'in temsil ettiği kültürü bugün eskisinden daha çok

almalarından başka bir şey değildir. Fatma'nın Selahattin'le ilişkisi de babasının bıraktığı boşluğu bir başka erkekle doldurma gereksiniminden kaynaklanır. Yalnızlığın ve sığınma isteğinin verdiği evcenlikle seçme-deki yanlışını göremez. Onda aradığını bulamaması yanında kullanıldığını anlaması aşığılanmadır. Kişi kendi gözünde düşünce, başkasının gözünde haydi haydi düşmüş görür kendini. Sanki koca bir toplum ondan bu düşünün hesabını sormaktadır. Selahattin o kaba saba haline karşın dürüst, içten davransaydı Fatma'ya, kuşkusuz o yıkıma yuvarlanmayacaktı kız. Kabalığı, hayvanlığı,

başarılı olmayı in kuruyor. Onun için Fatma'nın doğal çizilmiş olması, kaldırılmayacağı şeylerin kendisine yüklenmemesi.

İKİ CAMBAZ BİR İPTE OYNAMAZ

Yap-satçı ve arsa ofisi sahibi Selahattin'deki gelişme de okurun gözünden kaçamaz. Yazar o tür kişilerde gelişme nereye doğru olacağına oraya doğru vermiş. Kadın ilişkilerinde bile kapkaççı olan Selahattin elbet para kazanmayı bırakıp kendini bilime adayacak değil. Yıllar geçtikçe daha çok kazanıyor ve kazandıkça yüzeysel bir incelik ediniyor. Hiç olmazsa eğlence yerlerine-nasıl

Topluma giderek daha geniş bir pencereden bakıyor. Genişlik onu dağıtmıyor. Bildiği her şeyi anlatmak tutkusuyla oradan oraya saldırmıyor. Romanı için gerekli olan neyse ona yer veriyor. Toplumun değişik kesimlerinden aldığı kişilerde tökezlemiyor ve yapaylığa düşmüyor. Yorumu, yaşam ve bilimle tam bir denge içinde güçlü adımlarla ilerliyor. Bütün bunlar onun romancılığını ilgiyle izlememizi gerektiren nedenler...

Kıyılar Durunca. Aışar Timuçin, roman. YAZKO yayını, 175 sayfa, 180 lira

demek istiyorum: Ahmet Celal köylülükle ya da başka bir kesimle ilişkisine kısa vadede katlanabilir, ama kendi kendisiyle olan ilişkiye uzun vadede "Evet" diyemeyecektir. Ahmet Celal eninde sonunda kendisi diye bildiği kimsenin bir başkası olduğunu öğrenecektir. Bir başkası: Yani kendi kendisiyle ilişkisinde salt bir öbür yan. Bu başkasını tarihsel-toplumsal bağlamına yerleştirerek tanıyacak ve belki de ilk kez karabasandan uyanacaktır. Hem bilimsel kafa taşınıp, hem de gerçekliği bilmekten sürekli kaçılmayacağını görecektir. İkinci bir "Yaban" romanı

özümün bir tanımı kavuşmamış olaya özgü değildir. Her gün TRT'de yerel, özgün folkloru "resmi", "milli" bir halk sanatı adına bozuyor (burada bozulma yukardan aşağıya, arabesk ise aşağıdan yukarıya bozuyor). Kendi yerel kültürüne göre dış sayılabilecek etkenler altında, bireysel olarak "aşık" da geleceği bozuyor. İkinci olarak bu "bozma"nın belli bir "anlatım" adına yapıldığını da unutmamak gerekir: Bununla alt kültür dizgelerinden, başat kültürünün dizgesine Ahmet Celal'lerin içinde yer aldıkları dizgeye birşeyler aktarılmış, ilk kez böyle dikkat

çelişkiler içinde boğulmuş durumda. En başta söylediklerime bağlanarak özetle şunu belirtmek isterim: Yakup Kadri "Yaban" romanındaki Ahmet Celal tipinde, toplumdaki halk-aydın ilişkisini, kendisine değin süregelmiş dışsalılığın (dış bir ilişki olmaktan) kurtararak belli bir ölçüde içselleştirmeyi başarmıştır. Bu, üzerinde başka şeyler kurabileceğimiz önemli bir adımdır. Bu içselleştirme temelinde, bugün, aynı ikilik, kültürümüzün bir iç ilişkisi olarak tüm karmaşıklığı ve zenginliğiyle tek bir noktada kavranabilecek hale gelmiştir. Bundan birşeyler çıkabilir.

İLANLAR

NOKTA

GERÇEKLERDEN YANA,
BAĞIMSIZ, DEMOKRAT

HAFTALIK
HABER
DERGİSİ

NOKTA, gören, merak eden, düşünen herkesin,

Türkiye ve dünyada siyasal, ekonomik ve toplumsal olayları, sanat etkinliklerini güvenerek izleyebileceği,

Gerçeklerden yana, bağımsız, demokrat HAFTALIK HABER DERGİSİDİR.

NOKTA, güncel siyasi haberleri, gelişmeleri ayrıntılarıyla veren,

Herkesin kolayca izleyeceği ekonomi sayfalarıyla ve araştırma incelemeleriyle aydınlatan,

Çağdaş insanı ilgilendiren her konuda haber veren,

Olayları tüm yönleriyle izleyen, tanıtan, açıklayan, irdeleyen, gözler önüne seren,

Güncelliği daima ön planda tutarak verdiği haberin sorumluluğunu taşıyan,

İç ve dış haberler, ekonomi, araştırma, toplum ve sanat sayfalarıyla çok boyutlu HAFTALIK HABER DERGİSİDİR.

Her pazartesi Nokta günlüdü.

yazko
ceviri

12. sayısı çıktı
BU SAYIDA

Şiir

Gece Yazı / Yves Bonnefoy
Şiirler / Bertolt Brecht
Şiirler / Sabahattin Kudret Aksal
Özgürlük Sabanı / Langston Hughes
Şiirler / Arif Damar
Bulgar Şiirinden Seçmeler / M. Çavuş

Öykü

Küçük Bir Şaka / Anton Çehov
Bir Aşk Deneyimi / Alexander Kluge
Uyursan Geçer, Hanım TeYZe / J. Rhys

Deneme

Yaşadığım Dünya / Tennessee Williams
Kral Öldü, Yaşasın Kral / Arthur Koestler

İnceleme

Langston Hughes ve Düşleri / Özcan Özbilge

Estetik Yazıları

Mikhail Bachtin / Aziz Çalışlar
Söz Estetiği Üstüne-Romanda Söz Dokusu
Mikhail Bachtin

Çeviri Üstüne

Turhan Bozkurt'la Çeviri Üzerine / Selim İleri
Babil'de Çevirmenler Olsaydı / Levon Mıgırdıçyan
Yağmur Yağıyor / Beril Eyüboğlu
Murathan Mungan / Hedda Gabler Ağırlandırken

Dil Yazıları

Andre Martinet ve İşlevselcilik
M. Rifat, A. Martinet, F. François
M. Mahmodian, D. François

Kitaplar ve Yazarlar

Paul Stapfer, Atilla Birkiye
Adnan Özyalçınar, Ali Günvar

YAZKO ÇEVİRİ: 160 sayfa, 300 lira
ABONE KOŞULLARI: 6 aylık 900,
Yıllık 1800 lira
YAZKO: P.K.442 Sirkeci-Istanbul

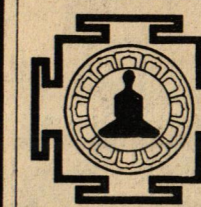
gabriel garcia
MARQUEZ

eréndira'nın
acıklı
öyküsü

Babıali Cad. No. 14 K: 2 Çağaloğlu-Istanbul

RAJA YOGA

ZEHİR, GELİŞME, DÜZEN

YOGI RAMACHARAKA

KENDİNİ TANI

Bilinçaltını,
Sezgi gücünü,
İçinizdeki
kudreti ve
kullanımını
bilimsel anlatan
Doğu öğretisinin
görkemli
yogası

Dağıtım: Yurt, Say, Cemmay

yazko
edebiyat

31. sayısı çıktı
BU SAYIDA

Şiirleriyle

İlhan Berk, Müstak Erenus,
Sabahattin Kudret Aksal
Necati Cumalı, İ. Zeki Burdurlu,
Arif Damar
Başaran, Ali Yüce, Cengiz Bektaş
Erdoğan Alkan, Oben Güney,
Özdemir İnce
Abdülkadir Bulut, Seyit Alp, Raif Özben
Barış Pirhasan, Ahmet Önel, Serdar Bayer

Öyküleriyle

Talip Apaydın, Tarık Dursun K.
Yusuf Ziya Bahadın, Nazlı Eray

Yazılarıyla

Ahmet Oktay, E. Çankaya, Recep Bilginer
Salâh Bırsel, Gürhan Tümer,
Atilla Birkiye
Arslan Kaynaradağ, Gürsel Aytaç,
Dinçer Sezgin Adnan Özyalçınar.

Kitap Tanıtma Yazılarıyla

Turgay Kantürk, Behiç Duygulu,
Zeynep Avcı Karabey

YAZKO EDEBİYAT: 152 sayfa, 150 lira
ABONE KOŞULLARI: 6 aylık 900,
Yıllık 1800 Lira
YAZKO: P.K.442, Sirkeci-Istanbul

ORHAN PEKER
resim sergisi

5-26 Mayıs 1983

URART SANAT GALERİSİ
TELEFON: 480326

İLETİŞİM VE "GÖNÜLLÜLER"

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Y ayını sona erdi, ama "Aile Tiyatrosu" adlı TV izlencesi arkasında şaşılabilir etkiler bıraktı. Daha ilk bölümünden başlayarak yeterli ve "doğru" bir izlenimle ortaya koymuştu, "Aile Tiyatrosu". Önce tiyatro sanatçıları tiyatro oyunlarından bir sahne oynuyorlar, arkasından da izlenmeye katılan iki aile aynı sahneyi anımsayabiliyorlar. Bu arada da aileler güldürücü değil, gülünç olmaktan kurtuluyorlar ve TV izleyicilerinin kimilerinde de acıdırıcı etkiler yaratıyorlardı. Yapımı beğenmeyenler amacın ve ilkelerin "doğru" saptanmadığını ve her bölümde çeşitli değişiklikler yapılarak daha olumlu bir sonuca yaklaşılmaya çalışıldığını, ama bir türlü başarıya ulaşamadığını ileriye sürdüler. "Aile Tiyatrosu" nun insanda tiyatro sevgisini uyandırmadığını, hatta profesyonel oyuncuların yükünü ailelerin gülünç duruma düşmesinin "insan" a saygısızlık olduğunu söyleyenler bile çıktı.

Öte yanda, "Aile Tiyatrosu" nun eğitici nitelikten de yoksun olduğu belirtildi. Eğer amaç "gönüllü tiyatrolar" a bir olanak sağlamsa, o zaman bu izlenimden başka yollara başvurulmasını önerenler de oldu. Ayrıca, bu izlenimin eğlendiriciliğinin bulunmadığına da dikkatler çekildi. Çok doğru bir yaklaşımla, TV izleyicilerinin bilgi ve beğeni düzeyinin aşağılandığına da... Bu gibi eleştirilere katılmamaya olanak yoktu.

Ne var ki, "Aile Tiyatrosu" nu izledikten sonra bu görüşlerin karşısında yer alan övgülere okuyucu mektuplarında rastladığımız gibi, hâlâ aynı yapıyı göklere çıkaranlarla ve niçin yayından kaldırıldığını anlayamadıklarını söyleyenlerle de karşılaşyoruz.

Bence hiç de "olumlu" bir izlenim olmayan ve yukarıda kısaca sıralanan eleştirileri doğru çıkaracak yanlışlara sahip "Aile Tiyatrosu" acaba niçin dikkatimizi çekecek değin ilgi de gördü bir yandan? Konu "tiyatro" olduğu için

TRT Televizyonu yıllardan beri tiyatroya sevgiyle ve bilinçle yaklaşmayı bir türlü beceremiyor. Bu yetersizliği ve eksigi hem yerli dramatik yapımların çoğunda, hem de tiyatroyla ilgili izlencelerde görmekteyiz.

mi? TRT Televizyonu yıllardan beri tiyatroya sevgiyle ve bilinçle yaklaşmayı bir türlü beceremiyor. Bu yetersizliği ve eksigi hem yerli dramatik yapımların çoğunda, hem de tiyatroyla ilgili izlencelerde görmekteyiz. Yerli dramatik yapımlarda genellikle büyük bir düzensizlik var. Tiyatroyla ilgili her hangi bir izlenim ise hemen hemen hiç yok gibi. Arada sırada, "Sizlerle Birlikte" adlı son derece kötü bir başka yapımda niçin gösterildiği anlaşılamayan bir sahne oyunundan bölümler sunuluyor. Hiç bilgi verilmeden, birinden diğerine atılan bölümlerle ve anlaşılabilirliği olmayan çekimlerle... Birdenbire ortaya çıkan "Aile Tiyatrosu" nun tüm yetersizliğine karşın tiyatroyu sevenlerin yanlışlıkla ilgisini mi çektiğini ileriye sürmeliz? Hiç sanmıyorum.

İlginin nedenlerini başka yerlerde aramak gerekiyor. Yıllardan beri televizyonumuzda önceden hazırlanmış, kalıplaşmış, belli ölçülere sıkıştırılmış görünüşler, devinimler ve sözler iletiliyor bizlere. Haberler de böyle, diğer tüm yapımlar da, hatta önceden konuşma metni yazılmadan anlatılan ayaktopu ve diğer spor karşılaşmaları da... Hepsinde bir tekdüzelik ve izleyicinin bilinçaltına yerleşmiş "her şey bu yayınlara hazırlayanların isteğine göre ayarlanır ve hiçbir şey beklenilmeyen biçimde gelişmez" anlayışı var. Oysa "Aile Tiyatrosu" nda profesyonel tiyatrocuların oynadıkları oyunları öyküden aileler bu işi "özgürce" yapıyorlar. Gerçi ortada bir tiyatro oyununun kalıbı var ama, önceden prova yapamadıklarından ötürü istedikleri yerleri atlamakta ve hatta o anda uslarına gelebilen bir iki noktayı eklemekte özgürler. Amatörce özgürler... Yıllardan beri TRT'nin televizyonla izleyicileri benimsemeye zorladığı kalıplar "Aile Tiyatrosu" nun hem söyleşi

bölümünde, hem de ailelerin oyun bölümünde yoktu. Gerçi bu üstünlük söz konusu yapımın amacına ulaşmasını sağlamıyor, ama gerek televizyona çıkıp bu küçük özgürlüğü yaşayanlar, gerek kendilerinden birinin bu küçük özgürlüğü yaşadığını televizyondan izleyen insanlar, bir çeşit "boşalma" gereksinimlerini mi karşılıyorlardı acaba? Bir yandan da, şu ya da bu nedenle "Aile Tiyatrosu" adlı izlenmeye ilgi duyduklarını sanarak yanıyordu belki de. Gerçekte onların iletişim kurdukları bu yapımda değil, bu yapımda oluşturulan bir dereceye değin sınırsız, çizgisiz ve engelsiz davranış olgusu vardı.

"Aile Tiyatrosu", ortada bir kalıp olsa bile, yine de gönüllerince davranmak isteyenlere bir başka fırsat daha verdi: Ortalığa çıkıp bir şeyler yapabilmek... Önemli de olsa bir olaya katılmak ve onun içinde yer almak... Kendisine sürekli olarak verilen kalıplar içinde de olsa birazcık etkin olabilmek... Çok fazla değil, biraz...

Eğer bugün TRT Televizyonu "Aile Tiyatrosu" ndan daha kötü, daha amaçsız ve daha dağınık bir yapımla sunsa, ama bu yapımda de sokaktaki adamın bilinçaltına yerleşmiş özelemlerini o izlencenin konusuyla hiç ilişkili olmayan bir ortamda dile getirirse, TV ile "gönüllüler" arasında yine de çok sıkı bir iletişim kurulabilir. Ama bu iletişim kurulmasındaki başarıyı televizyonumuzda değil, sokaktaki adamın içindeki onun da sezmemesine karşın yerşeren "gönüllü isteğinde" aramak gerekir.

SUHA YİĞİTER

A nadolu Liseleri, ya da üniversite giriş sınavlarında, öğrencilere şöyle bir soru sorulsa, acaba kaç kişi doğru yanıtlayabilirdi bu soruyu: "Ülkemizdeki yayın tekelini elinde tutan ve tarafsız bir devlet kuruluşu olan TRT'nin, aşağıdakilerden hangisi üstüne vazifedir?"

a) Çeşitli kültür, eğitim ve eğlence programları yapmak; halkı eğlendirmek, eğitmek.
b) Yurt ve dünya olaylarını, objektif ölçülerle ve en kısa zamanda halka duyurmak.
c) Kamuoyu oluşturmak,
d) Türk dilinin gelişmesine ve özleşmesine katkıda bulunmak,
e) Toplumun kültür, sanat ve beğeni düzeyini yükseltici yayınlar yapmak,
f) "EN İYİ REKLAM PROGRAMLARI" yarışması açarak, tüketimi en çok ve en iyi özendirilenlere ödüller vermek."

On saniyelik süreniz bitti; doğru yanıt hangisi? Öyle sanıyoruz ki, bu soruyla karşılaşanların pek çoğu, a, b, c, d şıklarından hiç değilse birini -ya da tümünü birden işaretlemeye çalışacak... Ama hiç de iyi etmeyecekti... Çünkü bu şıklardan yalnızca biri doğruydü ve doğru olan da (f) şıkkıydı!

Amacımız size şaşırtmaca vermek değil. TRT, gerçekten (f) şıkkındaki gibi bir reklam yarışması açtı ve geçtiğimiz günlerde -7 Nisan'da-, sonuçlarını TRT ekranlarından halkımıza duyurdu. Bu sonuçlara göre; Lassa-AEG ve Esem Sport, sırayla ipi göğüslediler. Dört yıldızlı Lassa'lar beş yıldızlı oldu; AEG,

tartışılmaz kalitesini TRT Genel Müdürü'nün ağzından bir kez daha belgeledi; Esem Sport'lar ise, ne kadar yumuşak, dayanıklı ve kullanışlı oldukları konusunda bir 'Genel Müdürlük onayı' almış oldular!

Radyo reklamlarında ise; Rektaş Reklam bir, Poyrazlar Reklamcılık Anonim falan filan şirketleri ise, -yaşamayan ama, yine de unutulmayan hatıralar dizisiyle- iki ödül aldı...

Ama aklınıza sakın kötü bir şey gelmesin; ödül dağıtım sırasında, Sayın Macit Akman'ın elinden ödülleri alanlar, bu malları üreten fabrikaların sahipleri değildi; yani ödülleri Sakıp Sabancı, Vehbi Koç falan almadı. TRT'nin ödülleri; neyi, ne zaman ve ne kadar tüketeceğini bilemeyen halkımıza yol göstermekten başka hiç bir amacı olmayan reklam şirketlerinin iyi niyetli elçilerine verildi!

Neyse, ödüller alındı-verildi... Kuşku yok alan da veren de memnundu bu işten. Peki, bu mutluluk nedendi acaba? Ya da şöyle soralım; bu mutluluğu kimler istemiş, kimler oluşturmuştu dersiniz? Pek bilemiyoruz ama, TRT yönetiminin aklına, durup dururken, bir gün reklam yarışması açmak düşüncesi gelmişti herhalde... E gelir ya... Düşündüklerini yapmak için iş adamlarımıza ya da başkalarına danışacak değildi ya TRT. Ne de olsa tarafsız bir devlet kurumu; karar verir, yapar... Yarışma da düzenler, ödül de verir... Kim karışabilir? Nitekim kimse de karışmadı:

Ödül alamayan reklam firmaları; "Böyle bir yarışma haksız rekabete yol açar" diye karşı mı çıktılar yarışmaya? Yoo...

En bol süt veren ineklerin sahipleri,

SİNEMA

Raul Ruiz'in fantastik bir dünyası var

HALİL TURHANLI

Ş ilili yönetmen Raul Ruiz 1973 yılındaki askeri darbeden sonra Paris'te yerleşip Avrupa'da çalışmalar yapmadan önce de ülkesinin en önemli sinemacıları arasında sayılıyordu. Şimdilerde ise yalnızca Şili'nin değil, dünyanın en iyi en olağanüstü sinemacılarından biri Raul Ruiz ülkesinde "Tuzağa Yakalanmış Üç Kaplan" (Guillermo Cabrera'nın ünlü romanından) ve "Hiç kimse konuşmadı" (Max Beerbaum'un öyküsünden) iki çarpıcı sistem dışı film yapmıştı. Her iki yapıtta Santiago'nun lumpen intelligensia'sı anlatılıyordu. Yoksul insanlar mahallesi, dar sokaklar, küçük kasvetli apartman katları, yatak, bir rafa sığdırılmış kitaplardan, gramafondan oluşan eşyalar, sırasından insanları barındıramayan barlar, loş taverenler. Sürgünlük öncesi dönemin çalışmaları arasında biri var ki ondan özellikle söz açılmalı: Bir Kafka uyarlaması bu, "Ceza Sömergesi" (La Colonia Penal) Mekan olarak Peru kıyılarında bir adayı seçmişti. Kırgın karamsar bir ermiş tavrıyla iki yıl sonra ki felaketin haberini şimdiden iletirdi bir bakıma. Oysa, Latin Amerika ölçülerinde bakıldığında askeri darbe ve diktatörlüklerden görece bağımsız

"Ertelenmiş Davet" (La Vocation Suspendue) ve "Çalınmış Bir Tablo Hakkında Varsayımlar" (L'Hypothèse du Tableau Volé) Bunlardan ilkinde R. Ruiz, Katolik kilisesini gizli bir topluluk olarak sunar. Bir çeşit mason cemiyetidir kilise. Ne ki karşı örnek olarak sunulmuş olanlarda bugün pek farklı değildir. Örnekte Ortaklaşmacı partiler.

"Çalınmış Bir Tablo Hakkında Varsayımlar" da, yönetmen, gerçeküstücü resme dayanarak oluşturduğu atmosferde sanrıları duyarlı bir üslûbla anlatıyordu. İkinci imparatorluğunu nu akademik ressamı (Frederich Tonnerie) tarafından yapılan tablolarından oluşan bir koleksiyon, iki kütüs şövalyesi arasındaki satranç oyunu, çıplak bir din şehidi, göğsüne ok saplanmış Ermiş Sebastian, Art Nouveau heykellerle dolu bir bahçe. Ruiz, 'Arazi'yi Gilbert Adoir'in senaryosu Jorge Ariagodo'nun Schaeberg'den esinler taşıyan müziği, Henri Alekan'ın üstünde hayli uğraşmış fotoğrafıyla Portekiz'de gerçekleştirdi. Fantastik dünyasına yeni bir boyut ekliyor ve Cennibalısir'den söz açıyordu şimdide: Ormanda geziye çıkan bir grup genç insan yollarını yitirirler, bu arada bir arkadaşları kuşku bîçimde öldürülür, aç kalan gençler, ölen arkadaşlarını yerler önce,

"Neden bizim içinde yarışma açmıyor-sunuz" diye dilekçe mi yazdılar TRT'ye? Hayır...

Yoksa sanat ve edebiyat adamlarından mı tepki geldi! "Yıllar önce, plastik sanatlar ve edebiyat alanında açtığımız yarışmaların yerini, artık reklam yarışmaları mı aldı" diye...

Ya, işte böyle... Köprülerin altından, özerklik döneminden sonra akan sular, nereden nereye sürükledi TRT'yi... Bir zamanlar kültür ve sanat ürünlerine ödül veren, sanatçıları özendirilen, yücelten TRT, bugün, buzdolabı, araba lastiği ve spor ayakkabı filmlerine; bu malları daha çok, en çok satmak için uğraşanlara ödül verir oldu.

Bunun bir adım ötesi ise, bu malların reklamlarını yapanları değil de, doğru-dan malı üreten iş adamlarımızı ödüllendirmektir. Fantezi değil bu: Reklam filmi yapıp satmakla; lastik yapıp satmak arasında bir fark var mıdır gerçekten? Reklam şirketi de, lastik fabrikası da; yaptığını daha çok satmayı ve tabii ki kâr etmeyi amaçlayan ticari kuruluşlardır. Ancak şu farkla ki; fabrikaların yaptığı malı, reklam şirketleri halka tanıtmakta; reklam şirketlerinin reklamlarını ise TRT'miz üstlenmektedir. Anayasa ve kendi yaşağı gereği ticaretle uğraşmayan ve dolayısıyla kâr kaygısı da taşımayan TRT'nin, bunca zahmete katlanmasını siz nasıl yorumlarsınız bilemeyiz ama, bizce sorunun doğru yanıtı (f) şıkkıdır!..

yazko YAYIN DÜNYASINDA EN ONDE

YENİ KİTAPLAR

Recep Bilginer

İNSAN BİR DÜŞÜNCE DİR

anlatı/160 Lira

Ezra Pound

SEÇME KANTOLAR

(Çev: İlhan Berk)

şiiir/100 Lira

I.M. Bochenski

ÇAĞDAŞ AVRUPA FELSEFESİ

Çev: Serdar Rifat Kırkoğlu

inceleme/350 Lira

Abdülkadir Bulut

GÖZYAŞLARI DA ÇİÇEK AÇAR

şiiir/80 Lira

A. Kadir

bugünün diliyle HAYYAM

şiiir/120 Lira

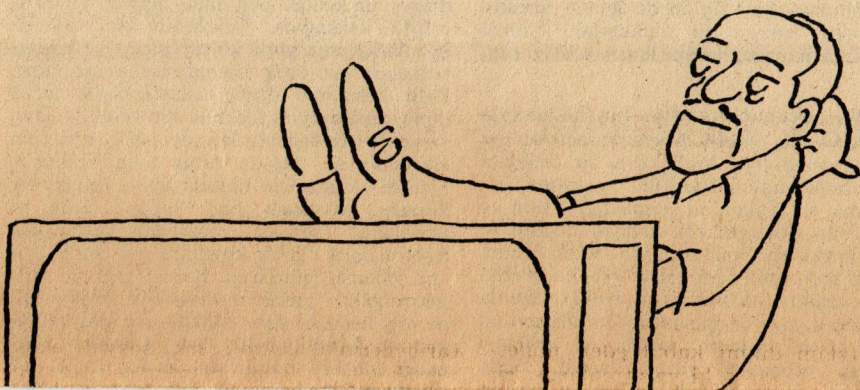
YENİ BASIMLAR

İsmail Uyaroğlu

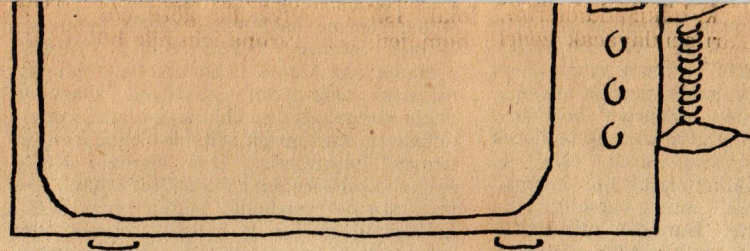
HAYATI KARŞILAYAN ŞİİRLER

şiiir/80 Lira

(3. basım)

ÖZEL
GÜZEL

kalabilmiş bir ülkede darbeyi öngörebilenlerin sayısı pek azdı. Allende'nin devrilmesinden sonra Raul Ruiz'in sürgün günleri başladı. Ancak, sürgün iç yaşantı olarak çok önceleri de vardı. Son filminden "Arazi"nin (Le Territorie) senaryosunu da yazmış olan Gilbert Adair'in söylediği gibi "Sürgün" bir gece de olup bitmiş bir olgu değildi. Varoluş biçimiydi Brecht'çi anlamda yabancılaşmanın genelleşmiş haliydi. "Ruiz aydın işi filmler yapmayı Avrupa'da da sürdürdü. Giderek non-conformist sinemasının önde gelen sözcüleri arasına katıldı. Müzmin bir kuşkucu kodlanmış dizgelerden hoşnut olmayan izleyiciye meydan okuyan bir sinemacı. Ruiz, Avrupa'da ilk önemli çıkışını, Fransız yazar Nietzscheen düşünür Pierre Klossowski'den yaptığı iki uyarlamayla gerçekleştirdi.

sonra da birilerini yemek için öldürürler. Ama salt Cenabısalır üstüne bir film değildir bu elbette. Ruiz, her zamanki gibi klâsik dramatik yapıda öykü anlatmak yerine simgeler, mecazlar birikimi içinde izleyiciyi tedirgin etmeyi seçmişti. Bu son derece kişisel sanatçı, böylelikle belki de sinema tarihinin en gerçeküstücü filmlerinden birini gerçekleştirmiş oluyordu. "Denizcinin Dört Taçı", Ruiz'in yeni filmi. Senaryosunu İngiliz ozanı S.T. Coleridge'in "Yaşlı Denizci" sini çıkış noktası yaparak kendisi yazmış. Evet, R. Ruiz'in fantastik bir dünyası var. Ama bu evren J. Carpenter'in korku filmlerine, Lucas-Spielberg'in bilim kurgularına, comic strip'lerine hiç benzemiyor. Bu açıdan bakıldığında, o "George Lucas'a değil de Georg Lukacs'a daha yakın" (Gilbert Adair).

Salâh Bırsel
HALLEY KİMİ KURTARIR
deneme/200 Lira (2. basım)
FİLİSTİN ŞİİRİ
(Çev: A.Kadir-A.Timucin - S.Salom)
200 Lira (2. basım)
BÜTÜN KİTAPÇILARDA
YAZKO, P.K. 442-Sirkeci/İstanbul

SANAT ÇİZELGESİ

Hazırlayan:
CEMİLE ÖZDEMİR

ŞEHİR TİYATROLARI

İSTANBUL
"ÇİL HOROZ" (Oktay Rifat)/Üsküdar Ş.Tiy./Çrş.Prş: 21.00, Pz: 15.30-19.00
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumah)/Fatih Ş.Tiy./Cm: 21.00. Ctsi: 15.30-19.00
"HANSEL VE GRATEL" (Çocuk Oyunu)/Harbiye Ş.Tiy./Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00
"HEPSİ OĞLU" (Arthur Miller)/Kadıköy Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30-19.00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu)/Fatih Ş.Tiy./Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00
"MURAI" (Molier)/Fatih Ş.Tiy./Çrş, Prş: 21.00. Pz: 15.30-19.00
"ONİKİ ÖFKELİ ADAM" (Reginalt Rose)/Üsküdar Ş.Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 11.00
"POLLYANNA" (Çocuk Oyunu)/Üsküdar Ş.Tiy./Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00
"SEN SEN MİSİN" (N.Howard)/Harbiye Ş.Tiy./Çrş, Prş: 21.00, Pz: 15.30/19.00
"SEVGİLERİN EN GÜZELİ" (Eduardo de Filippo)/Harbiye Ş.Tiy./Cm: 21.00 Ctsi: 15.30-19.00

"YAGMURCU" (Richard Nash)/Tepebaşı Ş.Tiy./Pz: 15.30.
ADANA
"OCAK" (Turgut Özakman)/Adana Ş. Tiy./Baraj Lisesi/7 Mayıs Ctsi.
"TOHUM" (Necip F.Kısakürek)/Adana Ş.Tiy./İmam Hatip Lisesi/10 Mayıs Sl.
"YUNUS EMRE" (Recep Bilginer)/Adana Ş.Tiy./Ticaret Lisesi/12 Mayıs Prş.

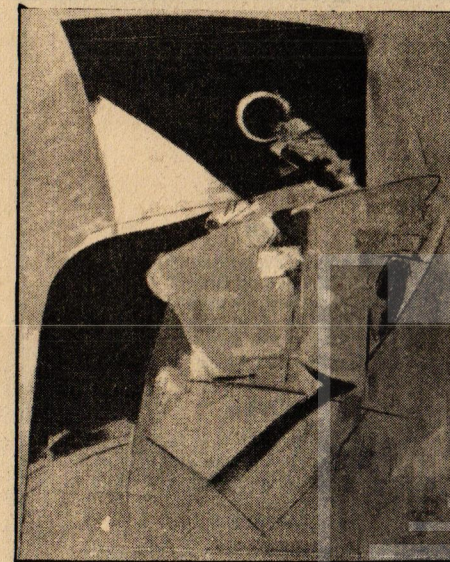
ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu)/Tuncay Özinel Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Ctsi, Pz: 13.15.
"ALO ORASI TIMARHANE Mİ" (Nejat Uygur Tiy.)/Kadıköy Sineması'nda/Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00
"ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI" (Bertolt Brecht)/(Ortaoyuncuları) Küçük Sahne/Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 16.00-19.00
"AŞKIN GÖZÜNE GÖZLÜK" (Tuncay Özinel Tiy.) E.Fosforoğlu Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş, Ctsi, Pz: 15.30
"BİR GÜNÜN BEYLİĞİ" (S.İzzet Sedes)/T.Gelenbe Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30, Pz: 18.00

Haftanın Yenileri

İSTANBUL
Parmakkapı İş-Sanat Galerisi: Agop Arad, resim (9-27 Mayıs)
İZMİR
Akbank Konak Sanat Galerisi: Elif Naci, resim (9-20 Mayıs)

Albert Bitron'ın sergilenmekte olan resimlerinden özgün baskı bir eseri.

"ÇURUK ELMA" (Atilla Alpöge)/Dostlar Tiy./Ctsi, Pz: 15.30
"EVLİLİK Mİ-KÖREBE Mİ" (Bakırköy B.Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Sl., Prş, Cm: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30-21.15
"GEL KULAGINA SÖYLEYİYİM" (Enis Fosforoğlu)/Kocamustafapaşa Çevre Tiy./Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi., 21.00 Çrş: 16.00, Pz: 16.00-18.30
"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Zafer Diper)/Bizim Tiy.(Üsküdar Sunar Tiy.)/Çrş: 14.30, Ctsi, Pz: 11.00
"SEVGİ ÜLKESİ" (Muharrem Şen)/(Çocuk Oyunu)/T.Gelenbe Tiy./Ctsi, Pz: 11.00
"YIL 1921" (Lale Oraloğlu)/Oraloğlu Tiy./İstenilen her gün (teklif eden okullara)
ANKARA
"RESİMLİ OSMANLI TARİHİ" /AST/Ctsi, Pz: 14.30-17.00

SERGİLER

İSTANBUL
AKM: İslam Sanatları Sergisi (20 Eylül'e kadar)
Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: Meh-

met Sabır, resim (20 Mayıs'a kadar)
Avusturya Kültür Ofisi: A.Hikmet Varlık (İfsak)/Yorumlamalı diapozitif gösterisi/9 Mayıs Ptsi: 18.30
Caddebostan Güzel Sanatlar Galerisi: Tülin Onat, resim (10 Mayıs'a kadar)
Cumali Sanat Galerisi: (Moda) Cevat Dereli, resim (8 Mayıs'a kadar)
Eller Sanat Galerisi: Avni Mehmetoğlu, II. resim. (6-21 Mayıs)
Galata Sanat Galerisi: Sabiha Erengönlü, resim (10 Mayıs'a kadar)
Lebriz Sanat Galerisi: Kadri Atamalı, resim (7 Mayıs'a kadar)
Marmara Üniv.Atatürk Eğt.Fak.Atatürk Sanat Galerisi: Resim-İs. Eğt. Böl.öğretim görevlileri, resim. (16 Mayıs'a kadar)
Pangaltı Sanat Galerisi: Karma Sergi (Sefer Öztürk-Hakkı Torunoğlu-Şeref Bigali-Balaban-Avni Mehmetoğlu) (5-30 Mayıs)
Parmakkapı İş-Sanat Galerisi: Agop, Arad, resim (9-27 Mayıs)
Resim Heykel Müzesi: Albert Bitron, baskı (3 Haziran'a kadar, Ian Berry, fotoğraf (12 Haziran)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: Nevhiz, resim (2-23 Mayıs)
Tanak Sanat Galerisi: Tekin Artemel, resim (14 Mayıs'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: Gökçebağ, resim (26 Mayıs'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: Gökçebağ, resim (Mayıs ayı)
Urart Sanat Galerisi: Orhan Peker, resim (26 Mayıs'a kadar)
Ümit Yaşar Sanat Galerisi: Levent Arsiray, resim (13 Mayıs'a kadar)

Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: Karikatür Sergisi (E.Alay-T.Batıbeki-E.Bayrı-S.Kocamaz-F.Manici-A.Olgun-H.Seçkin-R.Yakalı-R.Zor) (13 Mayıs'a kadar)

ANKARA

Dev.Güzel Sanatlar Galerisi: Cahide Gürsoy-Cuma Ocaklı-Umur Türker-Şener Demirkol, resim (15 Mayıs'a kadar)
Vakko Sanat Galerisi: Berin Anlanmert, seramik (28 Mayıs'a kadar)

İZMİR

Akbank Konak Sanat Galerisi: Elif Naci, resim (9-20 Mayıs)
Vakko Sanat Galerisi: Herman Hedler, resim (28 Mayıs'a kadar)

BURSA

Akbank Sanat Galerisi: Erol Bulut-Osman Yazıcı, resim (20 Mayıs'a kadar)

KONSERLER- RESİTALLER

İSTANBUL

AKM Konser Salonu: Gençlik Koroları/12 Mayıs Prş.

ANKARA

Konser Salonu: Konser/Şef: Jaroslav Opela, Solist: Ingrid Haus (Keman)/13 Mayıs Cm: 20.30

Konser Salonu: Konser/Şef: Wojciech Michniewski, Solist: Ali İrfan (Fagot)/7 Mayıs Ctsi: 11.00

KONFERANS- AÇIKOTURUM

İSTANBUL

"Bahçe Tekniği ve Peyzaj Mimarisi" konulu konferans/Prf.Ing.Dr.Ralp Gaezler/Avusturya Kültür Ofisi/(9-12 Mayıs)
"Bilimsel Yöntemin Evrimi"/Bilimsel Tümelğin Temeli Olarak Evrimsel Bilgi Kuramı"/ "Karşılaştırmalı Bir Bilim Kuramının Düşünce ve Görevi" konularında konferanslar/Avusturya Kültür Ofisi/10-13 Mayıs

ANKARA

"Dilin Temel işlevleri" konulu konuşma/Doç.Dr.Ahmet Kocaman/Türk Dil Kurumu.

ÇÖZÜMLER

ÇETREFİLLİ BULMACA

- A) CHERUBİNİ
- B) ANNABEL LEE
- C) NAZIM
- D) YILKI ATI
- E) ÜSBU
- F) CANNES
- G) EĞRİDİR
- H) LİKÖR
- I) YAYIMCI
- J) ARGON
- K) ZİNNE MANN
- L) MADDİ
- M) AZB

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
D	E	R	I	Z	B	I	Z	B	U	K	Ö	Y	Ü	N	C	A	
N	L	A	R	I	G	A	V	R	I	S	E	N	B	I	L	L	I
N	T	A	N	R	I	M	B	A	R	I	C	E	H	E	N		
N	E	M	I	N	D	E	O	L	S	U	N	K	E	N	D	I	
A	G	A	C	I	M	I	Z	L	A	Y	A	N	A	L	I	M	

(...)
"Deriz, biz, bu köyün canları: gayri sen bilin Tanrım, Bari cehenneminde olsun kendi ağacımızla yanalım."

ÇAPRAZ BULMACA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Y	A	S	A	Y	I	P	Ö	L	M	E	K
E	K	E	N	E	K	N	E	F	T	A	
S	I	R	A	L	I	E	C	E	V		
E	C	E	N	A	M	E	N	U			
R	I	M	R	I	M	D	E	K			
E	L	E	K	A	Z	E	R	I	L		
N	I	L	K	E	E	F	U				
O	K	U	I	N	A	T	A	H			
T	C	E	R	I	U	L	E	M	A		
L	Ö	K	T	E	R	I	F	A	M		
A	R	U	S	E	K	S	I	D			
R	E	N	K	S	E	R	T	F	I		

SATRAŇÇ

1- V-g5 + ! h:g5
2- F:g5 + ve mat.

"Oniki Öfkeli Adam", Reginalt Rose, Üsküdar Şehir Tiyatrosu

TİYATRO

Ölümünün 4. yıldönümünde Muhsin Ertuğrul

RECEP BİLGİNER

Muhsin Ertuğrul, Tiyatro'yu gece-kondu mahallelerine götürmeye kalktığı zaman, çoğumuz yadırgamıştık. Hiç gece-kondu semtinde tiyatro olur muydu? Bir kere doğru dürüst tiyatro binası bulunamazdı. Gece-kondu halkı, tiyatroya gelmezdi. Seyirci olarak tiyatro birikimi yoktu. Dahası, gündüzleri kadın-erkek çalışan insanlardı, evlerine, akşamları yorgun, bitkin dönerlerdi, gelemezlerdi.

Bu karşı çıkışlar olurken, Muhsin Ertuğrul, Bakırköy'de ve Gültepede birer tiyatro açtı. Bina, okul salonuydu, sahne yetersizdi, ama, piyesler tuttu. Bu bir başarıydı, ilk adım, ilk deneme olduğu için. Gerisi Belediyeye, Belediye yetkililerine kalıyordu. Daha iyi tiyatrobinaları bulmak, bulamazlarsa yapmak onların işiydi.

M.Ertuğrul bununla da yetinmedi. Spor sergi sarayının koca salonunda, hatta stadyom da, tiyatro oynamayı kurdu. Belki hayaldi, belki olanaksız el atmaktı. Bunun için, Harbiye tiyatrosunda, tiyatro yazarlarını topladı. Konuyu, konuştu, tartıştı. Bu tasarımı gerçekleştirmesi için, herşeyden önce, bu yerlere uygun piyeslerin yazılması gerekiyordu.

Fikir tutmadı, ama, yazar-tiyatro yöneticileri ve rejisörlerle bir diyalog'un ilk adımı atıldı. Gerçi bunun da olumlu bir sonucu alınmadı.

Şimdi yıllar sonra, konuyu, yeniden içinde yaşıyor muyuzcasına, düşünüyorum. Rahmetli'nin sonuçsuz kalan atılımını, O'nun yenilikçi ve atılımcı yapısına veriyorum. Daha 1931 yılında, Darülbeydi dergisinin 1 Kasım sayısında şöyle demiyor muydu: "Ben, bir tiyatro istiyorum. Bir tiyatro binası lâzım bu İstanbul şehrine. Herşeyden önce bir tiyatro binası. Bu bina, mezbahadan, Hâl'den, köprüden, hatta, mektepten daha mühim! Onun için bu şehre bir tiyatro istiyorum. Efendim, beyim paşam!"

Neden böyle direniyordu. Çünkü "ucuz ve kaliteli tiyatro. Her semte bir tiyatro!" amacındaydı.

Yıllar sonra, 1948'de, hayalleri gerçekleşir gibi oldu. Vali ve Belediye Başkanı Dr. Lütfi Kırdar yapımı yıllar yılı süren Atatürk Kültür Merkezi binasının temelini attı. Gerisini Muhsin Ertuğrul'dan dinleyelim:

"Burası, katkısız, şehir tiyatrolarının malıdır. Zaten arsası da, İstanbul Belediyesince üzerinde Şehir Tiyatroları için, bir tiyatro binası yapılsın diye verilmiştir. En yakın zamanda, şehir tiyatroları, kendi yuvasına taşınmalıdır.

Bu, bizim hakkımızdır.

Büyük tiyatro adamı, 1932 de "Milletimize yaraşır, büyük bir tiyatro kurmak için, hep elele verelim, hepimiz, bu kültür hareketinin etrafında birleşelim" derken, günün birinde böyle bir binanın yapılacağına, elbette, inanmıştır. Büyük tiyatro binası yapıldı, ama, onun hayal ettiği gibi kullanılıyor mu? Asla!

Daha, o bina "şehir tiyatroları için isteniyordu. Simdi, şehir tiyatroları değil böyle bir binaya taşınmak, kapanmak ya da batmak tehlikesi karşısında, bir kurtarıcı arıyor. Sanırım, bugün yarın Belediyeden Kültür Bakanlığına devredilecek.

Şehir Tiyatrolarının bugünkü çizgisi nerde, onun sağlığındaki çizgisi nerde. Eskiden, iki sahnesi varken, en güzel piyesler oynanırdı. Simdi, vodvil ya da adaptasyon piyeslerden medet umuluyor. O'nun tiyatrodan ayrılmasından bir süre sonra Hisse-i Şayia oynanmadı mı? Simdi, Molier adaptasyonu Murai oynanmıyordu.

Oysa, ne diyordu Muhsin Ertuğrul:

"Daha 1917'de, Darülbeydiye vodvil oynadığı zaman ben isyan ettim." Darülbeydiye ciddi eserler oynamak için kurulmuştur." dedim. Hisse-i Şayia'yı benden gizli olarak, edebi heyet okuyup oynanmasına karar vermiş. Sebebi de, daha önce başka tiyatrodan oynanan bu oyunu halk tuttu, gişe oyunudur, demişler. Bunu duyunca Darülbeydi den ayrıldım.

Daha önce uyguladığım gibi, daha sonraki gelişimimde de şehir tiyatrolarında, hiç adaptasyon oynatmadım. Ya tercüme ya telif! Adaptasyon oyunların oynanması azaldıkça yerli yazar ve yerli piyes sayısı arttı."

Tiyatromuzun bu en yaşlı ama, en genç başlı adamı, mezarından başını kaldırıp, Türk Tiyatrosundaki adaptasyon furiasını görse acaba ne yapar!

Her halde, tiyatro için yaşayıp tiyatro için ölen bu büyük tiyatro adamının, ikinci kez yüreğine iner ve şu sözlerini tekrarlar:

"Tiyatro, insanlığın, anlayış ve kabiliyetini gösteren aynadır!"

OKURKEN
YAZARKENAHMET
OKTAY

Düşüncelerin ve düşlerin toplumsal yaşam ve örgütlenme açısından taşıdığı önem, her geçen gün biraz daha iyi anlaşılıyor. Bilim adamlarımızın bu konulara öncelik tanıyan araştırmaları da çoğalıyor. İletişim toplumbilimcisi Ünsal Oskay ve Ertuğrul Özkök, yazından televizyon dizi filmlerine, sanat yapıtlarının ideolojik işlevini açmıyan ve yeni yaklaşımlar getiren çalışmalarını Türkiye'de gereğince önemsenmemiş sorunlara yöneliyorlar. Oskay 19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri, Müzik ve Yabancılaşma, Çağdaş Fantazya, Benjamin'in Baudelaire Üzerine Çalışmalarında Yükselme Dönemi Kapitalizminin Sanat ve Kültür Yaşamı, Özkök ise Sanat, İletişim ve İktidar başlıklı çalışmalarında, kuramsal çerçevelerinin bütün çetinliğine rağmen, sanatçılarınca da mutlaka okunması ve bilinmesi gereken savlar ve yorumlar geliştiriyorlar. Siyasal faaliyetlerin serbest bırakıldığı ve partileşme çalışmalarının başlatıldığı şu günlerde dikkatle okunması gereken kitapların başında, Çetin Yetkin'in Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı ve Türkiye'de Tek Parti Yönetimi adlı yapıtlarının özel bir önem taşıdığını ve aydınlarımızın, yazarlarımızın siyasal düşünce tutarsızlığını ve rastgeleliğini açıkça sergilediğini söylemeliyim. Şu günlerde kitapçılarda görülen iki önemli ikinci baskı ise, değerli bilim adamı Şerif Mardin'e ait: Jön Türklerin Siyasal Fikirleri ve Din ve İdeoloji.

En genel anlamda söylemek gerekirse, düşünceler üzerinde çalışan biri Şerif Mardin. Başka türlü söylendikte, araştırma alanı özellikle siyasal düşünce olan bir tarihçi. Türk toplumunun içinde bulunduğu koşulların nedenlerini anlayabilmek için düşüncelerin kökenine, yani tarihe dönmek bir zorunluluk. Bu kökeni araştırmak, geleceğe yönelik ütopyalar kurulabilmesinin de ön koşulu. Ütopya sözcüğü ile toplumun özgürleştirilmesi ve demokratikleştirilmesi anlatılmak istendiğinden, gerçekçi bir içerik yansıttığı hemen söylenmeli. Kısaca, her zaman "gerçekleşmesi olanaksız"ı dile getirmez ütopya. Kimi zaman gereklidir de. Şerif Mardin, Türkçe yayımlanmış eserlerinde, ya doğrudan doğruya alt katmanda, ideolojiler ve ütopyalar üzerinde durmaktadır. Böylece Mardin de, bir çok bilim adamıyla birlikte, ideolojinin zararlı olmadığını, bir inanç ve davranış bütünü kurduğunu, dolayısıyla toplumsal yaşamın ancak o sayede olanaklı kılınabildiğini vurgulamaktadır.

Cumhuriyet'in Osmanlı'dan sosyo-ekonomik olduğu kadar kültürel bir kopuşu da dile getirdiği çok söylenmiş, Atatürk devrimleri ve onların bağlamında gerçekleştirilen düşünsel üretim çok "sui generis" sayılmıştır. Oysa her düşünce ya da toplumsal olgu, geçmişin izlerini taşır. Şerif Mardin, çağdaş Türk siyasal düşüncesinde geçmişin payını aramakta, bu kalıntıların,

KİTAP, AMA
YAZIN DIŞI

tortuların günümüz düşüncesini hangi ölçüde koşulladığını anlamaya çalışmaktadır. Bu yüzden duymuştur Osmanlılar'a dönmek gereğini. Yayımlanmış ilk çalışması İngilizce'dir: The Genesis of Young Ottoman Thought (Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu). Jön Türklerin Siyasal Fikirleri öncekinin bir devamıdır doğallıkla.

Mardin'in ikinci basımı yapılan öteki kitabı Din ve İdeoloji'ye gelince... Düşüncelerin "siyasal yapıların işleyişi" üzerindeki rolünü incelemeyi kendisine araştırma alanı olarak seçen yazarın, özellikle Türkiye gibi bir toplumda din olayı üzerinde durmaması beklenemezdi. Bu kitapta, yazar, genel bir kuramsal sunmadan sonra sorunu Osmanlı-Türk toplumunda incelemektedir. Mardin'in 1976 yılında yayımlanan bir başka yapıtı İdeoloji başlığını taşımakta ve sorunu indirgeyerek özel alanı içinde irdelemektedir. İdeolojinin yapısını açmıyan Mardin, Ütopya başlıklı bir çalışma da yapacak olursa, yöntembiliminin kuramsal çerçevesini bütünlemiş olacaktır elbet.

Mardin'in Jön Türkler ve Din ve İdeoloji adlı kitaplarına dönersek, birinci yapıtın günümüz siyasal konjonktüründe özel önem taşıdığını görürüz. Siyasal düşüncelerin çok çeşitli olduğu, siyasal pratiğin zaman zaman entrikalarla birleştiği bir hareketi irdelerken, çok önemli sonuçlara varmaktadır Mardin. Bu sonuçların en önemlisi, yazarı izleyerek söylersem şudur: "Jön Türklerin en derin özlemlerinin hürriyet oymuş olduğu doğru değildir." Mardin'e göre, Jön Türkler, herhangi bir toplumsal sınıfa değil bulanık bir halk kavramına yaslandıkları, bu halk da bekledikleri şekilde "ihtilali yapmadığı" için, sonunda, yine yazarı izleyerek söylersem "otoriter bir teori" meydana getirmiştir. Yalnızca devleti kurtarmak isteyen Osmanlı aydınlarının hemen hepsinin siyaseti bir elitin hakkı olarak gördüğü ve toplumsal yapının tümüyle dönüştürülmesini düşünmediği, Şerif Mardin'in vardığı bir başka sonuç. Kurtarıcı kuramların ve eylemlerin otoriterleşmesi sorunu, Türkiye'de güncel bir önem taşıyor.

Türkiye'nin toplumsal katmanlaşması ve bu katmanlaşma bağlamında yürütülen siyasal pratiğin içeriği hakkında daha genelleyci sonuçlara ulaşmayı dileyen okur, Mardin'in bu yapıtının yanı sıra, ne yazık ki önce İngilizce yazılan ve ancak geçtiğimiz aylarda Türkçe'ye çevrilip yayımlanan Tabakalaşmanın Tarihsel Belirleyicileri: Türkiye'de Toplumsal Sınıf ve Sınıf Bilinci yazısını da okumalıdır. (Bk: Yazko Felsefe Yazıları 5. Kitap) Şerif Mardin'in çözümlemelerinden şöyle bir genel sonuç çıkarılabilir: Türk siyasal düşüncesinin ve pratiğinin naifliği ve başarısızlığı, doğrudan doğruya sınıfların yeterince belirememiş, bireyin de oluşamaması olmasından kaynaklanmaktadır.

PLASTİK SANATLAR

İslam sanatında ortak değerler sorunu

SEZER TANSUĞ

Hicretin 1403. yıldönümü dolayısıyla bu yıl İstanbul'da düzenlenen geniş kapsamlı bir serginin (ki Ekim ayına kadar sürecektir) yanısıra 18-22 Nisan tarihleri arasında uluslararası bir

dır. İslâm Sanatı deyiminin genel kullanılışı, onun, uzman olmayanlar tarafından açıkça anlaşılmasına engel olduğu kadar, bu alanda çalışan uzmanları da yanıltmış olduğu kanısını uyandırıyor. İslâm dinini kabul eden milletlerin sanat alanındaki yaratmalarını bir

düşünce ve yargılarını kapsamaktadır. Prof.Küban, İslâm sanatındaki "ortak" değerler iddiasının, bütün Batı sanatını Hristiyan kültürü ile açıklamak istemeye benzetmekte, oysa aksine Batılı sanat tarihçilerinin, coğrafi, ırk, sosyal, ekonomik ve politik bakımlardan çok karışık

RÖPORTAJ

Doğan Hızlan: "Sunulan ölçütler ışığında"

Okurun yargıya varmasını isterim"

YAŞAR İLKSAVAŞ

Sayın Doğan Hızlan iki kitap birden yayımladınız. Yazılı ilişkiler ile Günlerde Kalan. Bu bir rastlantı mı yoksa ikisinin bir arada yayımlanmasının bir anlamı var mı?

Söylediklerinizde doğruluk payı büyük. Aslında bağımsız olmakla birlikte iki kitap birbirini tamamıyor. İkisi bir arada okunduğunda Türk Edebiyatı'nın ayrıntılı bir panoramasını izleyebiliyorsunuz.

Yazılı ilişkiler'de uzun inceleme ve eleştiriler yer alıyor, kitap tanıtımlarından bile bu kitaba seçtiklerim, tanıtımdan çok eleştiri sınırına varan çalışmalar. Günlerde Kalan ise edebiyatımızın dumanı üstünde, çok güncel sorunlarını yansıtan yazılardan oluşuyor. Günlerde Kalan'da değinilen noktalar derinlemesine Yazılı ilişkiler'de ele alınıyor.

Yitirdiğim yazar, şair dostların ardından yazdıklarımı, gündeme gelen acil sorunları Günlerde Kalan'a koydum, bundan olacak, kitaba ayrıca ikinci bir ad olarak da Çağdaş Edebiyatımıza Dipnotları'nı eklemek gereğini duydum.

Yazılı ilişkiler, kronolojik bir sıra izliyor, yazarların doğum tarihlerine göre düzenlendi. Günlerde Kalan ise biraz da savruk bir sıralamayı taşıyor.

Kitaplarımızda şiir eleştirmeleri, şairler üzerine incelemeler ağırlıkta. Şiir eleştirmeni yanınızın daha önemli olduğunu söyleyebilir miyiz?

Evet, şiir konusundaki çalışmalarım toplam olarak daha fazla. Bakılınca göreceksiniz, üç uzun incelemeden biri Behçet Necatigil, biri Sait Faik, diğeri de Güngör Dilmen'e ait. Düzyazı türüne de eğildiğim bir kanıtı. İnceleme alanında değilse de eleştirme alanında şiire ağırlık verildiği doğru.

Eleştirilerinizdeki bir başka özelliğe değineceğim. Yargı vermekten kaçınıyorsunuz. Okurları yargılarıyla başbaşa bırakıyorsunuz, daha doğrusu ölçütler yumağını okura sunuyorsunuz, istiyorsunuz ki okur sonuca varsın. Onu baskı altına almak istemiyorsunuz?

Sedat Simavi

Saptamanız bir ölçüde doğru. Okurun edilgin olmasına karşıyım. Ben de bir okur olarak yaklaşırım metne. Güzelliği, iyiliği belirleyen ölçütleri sunarım, bundan sonra ikinci işlem başlar, okur bunların aracılığıyla-rehberliğiyle demiyorum- yargıya varır. Bir eleştirmen müridi aramamalı, okur aramalı. Benim saptadığım ölçütlerle beğenmeye ya da beğenmemeye varmak olası.

Yalnız, okura güven verilmeli ki, ölçütler nesnel bir tavırla ortaya konulmuştur. Kişisel beğenilerin rüzgar gülü değildir edebiyat. Herkesin kendine özgü bir lezzeti, bir yeri, bir odası vardır. Yazıların tümünü okumuşsanız ki konuşma yaptığımızı göre okumuş sayıyorum- benim çizilgemde Ece Ayhan'ın da Enver Gökçe'nin de yeri vardır.

Nesnel bir tavır dediniz. Nesnellikten neyi anlıyorsunuz?

Nesnellik beğeninintutsağı olmanın karşıtıdır. Yan tutmadan edebiyat gerçeklerini doğru bellerseniz, nesnel bir tutum takınmış olursunuz. Eleştirisinin nesnellikle, denemenin öznelliğinin dengesini kurmaya çalıştım. Yazılı ilişkiler'deki incelemeler beğeni süzgecinden damıtılmış, nesnel yazılar toplamıdır. Veriler ölçütlerime yol göstermiştir, ben'in müdahalesi en aza indirgenmiştir.

Günlerde Kalan'a gelince, burada kendini nesnellikle gemleyen bir eleştirmen kimliğinden çok denemenin uçsuz bucaksız denizinde yalpalayan, dümeni beğeni olan bir insana rastlarırsınız. Birinde sevmek kavramını en aza indirmek için çaba gösterilmişse öbüründe de sevgi coşkularla varolur.

Nesnellik kavramı benim için bir başka dürüstlüğü içeriyor. Açıkçası sevmediğim, poetikası benden uzak olan şiir anlayışını da değerlendirerek okurlarıma iletirim. Anlayışı, savunduğum şiir anlayışının dışında olabilir. Bunu belirtirim ama şunu da eklerim ki kendi türünün iyi örneğidir, eğer bu anlayışta yazılırsa işte hası yazılır derim.

Ataol Behramoğlu, Kemal Özer için yazdıklarında eleştirmenin bu nesnel işlevi üzerinde durdum. Sözgelimi ben folklorun yedeğindeki bir şiiri savunmadım, şiir oluşturma tekniklerim arasında bunu saymam. Gelin görün ki bir Ahmed Arif, bir Gülten Akın, halk şiir geleneğini öylesine kişisel bir kaptı eritip, karıp, yeniden özgün bir malzemeye dönüştürünce onları selamlıyorum. Aslına bakarsanız nesnellik sayesinde edebiyatın tekdüzelikten kurtulacağına inanıyorum. Benim için şiirin, hikâyenin, romanın iyi olması önemli, yoksa küçük beğenilere ya da dar dünya görüşlerine hizmet etmesi değil. Bir Behçet Necatigil'den Ataol Behramoğlu'ya kadar çekilen çizgide ne kadar değişik şiir beğenisi var. Şairlerin, yazarların beslenme kaynakları farklıdır, farklı da olmalıdır.

Çok kullandığımız bir deyiş var: "Geleneğin yaşayan yanını kaleme getiriyor"

Gelenek benim için çok önemlidir. Gelenekten yararlanmanın da onu reddetmenin de ilk koşulunun bilmek olduğu kanısındayım. Ayrıca bir şair, yazar kendi edebiyat geleneğinden -ki halkın yaşam

biçiminin göstergesidir büyük ölçüde- az ya da çok ölçüde yararlanabilir. İlle de gelenekçiliği savunmuyorum muradım bu değil. Divan Şiiri'ni bilmeyen bir şairin çağdaş şiir yazacağına inanmıyorum. Gelenekten yararlanmayı ben bir sanatçının ölü hücrelerle yaşayan hücreleri ayıklanmasında buluyorum. Ben sanatın hangi malzemede olursa olsun bir ayıklama işlemi olduğunu söylüyorum.

Bir de zamanında önemli bir işlev üstlenmişti, bir yenilik yapmıştı da diyorsunuz.

Bazı zaman edebiyat tarihinin koruyuculuğu ile eleştirmenin acımasızlığını uzlaştırmaya çalışırım. Edebiyatın da bir moda yanı var. Bakıyorsunuz yıllar önce okur çoğunluğunu, ardına takmış bir yazar, bir şair, bugün okunmuyor ya da edebiyata adımını attığı anda bir yenilik yapmış sanatçı zamana dayanamamış. İkisini ayırdetmek gerekiyor. Zamanında yaptığının hakkını vermek ama bugüne kalmadığını da belirtmek.

Gerek Yazılı ilişkiler'de gerek Günlerde Kalan'a hiç bir tartışma yazısına rastlamadık. Yazdınız da kitaba mı almadınız yoksa polemik türüne iltifat mı etmediniz?

Temelsiz tartışmalardan geriye bir hiç kalır bence. Ben beğendiklerimi, iyi olan eserleri yazdım. Doğru bildiğimizin gücü yanlıştan üstünse onu yoketmiş olmuyor musunuz? Edebiyat tarihindeki polemiklerden bugüne hangi bilgi yükü kaldı? Edebiyat tarihinin çalkantılı bir kaç sayfası olmaktan öte. Ayrıca tartışmaların bir başka zararı daha vardır, hiç kuşkusuz temelsiz, bilgisiz tartışmalardan söz ediyorum. Yıllar sonra yazdığınıza dönüp baktığımızda pişman olabilirsiniz. Ben bu türe yaslanmadığım için baktım ki yazılarım az fire vermişler. Ben polemik türünün okurgeçeriyim, yazarı değilim.

Bakin bir soru daha var aklımda. İki kitapta yer alan yazılarda da kimseyi kötülemiyorsunuz, eleştirel anlamda kırıcı bir tavırınız yok. Kötü saydığınız kişileri hiç kaale almadınız mı yoksa?

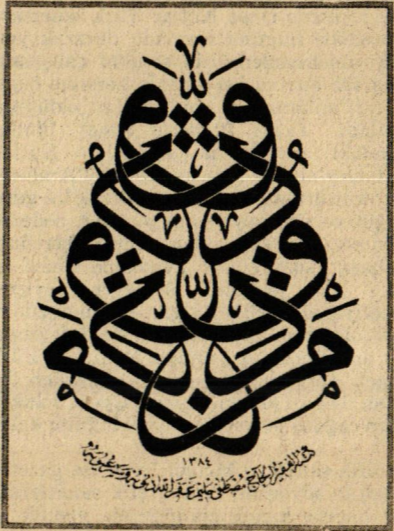
Çok sordular bunu bana. Hep köşeye sıkıştırmak istediler. İlle dedirteceksiniz ki, ben sevdiğim için iyi şeyler yazdım, sevmediklerime de kaleme dokunmadım. Çok acımasız bir yargı olur bu. Bir küçük notlama yapayım müsaade ederseniz. Böylesine az okunan, yazmak için çok zahmet çekilen, emek verilen binbir devle dövüşülen bir ülkede hiç bir emeği kötülemek içimden gelmedi. Belki ben bu yazının, kitabın güzelliklerini bulamadım deyip rafa kaldırdım, edebiyata, insana saygımın bir gereği saydım bunu.

Eleştirmen-yazar-okur bağlantısı için söyleyecekleriniz...

Kitabın, yazarın, şairin ürünlerinin okura ulaştırılmasında eleştirmenin görevi birincil iş. Yan tutmadan iletme birinci işlevi olmalı ayrıca. Okurla sanat eseri arasındaki bağlantıyı kurarsa, bu ilişki sağlıklı bir biçimde yürüyebilir. Eleştirmen sorumluluğunu düşünmeli. Yalnızca beğenisine kapılıp da iyi kötü yargısıyla yetinmemeli. Açıklayıcı bir kimlik taşımalı.

sempozyum da yapmışır. Fransızca, İngilizce ve Arapça bildirilerin okunduğu sempozyumun amacı, İslâm sanatındaki ortak ilkeler, formlar ve temaların belirlenmesine yöneliktir. (İngilizce yapılan duyurusuyla: The Common Principles Forms and Themes of Islamic Art). Bildiri özetlerini kapsayan kitapçığın İngilizce ve Fransızca metinlerinden edindiğimiz izlenime göre İslâm sanatı üzerinde çalışan bilginler ve bu yönde çağdaş yapıtlar üretmeye çalışan bazı mimar ve sanatçılar, mümkün merite sempozyumun öngördüğü amaca ters düşmeye çaba göstermişlerdir. Özeti verilen bildirilerden biri, Prof. Alexandre Papadopoulo'nun Sur L'Esthetique De L'Art Musulman adını taşıyan bildirisi ise çok dikkat çekici bir biçimde sempozyumun yöneldiği amaçla kendi tezleri arasında sıkı bir ilinti kurmakta ve bunun mutluluğunu küçük bir paragrafta şöylece dile getirmektedir: "Je suis donc particulièrement heureux de constater que ces idées ont fait suffisamment de chemin dans les esprits depuis dix ans pour que symposium se soit donné pour objet The Common Principles, Forms and Themes of Islamic Art." (x)

Biz burada herhangi bir yoruma kalkışacak değiliz; ancak dikkatimizi çeken bir husus ülkemizde İslâm sanatı konusunda başta söz sahibi olan, uluslararası çapta bir bilginin bu sempozyuma katılmayıdır. Sözü ettiğimiz bilgin Prof. Doğan Kuban'dır ve bu sempozyuma katılmayınsın nedenlerini "İslâm Sanatının Yorumlanması" adını taşıyan bir makalesinde bulmak mümkündür. Prof. Doğan Kuban'ın bu makalesi 1963 yılında Amerika Mimarlık Tarihçileri Yıllık Kongresi ile yine Amerikan Oryantalistleri'nin "Mid-west" kolunun yıllık kongresinde okunan iki bildiri üstüne kurulmuş bir yazıdır. Prof. Kuban'ın makalesi şöyle başlar: "Bir yüzyılı aşan araştırma ve değerlendirme döneminden sonra, İslâm sanatının anlaşılmasına en büyük engel, maddi verilerin sınırlarını tanımayan ve dil ve din araştırmalarının soyutluğu içinde kalan "İslâm" kavramı olmakta-

Halim Ozyagci'nin (1898-1964) bir müsenna Celi Sulus'u, tezkiip Fatma Çiçek Derman.

isim altında toplamak, bilim adamlarını, bütün bu yaratmaları açıklayacak genel ilkeler bulmaya veya İslâm sanatının bütününün üzerine oturduğu bazı koşulların varoluşunu düşünmeye zorlamıştır. Sadece bu alandaki araştırmaların yetersizliği değil, bazen de, önüne geçilmez bir genelleştirme isteği, İslâm dünyası araştırmacılarını, dini kültürün birliğinden dolayı sanat ifadesinin de birlik gösterdiği şekilde, pek sağlam olmayan bir sonuca ulaştırmıştır. "Prof. Kuban, sözü edilen İslâm Sanatının Ortak İlkeleri, Formları ve Temaları" adını taşıyan sempozyuma bu başlangıçla açıktan açığa karşıdır ve İslâm Sanatının Yorumlanması adlı makalesi, kendi karşı görüş açısını pekiştirmeye çalışan ve bu yolda pek çok Batılı bilginle hesaplaşmayı da göze alan ilginç

olan İslâm dünyasına göre çok daha homojen olan Avrupa için bile böyle bir ortaklığı öne sürmediklerini ayrıca dile getirmektedir.

Prof. Kuban, bir dogma olarak nitelediği İslâm sanatının bütünlüğü yada ortak değerleri sorununun üç kaynaktan temellendiğini de aynı makalede göstermiştir. Bunlar 1. Arap Edebiyatı'nın gelişmesinin zorladığı enterpretasyonlar, 2. İslâm kültür ve sanatının ilk devresine verilen aşırı önem, 3. İslâm sanatının bir dekoratif sanat olarak tanımlanmasıdır.

(x) Prof. Papadopoulo, bu paragrafta sempozyumun kendi tezleri doğrultusunda oluştuğu ve kendi tezlerini doğrulayan bir değer kriterine yönelik bulunduğundan mutlu olduğunu söylüyor.

Şükriye DİKMEN

RESİM SERGİSİ 7-28 Mayıs 1983

GARANTİ BANKASI SANAT GALERİSİ

Halaskargazi Cad. No 36
Harbiye/İSTANBUL, Tel 46.20.41

Yavuzer Çetinkaya ile bir söyleşi

"Diyeceğimizin biçimini

nesnel koşullar saptayacak"

VECDİ SAYAR

Son aylarda ard arda Paris'in iki önemli tiyatrosunda sahneye çıktınız ve olumlu eleştiriler aldınız... "Bir yabancı için Paris sahnelerine, Paris'in kendi içine çok kapalı tiyatro yaşamına oyuncu olarak girmek ve önemli roller oynamak pek kolay olmasa gerek?"

Paris'te hergün 150 tiyatro perdesini açıyor. Buna rağmen oyuncuların yüzde sekseni işsizlik, sigortası ile yaşıyorlar. Bu nedenle benim TNP'de, Odeon Tiyatrosu'nda ve Theatre de la Ville'de sahneye çıkmam bir olay gerçekten. Bunda rastlantıların payı da büyük. Ama Dostlar Tiyatrosundaki sekiz yıllık deneyimim ile Vincennes Üniversite'sinde Andre Veinstein'in üç yıl boyunca izlediğim sahneye koyuş seminerleri bu rastlantıların nesnel temelini oluşturuyor. Bir de tip olarak ilginç geldim herhalde yönetmenlere. Gerek "Büyük ve Küçük"ün yönetmeni Claude Regy, gerek "Ayak Takımı Arasında" oyununu sahneleyen Lucian Pintillie, oyuncuyu belli bir plastik anlayış içinde kullanan yönetmenler."

Bu yönetmenlerle alış veriş'in verimli oldu mu peki?

"Evet. İki yönetmen de çok deneyimli. Önemli tiyatro olaylarına imza atmış kişiler. İyi bir rastlantı olarak da her yönden birbirinin karşıtı yönetmenleri var. Claude Regy oyuncu'dan rolün gereklerini damla damla imbikten çeker gibi sabırlı bir çalışma ile alırken, Pintillie rolü oyuncuya bahlık yağ gibi içiriyor. Regy salondaki rızasından neredeyse hiç kalkmazken Pintillie sahnedeki iniyor gibi. Bunda belki aynı zamanda sinema yönetmeni olmasının da payı var. Benim açımdan önemli bir kazanım iki yönetmenin de ayrıntılara verdiği öncelik oldu. Eklemem gereken bir nokta bu yönetmenlerin ülkemizdeki tiyatro yaşamım süresince görmediğim maddi bir rahatlık içinde çalışmalarını. "Büyük ve Küçük" oyununun yalnızca dekoru bizim paramızla 30 milyon'dan fazlaya çıktı. Theatre de la Ville'de

Yurt dışında ürün veren sanatçılarımızla ilişkimiz kopuk nicedir. En iyisi oturup söyleşmek. İlk söyleşiyi, Dostlar Tiyatrosu'na yıllarca omuz vermiş bir tiyatrocunun, aynı zamanda sinema eleştirmeni, sinema öğretim üyesi olan Yavuzer Çetinkaya ile yaptık. Paris'te, 1983'ün baharında

yönetmenin kullanabileceği aydınlatma dizgesi, en küçüğü iki kilovatlık 750 spot'tan oluşuyordu. Yönetmen her açıdan tam bir özgürlük içinde çalışıyor, istediği herhangi bir oyuncu ne kadar "masraflı" olursa olsun angaje ediliyor.

Burada altını çizmem gerekir ki, bu koşullarda yönetmen oyunu hiç bir gişe sorunu olmadan istediği gibi sahneye koyuyor, oyun tutardı, tutmazdı diye düşünmeden öznal yorumunu yapma egemen kılıyordu. Tüm oyuncular da bu yoruma katılmak ve yaratıcılıklarını bu

çerçeve ile sınırlamak zorundaydılar.

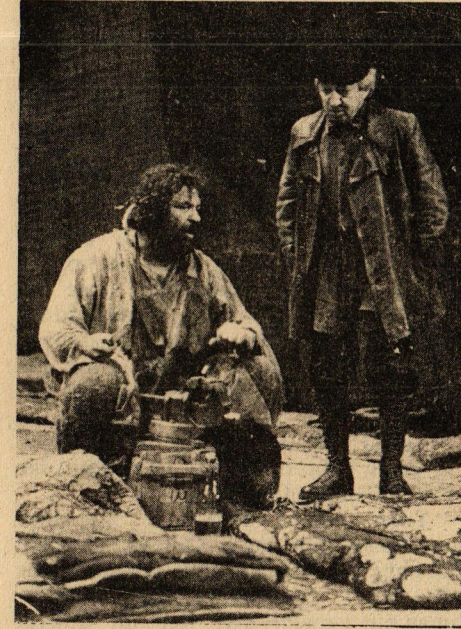
Rol aldığınız iki oyunda da Bulle Ogier, Andrzej Seweryn, Michel Robin Dominique Blanchar, Christine Boisson gibi oyuncularla paylaştın sahneyi. Bu deneyimden söz eder misiniz biraz?

Dostlar Tiyatrosundaki kolektif oyunculuk anlayışından çok değişik bir düzlemde buldum kendimi. Genelinde en küçük rolden en büyüğüne kadar herkes rolünü çok bireysel bir açıdan ele alıyordu. Fransa'da oynadığım iki oyunda da. Belki yapım tiyatrosunun ve profesyonelliğin anamalcı toplumlardaki

tanımının sonucudur. Yönetmen ilk ve son sözü söyleyen adam olduğu için herkes bu çerçeve içinde kendini kurtarmaya çalışıyor ama söylediği sözün ağırlığını veya yönetmenin verdiği eylemi tartışan pek oyuncu görmedim. Sonuç olarak Türkiye'deki ustalarımın gördüğüme pek bir şey katmadı bu deneyim, kendime ve ustalarımın güvenimin artmasından başka."

Peki, genelde Fransız tiyatrosunun bugünkü düzeyine ilişkin düşünceleriniz neler?

"Yukarıda söylediklerime katacağım daha çok bir izleyici olarak izlenimlerim. Fransa'ya ilk geldiğimiz yıl kırk oyun, ikinci yıl onbeş oyun, üçüncü yıl sekiz oyun izledik eşimle. Geçen yıl üç tane. Giderek düşen bu çizgi bizim tiyatro sevgimizin değil, izlediğimiz oyunlardan aldığımız keyfin azalmasından. Dört yıl'dan arda kalanlara baktığımızda bizde iz bırakan oyunların sayısı iki elin parmaklarından az. İlginçtir, çoğu Alman yazarların oyunları: Hamlet Machi-

Theatre de la Ville'de oynanan Gorki'nin "Ayak Takımı Arasında" adlı oyununda Yavuzer Çetinkaya (oturan) François Darbon ile.

ne, Mauser, Paul Buch, Mefisto gibi. Dario Fo'dan "Kaplan Öyküsü." Bene Besson'un sahnelediği "Kafkas Tebeşir Dairesi". Nazım'dan "Benerci Kendini Niçin Öldürdü". Ve ille de Strehler tabii. Goldoni'nin "Villagiatura" ve "İki Efendi'nin Uşağı". Son olarak da "Sezuan'ın İyi İnsanı" bu yönetmen'in günümüzün en büyüğü olduğunu açıkça kanıtıyor. Bizde iz bırakan tek Fransız yapımı, keyifli ve kolektif oyunculuğu ile "Balo." Hani arada bir kaç tane unutmuş olsak veya atlasak bile bizim gördüğümüz genel görünüm bu. Dikkat edersen saydığım oyunlar arasında oynadıklarım yok. Peter Brook'tan, Antoine Vitez'den, Planchon'dan Guy Rétoré'den Marcel Marechal'dan, Jean Louis Barrault'dan da bir sürü oyun gördük; fakat şöyle geriye baktığımızda genel bir doyumsuzluk var kafamızda. İstersen öznal bir yargı olarak değerlendir ama söyleyecek yeni bir şey eksikliği çekiyor gibi geliyor bana Fransız Tiyatrosu."

Sizin tiyatroya dönüşünüz sinema alanındaki doktoranızı tamamladığınız bir döneme rastlıyor. Sinema ile tiyatro arasında kesin bir seçimden yana değilsiniz galiba?

"Bir diyeceğimiz olduktan sonra onu söylemenin tekniği ve biçimini nesnel koşullar saptayacak. Bu açıdan beceribildiğim her iletişim tekniğini edinmek ve geliştirmek istiyorum. Gerekirse sinemayla, gerekirse tiyatroyla, gerek-

GÖRECE

MEMET
FUAT

DELİ
EDER
İNSANI
BU
DÜNYA

Melih Cevdet Anday'ın **Ölüm-süzülük Ardında Gilgamiş** adlı kitabında gündelik yaşamdan bir olayı ele alıp - belirsizleştirmeden, soyutlamadan-düpedüz anlatan birkaç şiir vardı. İç biçim oyunlarına, boşluklara, atlamalara yer verilmeyen şiirler... Öne çıkmayan ölçülü, benzetmeler de anlamı vurgulamak, derinleştirmek için kullanılmıştı, anlatımı süslemek için değil. Şiir gücünden emin, duru bir konuşma...

"Duvarcının Oğlu"ndan bir bölümü okuyalım:

Koca siniyi doldurmuş gizemli ekmek,
Orta yerde kapağı kapalı kushane,
Payam, Tavas leblebisi, taze sarmısak,

Ve bilgelğin yüce tuğrası kaşıklar.
Çepeçevre sardık sofrayı,
Ben, duvarcı Avni eşi, iki çocuğu,
Küçük kıızı, büyüğü haylaz oğlan.
Buldan örtüler, dipte pirinç karyola.

Keşkek yedik, rakı içtik komşuyla
Sakız gibi olur keşkek buğdayı.

Konuşuyor şair, yaşadığı bir olayı anlatıyor. "Şiir değil bu!" demek gelmiyor içimizden; düşününce de, tersine, şiirin ne olduğu üzerine bildiklerimizden kuşkuluyoruz. Gündelik dille, gündelik konuşma tümceleriyile, gerçek bir olay (yaşamış, şairin başından geçmiş izlenimini veren bir olay) anlatılıyor.

Tülin Onat'ın resimleri üstüne

"Çalışmalarımın bir umut bildirisi iletmeye çalışıyorum"

HAYATİ ASILYAZICI

Genç sanatçı Tülin Onat, bir süre önce Galerî Baraz'da açtığı sergiyi Caddebostan Güzel Sanatlar Galerisinde yineliyor. Bu sergi de gösterdi; Türkiye plastik sanatının ilginç biçimiyle atılımını sürdürdüğünü. Çağdaş anlamda boyutlanıyor. İç ve dış evrenini plastik değerler ölçüsüyle dengeli bir gelişmeye yöneliyor bu soylu atılım. Kültürümüzün sonsuz zenginliği, çağdaş sanatçılarınla yerine oturmaktadır. Bu soy yoğun çalışmalarıyla dikkatleri çeken, aşamayı tuallerine yansıtan Tülin Onat, biçimsel ve içeriği, ağırlıklı olan resim çalışmalarını sürdürüyor. Yapıtlarında kendi öz devinimlerin, yarattığı nesnelere, küçük gerçek olaylarla, iç konuşmalarının resmini yapıyor. Bir bakıma sessiz bir iç monolog sezilebiliyor. Kompozisyonlarında düşüncelerini öğrenmek olası. Kendine yeten, evrenini bütünleyen bir anlayışın betimlenişini bulmak güç değil. Yüreği coşkularla dolu sanatçının derli toplu ve durulmuş bir istifle çizdiği kompozisyonlarını irdeliyorum. Tülin Onat'ı soru yağmuruna tutmak için. Sanyorum konuşmadan çok yapılmış, ortaya konmuş tabloları anlatmak geliyor içimden. Eleştirel bir yaklaşımla bakmaktan yana olmayı yeğliyorum. Ancak, genç sanatçıları, kimi zaman ünlüleri konuşmaktan yanayım. Kimi konuşmalar geleceğe belgedir, kimileri de tanıtıcı kılmanın yararlarını taşırlar. Somut'un bir diğer yaklaşımı da sanatçılarla konuşmaları yoğunlaştırmaktır.

Tülin Onat, Hayati Asilyazıcı ile.

Tülin Onat'a sanat yaşamını, plastik evrenini anlatmasını istiyoruz.

"1966 yılında DGSAYüksek Resim Bölümüne girdim, 1971 de bitirdim. 1968 de Paris Louvre ve Modern Sanatlar Müzesinde resim çalıştım. 1977 yılına dek çeşitli Avrupa ülkelerinde araştırma ve inceleme gezileri yaptım 1973' de Salzburg Yaz Akademisi'ne burslu gittim ve Prof. M. Deluqui ile resim çalışmalarımı sürdürdüm. Yurtiçinde çeşitli öğretim görevlerinde bulundum. Şimdilerde İstanbul Eğitim Fakültesi'nde Resim Bölümü'nde öğretim üyesiyim. Yurtiçi ve yurtdışı özel koleksiyonlarında yapıtlarım bulunuyor. Ondokuz karma sergiye katıldım. 1971-78 yılları arasında dekoratör olarak çalıştım. Beş altı yıl uzun zamandı, resim yapmadan yaşamam güçtü. Bu yıllarda resim galerilerinin önünden geçemediğimi söylemeliyim. 23 Aralık 1978'de dekor yapma işi bitti. Resme başladım durup dinlenmeden; sürekli resim çalışıyorum. Değerli sanatçı Kenan Yontunç'un atelyesinde yeniden resim çalışmalarına koyuldum.

Kendi resmimi yapıyorum. Resim çalışırken, müzikten, kitaptan, dergilerden ve gazetelerden etkilenerek değişik tablolar üzerinde çalışıyorum. Ne ki, bu olaylar, konular etkiliyor beni. Ancak, etkilerden başka sentezlere gidiyorum. Sanatın tümünden yararlanarak resim çalışmayı bilinçli biçimde sürdürüyorum. Çevremdeki nesnelere, olaylar, bir ezgi, bir öykü, roman, ya da bir şiir, herşey resme itiyor beni. Çalışmaya başladığım zaman resimler, sorunlar,

resmin içsel ve dışsal sorunları başlıyor."

Konular değişik ve sonsuz..

"Sabah beşte kalkıp yürüyorum, özellikle yaz aylarında. Eve gelip tuallerin karşısına geçip bir kaç tabloya birden çalışmaya başlıyorum."

Mavi, insan, yeşil, doğa ve yine mavi tutkusu. Mavinin binlercesi. Yoğun ve görkemli mavi tonlar, insanlar, insanlar.. Basınç bu belki de.. Tablolarda bütün bunlar görülüyor. Ondört ayda yapıp bitirdiği yapıtlar başarılı mı, başarılı. Figüratif ağırlıklı çalışmalar, simgesel motifler de yer yer etkisini gösteriyor. Çözümsel inceleme motifleri, gerçekliğe özgü bir fantastik doğa ve insan yaşamı içiçe. Kendine özgü bir anlatımı, çağdaş insanın gerçekle trajik ilişkisi çok yetkin bir üslupla anlatılıyor. İnsanda aynı olan olguları betimleme estetikle bütünleniyor.

"Güncel olaylardan, insanlardan, insanların yaşamlarından derlediğim umut, kuşku, üzüntü, özlem gibi kesitler resimsel öğelerle biçimleniyor. Resimlerim düşündürsün de diyorum. Ama bu arada fazla öykücü olmaktan, özün biçimi ezmesinden kaçınmaya çalışıyorum. Sanatçının çevresiyle olan ilişkilerinden kendine önemli görevler düştüğü inancındayım ve sanyorum ki bu

Kutlar, Ertel ve Berk İsviçre radyosunda

İsviçre'nin Cenevre kentinden yayın yapan Radio Swiss (İsviçre Radyosu/Fransızca yayını) için Türkiye'de bir program hazırlamakta olan gazeteci Sandra Mamboury çağdaş sanatımızla ilgili görüşlerini öğrenmek üzere Sinema eleştirmeni ve senaryo yazarı Onat Kutlar, Grafiker Mengü Ertel ve ozan İlhan Berk ile birer söyleşi yaptı.

Söyleşilerde Onat Kutlar Türk sinemasının özellikle bugünü üzerinde durarak yeni kuşak yönetmenlerimizin soluklu çalışmalarından söz etti ve her birinin kendine özgü, ayrı ayrı anlatımları, yaklaşımları olduğunu vurguladı. Ticari filmlerle sanat filmleri arasındaki ayrımı da açıklayan Kutlar, Mamboury'nin bir sorusu üzerine "Arabeskleşen" kültürümüzden de söz ederek bu garip müziğin ve sinemaya yansımalarının nedenlerinden söz etti, konuşulan bağlam içerisinde "Arabesk" sözcüğünün kendisine Çince bir sözcük gibi geldiğini söyleyen İsviçreli gazeteciye bu sözcüğün bizim anlamımızda ne demek olduğunu da açıklayan Kutlar, özgün Türk müziğinin bir yandan Ruhi Su, Zülfü Livaneli türünde geliştiğini söylerken bir yandan da batı anlamlı müzikte yeni soluklar arayan çağdaş bestecilerimiz olduğunu anlattı.

Grafik sanatçısı Mengü Ertel ise gazeteci ile yaptığı söyleşide Türk grafik sanatlarının artık batıda kabul gördüğünü, yenilik ve değişiklik arayan batılı gözlerin Türk, İran, Irak v.b. sanatçılara eskiden olduğundan çok daha fazla önem vermeye başladığını, yayın-

inancım çalışmalarına da yansıyor.

Sanatçı, doğa ve insan sevgisine dayanan yapıtlarına dünya görüşünü, yaşam kavrayışını ve yorum gücünü ekler. Resim sanatının belirleyici niteliklerinden biri, doğanın büyük bir aşkla incelemedir. Doğal olarak bu inceleme bir objektif kayıtsızlığı ile yansımaz. Sanatçı bu doğa gözlemlerini kendi sevgisini, duygularını, düşüncelerini, yüreğini katar. Ancak bu birleşimden sonra yepyeni bir biçimlendirme ve yorumlama olanağı bulur. Resimlerimde, içerik ve biçim yönünden tutarlı olmak için gösterdiğim özen bazen üslubumu etkileyebiliyor. Fakat yine de çalışmalarımın bir yaşam yorumu ve umut bildirisi iletmeye çalıştığım açık sanyorum."

larında geniş yerler ayırdığını söyledi. Batılı sanatseverlerin doğuya doğru bir çizgide yaratılan, üretilen sanatlara gün geçtikçe ilgisinin arttığını söyleyen Ertel, bunun en güzel örneğinin Türk Sinemasında görüldüğünü ve yerli filmlerimizin büyük bir ilgi ile karşılandığını hatırlattı. Pakistan'ın İslâmbad kentinde, projesi Vedat Dalokay tarafından çizilen dünyanın en büyük camilerinden birisinin Kible duvarı, koridor süslemeleri ve abdest alma mahallerinin seramik panolarının kendisi tarafından yapıldığını anımsatan Ertel, bu çalışması ile yeni sentezlere vardığını da söyledi. Gazeteci Mamboury'nin "Bundan sonra ne yapmak istersiniz?" şeklindeki sorusunu "Daha büyük duvarlar boyamak isterim" diye yanıtlayan Ertel, tiyatro ile ilgili bir soruyu yanıtlarken her türlü destekten yoksun olan Türk tiyatrosunun gittikçe gerileyen bir çizgi üzerinde seyrettiğini de belirtti.

İlhan Berk'e daha çok kendi şiirinin kaynakları üzerine sorular yönelen İsviçre'li gazeteciye Berk, şiirinde sürekli olarak kendisini anlatmak istediğini, kentlerin onu çok ilgilendirdiğini, ancak bu ilginin gerçekte yine kendisini anlatmak için bir bahane olduğunu söyledi. İsteddiği şiirleri yazmakta, konularını seçmekte serbest, özgür olup olmadığını soran Mamboury'e İlhan Berk "Ben kendi konularımı seçerken herhangi bir özgürlük kısıtlaması ile karşı karşıya değilim, olmadım, ama bu tüm Türkiye'li şairler böyledir anlamına da gelmez" dedi.

se yazarak, gerekirse türkü çağırarak, gerekirse de susarak."

Farklı ortamlarda, farklı tekniklerle ürün verme isteğini kesinlikle haklı buluyorum. Belki de seninle ortak bir yanımız bu, o yüzden haklı buluyorum seni. Ve tiyatro çalışmalarının sinemacı Yavuzer'e, sinema çalışmalarının da tiyatrocuyu Yavuzer'e çok şey kazandıracığına inanıyorum. Tezinin konusu ne? Biraz anlatsana.

"Resmi adı, "Belgesel ve Yaratıcılık: Fransa'daki kent yaşamının günlük ritüellerinden birkaçının film yoluyla betimlenmesi" Yani, sinema yoluyla günlük yaşamdan kesitleri belgelemenin yöntemleri üzerine kuramsal ve uygulamalı araştırmalar."

Gördüğün sinema eğitiminin bir eleştirisini yapmanı istesem.

Üniversiter bir çalışma olduğu için kuramsal yanı ağır basıyor doğal olarak. Yalnız kurama temel olarak kendi uygulamalarımızı almak zorundayız. Bu nedenle, tezim, Paris'teki günlük yaşamda süs köpeklerine ilişkin çeşitli ritüelleri betimleyen üç filmim ile bu filmlerdeki sinematografik yaklaşımı irdelediğim iki yüz sayfalık bir kuramsal çalışmadan oluşuyor. Bildiğimce, bizimki dünyada sinema alanındaki uygulamalı ilk doktora programı. Zaten tez yönetmenim de kuramsal çalışmalardan çok filmleri ile tanınan Jean Rouch.

Jean Rouch'la çalışmanın gerçekten bir şans. Rouch'la çalışmayı sürdürme olanağın olacak mı?

"Beş yıldır Uluslararası Etnografik Film Komitesi adını taşıyan bir kuruluştaki çalışmamızı sürdürüyoruz çalışmalarımızı. Bu komite dünyanın dört yanından gelen belgesel filmlerin gösterilip tartışıldığı bir ortam. Burada İvens, Storck, Leacock gibi ustalarla tanışmak ve tartışmak olanağı buluyoruz sürekli."

Sinema alanında film yapmak dışında oyunculuk konusunda da çalışmaların oldu bildiğim kadarıyla. Biraz da onlardan söz etsek.

"Geçen yıl televizyon için 10 Mayıs 1981'deki siyasal değişimi konu alan bir dizi filmi Jean Louis Commoli tarafından çekilen bölümünde başrol oynadım. Bunun dışında geçen ekim ayında Jean Rouch'un çekeceği bir konulu filmde de oyuncu olarak görev alacaktım. Fakat yapım olanakları yüzünden bu film önümüzdeki yıla ertelendi. "Dionysos" üzerine çok ilginç, konulu bir film olan bu yapıtın çalışmalarına zaman ve mekan uygunluğu olursa mutlaka katılacağım.

Türkiye'ye ne zaman dönmeyi düşünüyorsun?

"Tezimi savunur savunmaz. Bu yazbaşımı bulacak herhalde."

Ne yapmayı düşünüyorsun Türkiye'de? Merakımı hoşgör!..

"Daha önce söyledim. Diyeceğimiz çok şey var, ama bunun tekniğini ve biçimini nesnel koşullar saptayacak. Her ne kadar burada bulduğum olanakları ve ilişkileri değerlendirmeyi sürdürsem de, sanatsal eyleminin esas uğraş alanı bizimkilerin yanında olacak. Türkiye'de."

Anlatan çağdaş bir aydın. Çağdaş aydınların ortak dilini kullanmış.. Hele bu yukarı aldığımız betimleme bölümünde pek öyle benzetme de yok... Melih Cevdet Anday şiir kurmanın türlü yollarını denemiş olmanın çok yönlülüğü içinde, işin kurallarını arayanlarla alay eder gibi davranıyor. Bu apaçık anlattımlı şiirlerin yanında, bakıyorsunuz, baştan sona iç biçim sanatlarıyla örülmüş düzyazı bir şiir. Ama kullanılan, gene çağdaş aydınların ortak dili.

Bir de, sonraki yıllarında dille oynamanın türlüünü denemiş bir şairin, Metin Eloğlu'nun Yine'sini karıştırıram.

"Harama Çözölmüş Uçkur"un girişi:

Bütün bunları yazdıktan sonra, 'Aramızda her şey bitiyor. Elaleme rezil oluyoruz işte; Oh, diyecekler, yüreğimiz yağ bağladı; Elkızının fendi el oğlunu yendi, diyecekler; Orası senin umurunda mı!

Bu şiir de, görüldüğü gibi, ortak dille yazılmış. Gündelik dilin söyleyişleri, deyimleriyle dolu. Üstelik aydın ağzı da değil. İstanbul'lu bir halk çocuğu konuşuyor.

Herkesin konuştuğu, herkesin anladığı dilin şiirimizdeki örneklerini ararken çok daha eskilere de gidebiliriz.

1940'larda, Rifat Ilgaz İstanbul kentindeki yoksul insanların diliyle şiirler yazmaya özel bir özen gösterirdi. Aralarında yaşadığı, yazgı birliği ettiği toplumsal kesimden kopmaya kaygısını dil bağıyla da sürdürürdü.

"Yarenlik" in giriş bölümü: Günümüzü gün etmek için Şöyle bir demlenelim deriz Dert olur meyhanecinin kazanç verigisi

Garson Nuri'nin nüfustaki işi Tatlı tarafından açmak isteriz Söz döner dışarı İştin el çektirilmesine dayanır Dokuz nüfuslu gümrükçünün

Bu örnekte, gündelik dille, ortak dille, şiir yazmanın da ötesine geçilmiş, konuşma dilinin şiirine, "herkesin şiiri"ne ulaşmak isteniyor.

Kırsal kesimde konuşulan dille yazılmış şiirlere örnek bile vermek gerekmez.

Gündelik dilin, ortak dilin her türlüyle şiir yazılabileceği, yazıldığı kimsenin yadsıyamayacağı bir gerçektir. Kendi şiir dilini kurmak, kendine özgü bir dil yaratmak "bir şiir kuramı"nın gereğidir, "şiir" in değil...

Dahası, yukardaki örneklerde iç biçim sanatlarından da pek yararlanılmadığı açıkça görülüyor.

Yoksa bunlar şiir değil mi? Şiir dünyasına kim el koyabilmiş ki...